

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Pedagogikos fakultetas

Edukologijos katedra

**SUAUGUSIŲJŲ MOKYMOSI MOTYVACIJOS
STIPRINIMO VEIKSNIAI MIESTO BENDROJO
LAVINIMO MOKYKLOJE**

Edukologijos studijų programos magistro baigiamasis darbas

Autorius

II kurso edukologijos neak. sk. magistrantė Sandra Grauslienė

Vadovas

Doc. dr. Vidimantas Raudys

Klaipėda, 2012

SANTRAUKA

Grauslienė S. Suaugusiųjų mokymosi motyvacijos stiprinimo veiksniai miesto bendrojo lavinimo mokykloje. Edukologijos studijų programos magistro baigiamasis darbas. Darbo vadovas doc. dr. V. Raudys, Klaipėdos universitetas: Klaipėda, 2012. – 70 p.

Raktažodžiai: suaugusieji, mokymosi motyvacija, motyvaciją stiprinantys veiksniai.

Suaugusiųjų švietimas, jo sustiprėjimas ir paplitimas yra demokratėjančios visuomenės ženklas. Tai visuomenė, kuri pasižymi tolerancija, pilietiniu aktyvumu, bendradarbiavimu, suvokia savo ir šalies gyvenimą. Suaugusiųjų švietimas padeda stiprėti šaliai ir ekonomiškai, nes išsilavinimas padeda šaliai išsilaikyti tarp kitų išsivysčiusių valstybių. Mokymasis yra kasdienio gyvenimo ir sąmoningos patirties esmė – tai procesas, kai patyrimas transformuojamas į žinias, įgūdžius, požiūrius, vertybes, motyvus ir įsitikinimus, kai kasdieninis patyrimas yra nuolat įprasminamas. Mokymosi priežasčių yra daug, tačiau visais atvejais mokymasis yra susijęs su kiekvieno žmogaus tikslais. Suprantama, kad vien tik noro neužtenka, suaugusieji turi turėti mokymosi motyvaciją. Mokymosi motyvacijos klausimas yra vienas iš svarbesnių, jei ne pats svarbiausias, visiems – tiek besimokantiems suaugusiesiems, tiek jų ugdytojams. Svarbiausia, kad suaugusieji suvoktų, kad jiems mokymasis yra naudingas. Besimokantys suaugusieji turi suvokti, jog tik mokymasis gali padėti įveikti iškylančius sunkumus. Kitais žodžiais tariant, motyvacija yra tiesiogiai susijusi su tikslingumu – jeigu žmogus turi tikslą, tuomet jis turi aiškų motyvą veikti.

Darbo objektas – suaugusiųjų mokymosi motyvacijos stiprinimo veiksniai bendrojo lavinimo mokykloje. *Tikslas* – išanalizuoti ir atskleisti besimokančių suaugusiųjų mokymosi motyvacijos stiprinimo veiksniai miesto bendrojo lavinimo mokykloje. Svarbiausi iškelti *uždaviniai:* 1) išanalizuoti suaugusiųjų švietimo sampratą; 2) išnagrinėti motyvacijos sampratą mokslininkų požiūriu ir išryškinti suaugusiųjų motyvacijos stiprinimo veiksniai; 3) ištirti pasirinktos imties besimokančių suaugusiųjų požiūrį į mokymosi motyvacijos stiprinimo veiksniai miesto bendrojo lavinimo mokykloje. *Taikyti metodai – teoriniai:* mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, siekiant išryškinti suaugusiųjų švietimo sampratą ir atskleisti suaugusiųjų mokymosi motyvaciją stiprinančius veiksniai, sintezė, lyginimas, apibendrinimas bei metaanalizė; *empiriniai:* anketinė apklausa raštu, turinio analizė, statistiniai metodai (Chi kvadrato χ^2) testas, Spearman koreliacijos koeficientas bei deskriptyvinė analizė; *statistiniai:* duomenų analizė SSPS (10.0 versija) programa, grafinis vaizdavimas, procentinių dydžių skaičiavimas, duomenų sisteminimas ir apibendrinimas. Darbas susideda iš įvado, dviejų teorinių dalių, tiriamosios dalies, išvadų, naudotos literatūros sąrašo, santraukų (lietuvių ir užsienio (anglų) kalbų) ir priedų.

Pirmoji darbo dalis skirta suaugusiųjų švietimo sampratos nagrinėjimui. Analizuojama nuolatinio mokymosi reikšmė, nagrinėjami suaugusiųjų švietimą reglamentuojantys Europos Sąjungos ir

Lietuvos dokumentai bei išryškinami suaugusiųjų švietimo principai ir kryptys, atskleidžiamos suaugusiųjų švietimo inovacijos. Galima teigti, jog nuolatinis mokymasis – tai visą gyvenimą trunkantis mokymasis, skatinamas atitinkamos aplinkos bei vidinio individo poreikio mokytis. Šiam poreikiui išsiplėtojus atsiranda nuolatinio mokymosi motyvai ir susiformuoja nuolatinio mokymosi poreikis. Taigi, nuolatinis mokymasis tampa pagrindine atsinaujinančio švietimo paradigma ir asmens kaip brandžios asmenybės pagrindine sąlyga, įsitvirtinant visuomenėje nuolatinės kaitos sąlygomis.

Antroje darbo dalyje nagrinėjama suaugusiųjų mokymosi motyvacijos samprata mokslininkų požiūriu, atskleidžiami suaugusiųjų mokymosi motyvacijos ypatumai ir išryškinami jų mokymosi motyvaciją stiprinantys veiksniai. Apibendrinant mokslininkų pateiktas motyvacijos sąvokos aiškinimo apibrėžtis galima teigti, kad motyvacija yra teigiamas reiškinys, vienas iš svarbiausių žmogaus elgesį lemiančių veiksnių. Ji suteikia energijos bei nukreipia pozityvią veiklą tikslo link. Motyvacijos esmę sudaro veržlumas ir kryptingumas. Motyvacija yra suvokiama kaip vidinių, psichinių ir išorinių veiksnių bei kryptingo elgesio žadinimo ir skatinimo procesas. Taigi, motyvacija yra skatinimo priemonė, kurią lemia suaugusiųjų motyvai bei veiklos tikslingumas.

Trečioji darbo dalis skirta empiriniam tyrimui, kuriuo siekiama ištirti besimokančių suaugusiųjų požiūrį į suaugusiųjų mokymosi motyvacijos stiprinimo veiksnius miesto bendrojo lavinimo mokykloje. Tyrimo duomenys atskleidė, jog daugiau negu pusė tyrime dalyvavusių moterų bei vyrų sutinka, kad nuolatinis mokymasis padeda neatsilikti nuo spartėjančios visuomenės ir labiausiai respondentų mokymosi motyvaciją lemia karjeros ir prestižo siekimas, asmenybės tobulėjimas bei savigarba, žinių ir gebėjimų stygius.

SUMMARY

Grauslienė S. The Adult learning strengthening motivation factors at urban comprehensive school. Educology Education Master's Degree thesis. Supervisor Assoc. dr. V. Raudys, University: Klaipėda, 2012. – 70 p.

Keywords: adults, learning motivation, strengthen the motivation factors.

The Adult education, the strengthening and spread is the democratical public sign. This is a society, which is characterized by tolerance, civic participation, cooperation and the country's perception of their lives. Adult education helps to strengthen the country economically, because education helps to sustain the country among the developed countries. Learning is an everyday life and the essence of conscious experience – a process in which experience is transformed into knowledge, skills, attitudes, values, motivations and beliefs of everyday experience are continuously made meaningful. The Learning reasons are very different, but in all cases, the learning is associated with every human purposes. It is understood that the mere desire is not enough to adults to have the learning motivation. Question of motivation is one of the most important, or the most important one of all – both adult learners and their educators. Most importantly, the adults realize that their learning is useful. The Adult learners need to realize that only education can help overcome the problems they encountered. In other words, motivation is directly related to the appropriateness – if a person has a purpose, then it has a clear motive to act.

The object – the adult learning motivation factors in strengthening a comprehensive school. Purpose – to analyze and detect adult learners' motivation factor at urban comprehensive school. The main targets: 1) to analyze the concept of adult education; 2) to examine the motivation of scientists in terms of understanding and enhancing motivation for adults to highlight the factors; 3) to investigate the selected sample of adult learners' views on factors enhancing motivation for learning at urban comprehensive school. Apply techniques – *theoretical*: literature and document analysis to highlight the concept of adult education and adult learning reveal strengthening motivation factors, synthesis, comparison, generalization and meta – analysis; *empirical*: a written questionnaire, content analysis, statistical methods (chi – square χ^2) test Spearman's correlation coefficient and *descriptive analysis of statistics*: data analysis of SSPS (version 10.0) program, a graphical representation of percentages of computing and the summary. The work consists of an introduction, two parts of the theory, research, conclusions, references, abstracts (in Lithuanian and foreign (English)) and additives.

The first part is devoted to study the concept of adult education. Analyzes the importance of lifelong learning, adult education regulations at issue in the European Union and Lithuanian documents, and highlights the principles of adult education and trends are revealed for adult

education innovation. It can be argued that continuous learning – is a lifelong learning, promote the individual's internal environment and the need to learn. This result extended between the need of continuous learning and the reasons for the formation of the lifelong learning needs. Therefore, lifelong learning is the main renewable paradigm of education as a mature person and personality as a condition, a permanent foothold in society change.

The second part deals with the concept of motivation in adult learning research point of view, reveals the motivation of adult learning characteristics and highlighting their motivation strengthening factors. In summary, the scientific motivation for the interpretation of the definition of the concept can be said that motivation is a positive phenomenon, one of the most important determinants of human behavior. It gives positive energy and direct the work toward the goal. Motivation is the essence of lively performance and direction. Motivation is seen as internal, mental and external excitation and purposeful behavior and promotion process. So, the motivation for the promotion of measures is caused by adult motives and activities should be considered.

The third part is devoted empirical research, which aims to explore the adult learners' attitudes to adult learning motivation factors in strengthening the city comprehensive school. The research findings showed that more than half of surveyed women and men agree that regular training helps to keep up with rapidly advancing society and the most respondents' motivations for learning is determined prestige and career achievement, personal development and self-esteem, lack of knowledge and skills.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Besimokančių suaugusiųjų nuolatinio mokymosi samprata	57
2 lentelė. Suaugusiųjų nuolatinio mokymosi samprata	58
3 lentelė. Besimokančių suaugusiųjų požiūris į motyvacijos sampratą	58
4 lentelė. Besimokančiųjų požiūris į motyvacijos sampratą	59
5 lentelė. Suaugusiųjų požiūris į mokymosi motyvaciją lemiančius veiksnius	60
6 lentelė. Besimokančiųjų požiūris į mokymosi motyvaciją lemiančius veiksnius	60
7 lentelė. Suaugusiųjų požiūris į mokymosi motyvus	61
8 lentelė. Besimokančių suaugusiųjų požiūris į mokymosi motyvus	62

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 paveikslas. Visą gyvenimą trunkantis mokymasis	36
2 paveikslas. Tęstinis mokymasis, leidžiantis neatsilikti konkurencingoje darbo rinkoje	37
3 paveikslas. Galimybė įgyti naują profesiją	37
4 paveikslas. Turimų žinių atnaujinimas, siekiant asmenybės tobulėjimo	38
5 paveikslas. Tęstinis mokymasis, padedantis neatsilikti nuo spartėjančios visuomenės	39
6 paveikslas. Profesijos ir kvalifikacijos tobulinimas	40
7 paveikslas. Suaugusiųjų mokymasis neatsitraukiant nuo profesinės veiklos	40
8 paveikslas. Procesas, reguliuojantis asmenybės veiklą	41
9 paveikslas. Kryptingas žmogaus elgesio žadinimas ir skatinimas	42
10 paveikslas. Asmenybės elgesio aktyvumo palaikymas ir stimuliacija	42
11 paveikslas. Veiksniai, sąlygojantys asmens veiklą	43
12 paveikslas. Asmens poreikis siekti užsibrėžto tikslo.....	44
13 paveikslas. Kryptingas suaugusiųjų poreikių tenkinimas	44
14 paveikslas. Karjeros ir prestižo siekimas	45
15 paveikslas. Didesnis atlyginimas	46
16 paveikslas. Asmenybės tobulėjimas ir savigarba	47
17 paveikslas. Nepriklausomybės siekis	47
18 paveikslas. Sugebėjimų atsiskleidimas	48
19 paveikslas. Stinga žinių ir gebėjimų	49
20 paveikslas. Skatina darbdavys	49
21 paveikslas. Socialinė aplinka (šeima, giminės)	50
22 paveikslas. Mokykla arti namų	51
23 paveikslas. Patogus pamokų laikas	51
24 paveikslas. Individualus pamokų tvarkaraštis	52
25 paveikslas. Noras įgyti vidurinį išsilavinimą	52
26 paveikslas. Siekis įsitvirtinti darbo rinkoje	53
27 paveikslas. Geresnio darbo paieškos	53
28 paveikslas. Karjeros galimybės	54
29 paveikslas. Didesnės saviraiškos galimybės	55
30 paveikslas. Garbės ir pripažinimo siekis	55
31 paveikslas. Didesnis atlygis	56

TURINYS

ĮVADAS	2
I. SUAUGUSIŲJŲ MOKYMOSI SAMPRATA	10
1. 1. Nuolatinis mokymasis ir jo reikšmė	10
1. 2. Europos Sąjungos ir Lietuvos dokumentai reglamentuojantys suaugusiųjų švietimą	15
1. 3. Suaugusiųjų švietimo principai	19
1. 4. Suaugusiųjų švietimo kryptys	21
II. SUAUGUSIŲJŲ MOKYMOSI MOTYVACIJOS STIPRINIMO VEIKSNIAI	24
2. 1. Motyvacijos samprata	24
2. 2. Motyvacijos teorijos ir jų ryšys su mokymusi	25
2. 3. Suaugusiųjų mokymosi motyvacijos ypatumai	27
2. 4. Pagrindiniai veiksniai lemiantys suaugusiųjų mokymosi motyvaciją	31
III. SUAUGUSIŲJŲ MOKYMOSI MOTYVACIJOS STIPRINIMO VEIKSNIAI TELŠIŲ APSKRITIES BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE	33
3. 1. Tyrimo metodika	33
3. 2. Kiekybinio tyrimo metodika	34
3. 3. Suaugusiųjų mokymosi motyvacijos stiprinimo veiksnių tyrimo analizė	35
IŠVADOS	63
LITERATŪRA	64
PRIEDAI	70

IVADAS

Temos aktualumas. Industrinės visuomenės virsmas žinių visuomene, pradėjęs restruktūrizacijos procesą, sustiprinęs savo ideologiją, žlugus kitiems ekonomikos modeliams sudarė palankias sąlygas dabartinei ekonominei realybei, kuri apibūdinama trimis pokyčiais: profesijų ir profesinių kompetencijų kaita bei raida, naujomis veiklos organizavimo formomis ir nauju požiūriu į veiklą.

Kolektyvinės kompetencijos ugdymas ir raida yra vieni iš suaugusiųjų veiksmų, lemiančių organizacijos socialinės raidos politiką. Todėl naujos veiklos organizavimo formos verčia peržiūrėti ir kitaip traktuoti mokymosi visą gyvenimą principą: andragogikos priemonėmis į tobulinamą kompetencijų visumą yra integruojamos naujos veiklos organizavimo formos. Anksčiau suaugusiųjų švietimą buvo galima laikyti individo profesinės ar socialinės veiklos vystymo priemone, o dabartinėmis sąlygomis jos tampa visuomenės, organizacijos ar organizacijos kaip sistemos dalimi bei žmogaus išteklių ir gamybos efektyvumo tobulinimo priemone (Andriekienė, Anužienė, 2006).

Spartėjančios kaitos, greito informacijos senėjimo ir atsinaujinimo sąlygomis asmeniui tenka mokytis nuolat: įgyti vis naujų socialinių ir profesinių kompetencijų, atnaujinti turimą ar įgyti naują kvalifikaciją. Taigi, tęstinis mokymasis arba mokymasis visą gyvenimą, tampa pagrindine atsinaujinančio švietimo paradigma ir asmens, kaip brandžios asmenybės, pagrindine sąlyga įsitvirtinant visuomenėje nuolatinės kaitos sąlygomis (Barkauskaitė, 2006). Žmonės išsiugdę poreikį mokytis užsitikrina ateities galimybes, išorinius trukdžius priima kaip iššūkį, kurį reikia įveikti bei pasižymi kūrybiškumu, nes pasisekimo negalime pasiekti be noro, kylančio iš širdies gelmių.

Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimas tampa kiekvienos šalies, siekiančios išsilaikyti pasaulinėje konkurencinėje kovoje, strateginiu uždaviniu. Moksliniu lygmeniu susidomėjimas suaugusiųjų nuolatinio mokymosi, jų mokymosi motyvacija Lietuvoje nuolat didėja, nes gyvenimo kokybė ir ateities perspektyvos daugiausia priklauso nuo jos gebėjimo inkorporuoti į gamybos ir paslaugų sektorius aukščiausio lygio kompetencijas ir intelektą. Viena iš pagrindinių Lietuvos švietimo reformų idėjų – sukurti nuolatinio mokymosi sistemą. Tik nuolatinis mokymasis padeda neatsilikti nuo visuomenės mokslinės, techninės ir kultūrinės raidos, išsaugoti savo kvalifikaciją, tobulinant profesijos žinias ir gebėjimus (Barkauskaitė, 2006).

Suaugusiųjų švietimas, jo sustiprėjimas ir paplitimas – demokratėjančios visuomenės ženklas. Tai visuomenė, kuri pasižymi tolerancija, pilietiniu aktyvumu, bendradarbiavimu, suvokia savo ir šalies gyvenimą. Suaugusiųjų švietimas padeda stiprėti šaliai ir ekonomiškai, nes išsilavinimas padeda šaliai išsilaikyti tarp kitų išsivysčiusių valstybių.

Susidomėjimas mokymusi visą gyvenimą sietinas su M. Knowles darbais, kurie davė pamatą suaugusiųjų mokymo tolimesnei raidai. Mokymosi visą gyvenimą problemas nagrinėjo: B. A. Yeaxlee (1929), P. Lengrand (1970), M. Knowles (1980), D. A. Kolb (1984), P. Jarvis (1990, 2001) ir kiti, kurie vienaip ar kitaip analizuoja, grindžia ir apibendrina skirtingus edukacinio proceso aspektus. Lietuvoje suaugusiųjų nuolatinis mokymasis taip pat tyrinėtas. Daugiausia tokio pobūdžio darbų atsirado po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo, nors realiai suaugusiųjų mokymosi idėja pradėta įgyvendinti gerokai anksčiau. Jo svarbą pabrėžia daug Lietuvos mokslininkų – pedagogų. Tai L. Jovaiša (1993), J. Jakavičius (1998), V. Rajeckas (1999), B. Bitinas (2000) ir kiti. Psichologinius tokio mokymosi aspektus tyrinėja D. Beresnevičienė (1995, 2000), A. Liniauskaitė (2004). Istorinius suaugusiųjų švietimo klausimus nagrinėja E. Trečiokienė (1993), P. Kuprys (1998), V. Raudys (2002) ir kiti. Edukologiniu aspektu šiuos klausimus nagrinėja G. Butkienė (1996), P. Jucevičienė (1996), R. M. Andriekienė (2004, 2005), B. Anužienė (2008) ir kiti. Šios idėjos įgyvendinimo pasiekimus bei probleminius aspektus analizuoja P. Jucevičienė (1997), R. Želvys (2001). Visą gyvenimą trunkančio mokymosi nuostatų formavimosi svarbą tiria R. Laužackas (1999), L. Jovaiša (2000) ir kt. Nemažai darbų skiriama neformaliajam suaugusiųjų švietimui – I. Žemaitytė (2001), A. M. Juozaitis (2003), R. Laužackas (2005) ir kt.

Mokymasis visą gyvenimą yra viena svarbiausių prielaidų, leidžiančių aktyviai dalyvauti sparčios kaitos procesuose bei daryti jiems įtaką. Suaugusiųjų dalyvavimui švietimo sistemoje įtakos turi įvairios sąlygos, nuo kurių priklauso suaugusiųjų suinteresuotumas mokytis. Dauguma suaugusiųjų gali ir nori augti bei tobulėti, bet motyvacija gali sumažėti dėl įvairių priežasčių. Pasak T. Tamošiūno (2004), yra nemaža dalis suaugusiųjų, kurie nori ir dalyvauja neformaliuose mokymuose, tobulindami savo profesinę kvalifikaciją, bet yra dar daugiau suaugusiųjų, kurie nenori mokytis, yra nemotyvuoti ir nežino apie mokymosi galimybes. D. Beresnevičienė (1995) teigia, kad *nuolatinis mokymasis* – visą gyvenimą trunkantis mokymasis, aprėpiantis atsitiktinį ir sąmoningą individo mokymosi patyrimą. G. Linkaitytė (2004) akcentuoja švietimą kaip veiksnį, lemiantį kultūrinį, socialinį ir ekonominį progresą, skatinantį žmonių ar tautų vieningumą, pakantumą ir bendradarbiavimą. Autorės tyrimuose akcentuojamos suaugusiųjų mokymosi ir nuolatinės saviugdos poreikio problemos. Kaip teigia L. Jovaiša (2002) savo knygoje „*Edukologijos įvadas*“, kad „Švietimas apima ne tik reikalingas žinias, naudingas individo savarankiškam mąstymui ir doroviniam gyvenimui, bet ir jam būtinus mokėjimus, įgūdžius, sugebėjimus. Švietimo rūpestis – parengti <...> suaugusius žmones savarankiškam, protiniam ir praktiniam darbui. <...> Nepaliaujamas švietimo kultūros tobulinimas – vienintelė priemonė prisidėti prie pasaulinės kultūros klestėjimo“ (Jovaiša, 2002, p. 196). L. Jovaiša (2007) *nuolatinį mokymąsi* apibrėžia kaip

visą gyvenimą trunkantį mokymąsi, skatinamą atitinkamos aplinkos – institucijų, ugdytojų, tėvų, kintančių gyvenimo sąlygų bei vidinio individo poreikio mokytis. Pastarasis veiksnys ir bus nagrinėjamas darbe, kaip svarbi besikeičiančių gyvenimo sąlygų suponuota problema.

B. A. Yaexlee (1929) išskėlė nuolatinio mokymosi idėją knygoje „*Nuolatinis mokymas*“. Jis teigė, kad tai reiškė bendruomenės narių mokymąsi ir gyvenimą, darbą, poilsį bei gyvenamąją erdvę. Autorius teigė, kad suaugusiųjų švietimas yra platesnis, visapusiškesnis, padedantis asmenybei augti, siekti laisvės ir atsakomybės, ieškoti gyvenimo kokybės, harmonijos su pasauliu, susidaryti demokratiškesnį gyvenimo stilių ir tiesiog džiaugtis gyvenimu.

P. Jarvis (2005) savo tyrimuose pabrėžia, kad suaugusiųjų švietimas būtinas asmens adaptacijai naujose veiklos sferose, kur vyksta spartūs pokyčiai. P. Jarvis (2001) *mokymąsi* apibūdina kaip procesų samplaiką, kai mes patiriame ir transformuojame savo patirtį į žinias, vertybes, įsitikinimus, įgūdžius, požiūrius, pojūčius ir emocijas.

Suaugusiųjų švietimą kaip socialinį reiškinį įvardijo M. S. Knowles (1980) ir numatė tokias tris galimas reikšmes. Jo nuomone, suaugusiųjų švietimas gali būti suprantamas kaip procesas, kurio eigoje suaugę žmonės tobulina patirtis ir jų pagalba įgyja naujas žinias, supratimą, įgūdžius, požiūrius, interesus ar normas. Antruoju aspektu suaugusiųjų švietimas yra suprantamas kaip tam tikros edukacinės veiklos formos, todėl šiuo atveju dėmesys sutelkiamas į galimybių suaugusiems mokytis sukūrimą ir darbo būdų bei metodų parinkimą. Trečioji samprata sujungia dvi pirmąsias į specifinį socialinės praktikos lauką, kuriame bendro tikslo vedini darbuojasi individai ir įvairios institucijos. Šioje sampratoje suaugusiųjų švietimas tampa judėjimu, nukreiptu, į bendro kultūros lygio kėlimą.

D. A. Kolb (1984) įveda sukaupią patirtį kaip svarbų suaugusiųjų mokymosi veiksnį ir teigia, kad suaugusieji sėkmingai mokosi, jei geba atvirai bei be išankstinių nuostatų įsitraukti į įvairiausias situacijas ir įgyti naujus patyrimus. Autorius teigia, kad suaugusieji turi stebėti save iš šalies, pažvelgti į savo patyrimus iš daugelio perspektyvų, juos apmąstyti kaip savo patirtį. Suaugusieji turi formuoti sąvokas ir principus, sujungiančius į visumą tai, kas buvo stebima. Kiekvienas individas turėtų naudoti teorijas problemų sprendimui bei naujų patirčių paieškai.

Viena svarbiausių švietimo sistemos paskirčių – sudaryti sąlygas žmogaus asmenybės plėtotei, jo augimui. Todėl į pirmąją vietą iškeliamą žmogaus individualybė – jo poreikiai, interesai, sugebėjimai, patirtis ir motyvacija. Skirtingi autoriai *motyvacijos sąvoką* įvairiai apibrėžia. N. L. Gage ir D. C. Berliner (1994) teigia, kad motyvacija yra tai, kas teikia mums energijos ir kreipia kuria nors linkme mūsų elgesį. Jie motyvaciją suvokia dvejopai. Jų nuomone tai yra vidinis asmeninis ir situacijos faktorius.

P. Jucevičienė (1996) pabrėžia, kad motyvacija apima veiksmus, kurie žadina elgesį, nukreiptą tikslo įgyvendinimui. Motyvacija yra nusakoma ir paaiškinama, kodėl žmonės vienaip ar kitaip elgiasi, atkakliai laikosi to elgesio arba jį pakeičia ir yra priemonė siekti geresnių veiklos rezultatų, tobulėti, ieškoti naujų žinių šaltinių.

A. Maslow (2006) teigia, jog motyvacija yra penkių pagrindinių poreikių – fiziologinių, saugumo, socialinių, pagarbos ir įvertinimo bei saviraiškos. Autoriaus nuomone, poreikiai atsiranda pakopa po pakopos. Patenkinus žemesniojo lygmens poreikius, atsiranda aukštesniojo lygmens poreikiai. Žinant suaugusiųjų poreikius ugdymo procese galima pasiekti labai gerų rezultatų.

Lietuvai, esant Europos Sąjungos nare, suaugusiųjų švietimas turi pasiekti aukščiausią kokybę, kuri pasaulyje būtų laikoma etalonu. Lietuvai reikia protingų, dorų, išsilavinusių, fiziškai ir estetiškai išugdytų visuomenės narių. Dar daugiau – siekiama išugdyti visais atžvilgiais išsivysčiusį žmogų, tobulą individualybę. Mokymasis yra kasdienio gyvenimo ir sąmoningos patirties esmė – tai procesas, kai patyrimas transformuojamas į žinias, įgūdžius, požiūrius, vertybes, motyvus ir įsitikinimus, kai kasdieninis patyrimas yra nuolat įprasminamas. Mokymosi priežasčių yra daug, tačiau visais atvejais mokymasis yra susijęs su kiekvieno žmogaus tikslais. Suprantama, kad vien tik noro neužtenka, suaugusieji turi turėti mokymosi motyvaciją. Mokymosi motyvacijos klausimas yra vienas iš svarbesnių, jei ne pats svarbiausias, visiems – tiek besimokantiems suaugusiesiems, tiek jų ugdytojams. Reikia pripažinti, kad nevisi suaugusieji turi motyvaciją mokytis. Svarbiausia, kad suaugusieji suvoktų, kad jiems mokymasis yra naudingas. Besimokantieji turi suvokti, jog tik mokymasis gali padėti įveikti iškylančius sunkumus. Kitais žodžiais tariant, motyvacija yra tiesiogiai susijusi su tikslingumu – jeigu žmogus turi tikslą, tuomet jis turi aiškų motyvą veikti.

Mokslinė problema: kokie veiksniai gali stiprinti suaugusiųjų mokymosi motyvaciją?

Hipotezė: mokymosi motyvacijos veiksnių atskleidimas ir jų stiprinimas optimizuoja suaugusiųjų pozityvią mokymosi motyvaciją.

Darbo objektas – suaugusiųjų mokymosi motyvacijos stiprinimo veiksniai bendrojo lavinimo mokykloje.

Tikslas – išanalizuoti ir atskleisti besimokančių suaugusiųjų mokymosi motyvacijos stiprinimo veiksnius miesto bendrojo lavinimo mokykloje.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti suaugusiųjų švietimo sampratą.
2. Išnagrinėti motyvacijos sampratą mokslininkų požiūriu ir išryškinti suaugusiųjų motyvacijos stiprinimo veiksnius.
3. Ištirti pasirinktos imties besimokančių suaugusiųjų požiūrį į mokymosi motyvacijos stiprinimo veiksnius miesto bendrojo lavinimo mokykloje.

Metodai:

Teoriniai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, siekiant išryškinti suaugusiųjų švietimo sampratą ir atskleisti suaugusiųjų mokymosi motyvaciją stiprinančius veiksnius, sintezė, lyginimas, apibendrinimas, metaanalizė.

Empiriniai: anketinė apklausa raštu, turinio analizė, statistiniai metodai (Chi kvadrato x^2) testas, Spearman koreliacijos koeficientas ir deskriptyvinė analizė.

Statistiniai: duomenų analizė SSPS (10.0 versija) programa, grafinis vaizdavimas, procentinių dydžių skaičiavimas, duomenų sisteminimas ir apibendrinimas.

Tyrimo metodologinės nuostatos. Šiuolaikinis ugdymas yra pernelyg įvairiapusiškas, kad būtų galima remtis vienintele filosofine teorija. Metodologinės nuostatos formuluotos remiantis darbe analizuotų mokslininkų tyrimų išvadomis, jų išsakytomis idėjomis bei šiomis filosofinėmis koncepcijomis:

Andragoginė suaugusiųjų ugdymosi teorija – remiasi M. S. Knowles (1980), kurią išdėstė savo veikale „*The Modern Practise of Adult education. From Pedagogy to Andragogy*“. Ši technologija susideda iš penkių dalių: geros mokymosi aplinkos kūrimo, poreikių diagnozės, vadovavimosi mokymosi patyrimu, proceso planavimo, mokymosi ir savęs įvertinimo. Suaugusiųjų švietimas glaudžiai susijęs su mokymosi ir motyvacijos teorijomis. Poreikis – tai motyvas veikti, skatinantis suaugusiuosius siekti tam tikro tikslo. Suaugusiuosius mokyti skatina noras tapti kūrybingais, protingais, išsilavinusiais, savarankiškais, atsakingais.

Realistinė pedagogikos koncepcija – akcentuoja, jog asmenybės ugdymą lemia socialinės sąlygos. Žmogaus poreikis nuolat tobulėti yra neginčijamas ir ugdymas turi būti grindžiamas laikmetį atitinkančiu supratimu. Ugdymas turi būti pagrindinis socializacijos veiksnys, lemiantis rengiant gabaus bei laimingo žmogaus išsiliejimą į visuomenės gyvenimą. Realybei ir tikrovei yra skiriamas labai didelis dėmesys, nes tik pasaulį regint tikroviškai, galima suvokti sociumo prasmę. Dėmesys kiekvieno žmogaus požiūriui ir patirčiai yra esminiai komponentai, galintys prisidėti prie geresnio gyvenimo ir švietimo idėjų (Bitinas, 2000).

Humanistinė ugdymo pedagogikos teorija – remiasi A. Maslow pasiūlyta žmogaus poreikių hierarchija, kurios viršūnėje – saviaktualizacijos siekis. Save aktualizuojantis žmogus aiškiai suvokia realybę, geba priimti save tokį, koks yra – atsakingas, demokratiškas, kūrybingas bei gyvenime remiasi bendražmogiškomis vertybėmis. Ugdytojas, kuris remiasi humanistinės pedagogikos idėjomis, yra nusiteikęs sąveikauti su ugdytiniu kaip realybe, įsivaizduoti save ugdytinio padėtyje, jausti jo išgyvenimus, nuoširdžiai ir atvirai su juo bendrauti. Galima teigti, kad šios humanistinės ugdymo pedagogikos teorijos pagrindas – asmenybės veržimasis į priekį, siekiant

laisvai realizuoti savo galias. Kiekvieno žmogaus pasirinkimas priklauso nuo jo poreikių, todėl mokymosi procesas vyksta gerokai sparčiau, kai ugdymo procesas sutampa su besimokančiojo asmens interesais (Maslow, 2006).

Biheavioristinės psichologijos teorija – akcentuojama, kad vienintelis būdas suprasti žmogų yra stebėti jo elgesį ir iš to gauti psichologinės informacijos apie jį. Mokymosi esmei didžiausią įtaką turi mokymosi aplinka. Mokymosi esmė biheavioristų nuomone remiasi stimulo ir reakcijos principais. Stimulus – ugdytojo šypsena, paklausimas, pagyrimas, dėmesio atkreipimas, o reakcija – noras aktyviai dalyvauti ugdymo procese. Paskatinimas yra pagrindinė priemonė, padedanti ugdytinių motyvacijos atsiradimui (Morshead, 1995).

Kognityvinės psichologijos teorija – svarbiausias dėmesys kreipiamas į kokybines mąstymo ir mokymosi charakteristikas. Ši psichologija tyrinėja, kaip įgyjamos žinios ir kaip informacija iš išorinės aplinkos patenka į atmintį. Kad vyktų mokymasis, jis turi būti prasmingas. Kai kurie mąstymo būdai, kurie atrodo paprasti suaugusiajam, nėra tokie paprasti vaikui. Svarbiausias yra žmogaus pasirengimas suvokti sąvokų esmę ir sugebėjimas adaptuotis. Žmogaus gebėjimai yra plėtojami ieškant pusiausvyros tarp žinojimo ir naujų išvalgų (Piaget, 2002).

Darbo struktūra ir apimtis:

Pirmoji darbo dalis skirta suaugusiųjų švietimo sampratos nagrinėjimui. Analizuojama nuolatinio mokymosi reikšmė, nagrinėjami suaugusiųjų švietimą reglamentuojantys Europos Sąjungos ir Lietuvos dokumentai bei išryškinami suaugusiųjų švietimo principai ir kryptys, atskleidžiamos suaugusiųjų švietimo inovacijos.

Antroje darbo dalyje nagrinėjama suaugusiųjų mokymosi motyvacijos samprata mokslininkų požiūriu, atskleidžiami suaugusiųjų mokymosi motyvacijos ypatumai ir išryškinami jų mokymosi motyvaciją stiprinantys veiksniai.

Trečioji darbo dalis skirta empiriniam tyrimui. Siekiama ištirti besimokančių suaugusiųjų požiūrį į suaugusiųjų mokymosi motyvacijos stiprinimo veiksnius miesto bendrojo lavinimo mokykloje.

Darbą sudaro: įvadas, dvi teorinės dalys, empirinis tyrimas, išvados, naudotos literatūros sąrašas (106 šaltiniai), santraukos (lietuvių ir užsienio (anglų) kalbomis) ir priedai. Darbe panaudotos 8 lentelės, 31 paveikslas, 31 diagrama. Viso darbo apimtis – 70 puslapių.

TERMINŲ ŽODYNAS

Andragogas – suaugusiųjų mokytojas, turintis arba andragoginį išsilavinimą, arba neformaliojo ar savaiminio mokymosi būdu įgijęs andragogo praktiko kompetencijų (Juozaitis, 2008, p. 14).

Andragogas – asmuo, vedantis užsiėmimus besimokantiems suaugusiesiems (Žemaitytė, 2007, p. 26).

Besimokantis suaugusysis – tai asmuo vyresnis kaip 18 metų, kuris mokosi, lavinasi, plečia pilietinį ir kultūrinį akiratį bei tobulina kvalifikaciją (Žemaitytė, 2007, p. 16).

Formalusis švietimas – bendrojo lavinimo, profesinių ir aukštesniųjų mokyklų, kolegijų, universitetų ir kitų formaliojo švietimo institucijų sistemos teikiamas stacionarus mokymas, kuris paprastai organizuojamas kaip nenutrūkstamas judėjimas aukštyn (Lietuvos švietimo klasifikatorius, 1999).

Formalusis švietimas – valstybės reglamentuojamas ir kontroliuojamas lavinimas, mokymasis ir studijos, kurias sėkmingai baigusieji gauna valstybės pripažintą diplomą arba pažymėjimą. Jis vyksta švietimo ir mokslo įstaigose, mokymosi veikla yra tikslinga, apgalvota, organizuota, su fiksuota trukme ir tvarkaraščiu, hierarchine vertinimo sistema, formaliais priėmimo ir registracijos reikalavimais (Žemaitytė, 2007, p. 28).

Mokymasis visą gyvenimą – visą gyvenimą trunkanti mokymosi veikla, siekiant tobulinti žinias, mokėjimus, įgūdžius, kompetencijas asmeninėje, pilietinėje, socialinėje ir profesinėje perspektyvoje (Anužienė, 2006, p. 8).

Mokymasis visą gyvenimą – tai visa mokymosi veikla, vykstanti visą gyvenimą, siekiant tobulinti žinias, kompetencijas bei gebėjimus asmeninėje, pilietinėje, socialinėje ir/ar su darbu susijusioje perspektyvoje (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2001, p. 2).

Motyvacija – paaiškina, kas gali elgesį pastiprinti, orientuoti į tikslą ir kodėl atitinkamai laiko yra skiriama vienai ar kitai užduočiai (Gage, Berliner, 1994, p. 266).

Motyvacija – tai procesas, reguliuojantis asmenybės veiklą ir santykius su aplinka motyvų kaitos pagrindu (Jovaiša, 1993, p. 59).

Motyvacija – visus organizmo veiksmus skatinanti jėga (Lemme, 2003, p. 519).

Motyvacija – yra traktuojama kaip procesas, determinuojantis asmenybės veiklą ir santykį su aplinka (Rupšienė, 2000, p. 33).

Neformalusis suaugusiųjų švietimas – asmens ir visuomenės interesus atliepiantis mokymasis, lavinimasis, kurį baigusiam asmeniui neišduodamas valstybės pripažintas dokumentas, patvirtinantis išsilavinimo, tam tikros jo pakopos ar atskiro reglamentuoto modulio baigimą ar kvalifikacijos įgijimą (LR Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas, 1998, p. 1).

Neformalusis mokymasis – vyksta šalia pagrindinių švietimo ir mokymosi sistemų yra apgalvotas ir organizuotas. Su formaliuoju mokymusi bendra yra tai, kad šį mokymąsi riboja institucinė priklausomybė. Jis būdingas kvalifikacijos tobulinimo sričiai. Neformalusis mokymasis gali būti teikiamas darbovietėse, juo gali rūpintis visuomeninės organizacijos ir grupės, taip pat organizacijos, įkurtos formaliai sistemai papildyti. Valstybės pripažinti dokumentai neišduodami (Žemaitytė, 2007, p. 28).

Savaiminis švietimas – veikla, kuri yra nestruktūrizuota, nesistemiška, vykstanti skirtingose vietose, kuriai priklauso švietimas politikos srityje, žiniasklaidoje. Tai yra atviras bei neplanuotas švietimas svarbiose gyvenimo situacijose, idėjų pasikeitimo su kitais žmonėmis procesas, iš kurio gali kilti naujų idėjų ir žinių. Jį galima suskirstyti į tokius posistemius kaip mokyklinį, kai yra siekiama įgyti pirminį išsilavinimą, kvalifikaciją ar specialybę; sociokultūrinį – susijusį su įvairių klubų, asociacijų veikla bei profesinį, kurio mokymosi formos įgalina kelti kvalifikaciją, reguliariai atnaujinti žinias, įgūdžius ir persikvalifikuoti (Anužienė, 2006, p. 8).

Savišvieta – laisvalaikio forma, skirta savo intelekto plėtotei. Naudojamasi įvairiais būdais: skaitoma mokslinė ar mokslo populiaroji literatūra, lankomasi bibliotekose, klausomasi viešų paskaitų (Jovaiša, 2007, p. 259).

Suaugusiųjų švietimas – plačiąja prasme yra procesas, kai asmenys, baigę pirminį nenutrūkstamo mokymosi ciklą, pradeda nuoseklią ir organizuotą veiklą, turėdami sąmoningą tikslą pagerinti savo išprusimą, įgyti platesnę informaciją, patobulinti savo mokėjimą ir įgudimą. Siaurąja prasme tai yra procesas, kai asmenys baigę pirminį nenutrūkstamo mokymo ciklą, siekia aktyviai ir nuosekliai mokytis, skatinami neprofesinių tikslų (Laurinavičiūtė, 2001, p. 26).

Suaugusiųjų švietimas – tai formaliojo ir neformaliojo organizuoto švietimosi procesų visuma, neatsižvelgiant į jos turinį, lygmenį bei metodą, neatsižvelgiant į tai, ar tokio švietimo programomis siekiama pratęsti ar papildyti ankstesnį mokymąsi mokyklose, universitetuose, taip pat mokantis amato, jei asmenys yra suaugę ir kelia savo techninę ar profesinę kvalifikaciją, toliau lavina įgūdžius ir gebėjimus, turtina žinias (Lietuvos švietimo klasifikatorius, 1999).

Suaugusiųjų švietimas – tai didžiausia permanentinės švietimo sistemos dalis apimanti asmenis paprastai vyresnius kaip 18 metų ir nesimokančius nuosekliojo švietimo mokyklų sistemoje. Suaugusiųjų švietimui yra būdingas savanoriškas lavinimosi sričių pasirinkimas bei specifiniai ugdymo metodai (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992).

Suaugusiųjų švietimas – procesas, kurio eigoje suaugusieji tobulina patirtį ir tokiu būdu įgyja naujų žinių, pagilina supratimą, įgūdžius, praplečia požiūrį bei interesus konkrečioje srityje (Linkaitytė, 2004, p. 1).

I. SUAUGUSIŲJŲ MOKYMOSI SAMPRATA

1. 1. Nuolatinis mokymasis ir jo reikšmė

Norint tinkamai pasiruošti XXI amžiaus visuomeninio gyvenimo naujiems iššūkiams ir pokyčiams, žmonėms reikia mokytis nuolat pritaikyti savo įgūdžius, keisti požiūrį ir įpročius bei įgyti gilesnį savo gyvenimo aplinkos supratimą. Tai reikalauja nuolatinio mokymosi įgūdžių, todėl auga suaugusiųjų švietimo poreikis. Kadangi šiuolaikiniame pasaulyje informacijai ir žinioms būdinga itin didelė gausa, laikinumas žmogaus asmenybę daro neapstaboma. Dabarties žmogus yra labai susirūpinęs savo egzistencija, kurią reikia statyti ant naujesnių ir tvirtesnių pamatų. To šiandien reikalauja atskiros tautos, klasės, valstybės ir atskiri žmonės. Viena pagrindinių Lietuvos švietimo idėjų – sukurti nuolatinio mokymosi sistemą, kuri padėtų besimokančiajam neatsilikti nuo visuomenės mokslinės, kultūrinės ir techninės raidos, išsaugoti savo kvalifikaciją, tobulinti savo profesines žinias ir gebėjimus (Beresnevičienė, 1998).

Gyvenimas sparčiai kinta ir tai skatina nuolatos tobulėti ir mokytis. Mokyti pradėdame mokykloje, po to įgyjame specialybę aukštojoje ar aukštesniojoje mokykloje. Yra du pagrindiniai mokymo/si veiklos tipai: *neformalusis mokymasis*, kuris vyksta šalia pagrindinių mokymo ir švietimo sistemų, yra organizuotas bei apgalvotas, o suaugusieji paprastai negauna formalizuotų sertifikatų; *formalusis mokymasis* vyksta švietimo ir mokslo įstaigose, mokymosi veikla yra tikslinga, organizuota, o suaugusieji gauna pripažintus diplomus bei kvalifikacijas; *savaiminis suaugusiųjų mokymasis* yra natūralus kiekvieną dieną vykstantis mokymasis.

Suaugusiųjų švietimui būdingas savanoriškas lavinimosi sričių pasirinkimas ir specifiniai ugdymo metodai. Lietuvos koncepcija apibrėžia suaugusiųjų švietimą kaip didžiausią nuolatinio mokymo švietimo dalį, apimančią asmenis, dažniausiai vyresnius kaip 18 metų ir nesimokančius nuosekliojo švietimo mokyklų sistemoje (Anužienė, 2006).

Lietuvos švietimo klasifikatoriuje (1999) nurodoma, kad *suaugusiųjų švietimas* – tai formaliojo ir neformaliojo organizuoto švietimosi procesų visuma, neatsižvelgiant į jos turinį, lygmenį bei metodą, neatsižvelgiant į tai ar tokio švietimo programomis siekiama pratęsti ar papildyti ankstesnį mokymąsi mokyklose, universitetuose, taip pat mokantis amato, jei asmenys yra suaugę ir kelia savo techninę ar profesinę kvalifikaciją, toliau lavina įgūdžius ir gebėjimus, turtina žinias. Suaugusiųjų švietimas yra daugiaplanis, kurį galima suskirstyti į tokius posistemius: mokyklinį, kai yra siekiama įgyti pirminį išsilavinimą, kvalifikaciją ar specialybę; sociokultūrinį – susijusį su įvairių klubų, asociacijų veikla bei profesinį, kurio mokymosi formos įgalina kelti kvalifikaciją, reguliariai atnaujinti žinias, įgūdžius ir persikvalifikuoti (Anužienė, 2006, p. 8).

Švietimo koncepcija apima nuolatinį procesą, kuris prasideda gimimu ir baigiasi mirtimi, kuris susijęs su individo gyvenimo patirtimi bei yra prasmingas besimokančiajam, kuriame jis yra aktyvus dalyvis, o ne pasyvus stebėtojas. *Suaugusiųjų švietimo sąvoka* seniai prigijusi mūsų kalboje ir ji taip pat gali būti vartojama dviem reikšmėmis. Plačiaja reikšme suaugusiųjų švietimas yra procesas, kai asmenys, baigę pirminį nenutrūkstamo mokymosi ciklą, pradeda nuoseklią ir organizuotą veiklą, turėdami sąmoningą tikslą pagerinti savo išprusimą, įgyti platesnę informaciją, patobulinti savo mokėjimą ir įgudimą. Siaurąja reikšme suaugusiųjų švietimas yra procesas, kai asmenys baigę pirminį nenutrūkstamo mokymo ciklą, siekia aktyviai ir nuosekliai mokytis, skatinami neprofesinių tikslų (Laurinavičiūtė, 2001).

Suaugusiųjų švietimą kaip socialinį reiškinį yra įvardijęs Knowles (1980) ir numatė tris galimas sampratas: suaugusiųjų švietimas suprantamas kaip tam tikros edukacinės veiklos formos (paskaitos, seminarai, valdomos diskusijos, konferencijos), kuriose dalyvauja suaugusieji ir dėmesys sutelkiamas į galimybių suaugusiesiems mokytis sukūrimą ir darbo būdų bei metodų parinkimą; suaugusiųjų švietimas gali būti suprantamas kaip procesas, kurio eigoje suaugusieji tobulina patirtį ir tokiu būdu įgyja naujų žinių, praplečia požiūrį, pagilina supratimą, įgūdžius ir interesus konkrečioje srityje; taip pat siekiant bendro tikslo darbuojasi individai bei institucijos, kur suaugusiųjų švietimas tampa judėjimu bendram kultūros lygiui kelti.

Ščedrovickis (1993) iš šių trijų sampratų veiklos aspektų numato tris suaugusiųjų švietimo lygmenis, kurie apima skirtingas suaugusiųjų švietimo funkcijas: švietimo procesų projektavimą, ugdymo programų kūrimą ir konkrečių mokymosi situacijų kūrimą.

Lietuvoje suaugusiųjų švietimas nėra nauja idėja – turime galias J. Valančiaus laikus siekiančias tradicijas. Pamažu formuojasi suaugusiųjų švietimo politika, didėja politikų ir valstybės institucijų dėmesys šiai sričiai visais lygmenimis: bendruomeniniu, regioniniu bei nacionaliniu. Šiuo metu pakankamai institucijų užsiima suaugusiųjų švietimu. Suaugusiųjų švietimas galėtų pagelbėti užpildant profesinės kompetencijos spragas ir pasitikėjimą savimi bei savo jėgomis. Laikas, kuriame mes gyvename, kupinas dinamiškumo. Permainos atveria daug naujų kūrybinio eksperimentavimo galimybių, bet kartu pasmerkia negailestingiems išbandymams, neretai palieka gilių dvasinių randų. Nevisus iššūkius pavyksta priimti. Nesugebėjimas rasti optimalų sprendimą sudaroko žmonių gyvenimus, virsta opiomis socialinėmis piktžaisdomis. Suaugusiųjų švietimas galėtų pagelbėti užpildant profesinės kompetencijos spragas, stiprinant pasitikėjimą savo jėgomis.

Šimtmečiais švietimo tikslu buvo laikoma „išugdyti išsilavinusį žmogų“ arba kitaip tariant „žinantį žmogų“. Buvo tikima, kad suteikus žmonėms žinių, jie taps geresni ir žinos, kaip teisingai jomis naudotis. Tokia švietimo koncepcija pasiteisino sąlyginai pastoviam pasaulyje, tačiau žinių

protrūkio, informacinės ir technologinės revoliucijos amžiuje ši švietimo tikslo samprata ir tikėjimas perduodamų žinių galia tapo neefektyvi. Paaikškėjo, kad būtina ugdyti kompetentingus žmones, kurie galėtų pritaikyti savo žinias kintant sąlygoms. Išryškėjus savarankiško žinių pritaikymo poreikiui, švietimo tikslo samprata pasikeitė, atsirado nauja jos forma – kompetencija pagrįstas mokymas/is. Pradėta kurti ne tik kompetencija pagrįstus mokymosi modulius; turinio perdavimo moduliai buvo grindžiami naujais turinio perteikimo principais, rengiami individualūs mokymosi moduliai ir mokymo/si kontraktai, kurie yra pakeitę kursų planus, prilygstančius struktūrizuoto mokymo/si modeliams. Šis naujas požiūris į suaugusiųjų švietimo tikslą ypač reikšmingas siekiant padėti suaugusiesiems prasmingai gyventi nuolat kintančiame pasaulyje.

Kitas svarbus požiūrio į švietimą pokytis – prioriteto perkėlimas nuo mokymo prie mokymosi. Vis daugiau dėmesio skiriama natūraliam mokymosi procesui, koncentruojamasi ties tai, kaip vyksta mokymasis, o ne į ugdytojo veiklą. Iš šio požiūrio išryškėja naujas besimokančiojo vaidmuo, kur iškeliamas savarankiškas mokymasis. Andragogui tenka mokymosi sąlygų kūrėjo bei mokymosi pagalbininko vaidmuo. Pakitusi švietimo tikslo ir prioritetų samprata pakeitė ir pačią švietimo koncepciją, nes švietimo sistemos organizaciniu principu tampa visą gyvenimą trunkančio mokymosi idėja. Pagrindinė tokio požiūrio prielaida yra ta, jog mokymasis nuolat kintančiame pasaulyje privalo būti visą gyvenimą trunkantis procesas (Linkaitytė, 2004).

Pastaruoju metu visame pasaulyje plačiai prabilta apie būtinybę mokytis visą gyvenimą. Tai supranta ir Lietuvos švietimo ideologai. 1992 metais parengtoje *Lietuvos švietimo koncepcijoje* pasakyta, kad Lietuvoje kuriama permanentinė švietimo sistema. Visą nuolatinio mokymosi procesą galima suskirstyti į keturis periodus – ikimokyklinį ugdymą, bendrąjį lavinimą, profesinį rengimą ir tęstinį mokymąsi – pavaizduoti kaip uždara ciklą bei tęstinį mokymąsi kaip nuolatinį ciklą. Išsilavinimas nėra duodamas vieną kartą visam laikui, o yra nuolatinio mokymosi trunkančio visą gyvenimą rezultatas. Švietimas neapsiriboja vaikystėje įgytu nuoseklaus mokymosi patyrimu – tai ilgalaikis procesas. Gyvenimas pats savaime yra nenutrūkstantis mokymosi procesas, bet kiekvienas asmuo ieško specifinių galimybių tikslingai ir nuosekliai mokytis toliau, norėdamas neatsilikti nuo visuomenės techninės ir socialinės raidos, prisitaikyti prie pakitusių gyvenimo aplinkybių ar siekdamas visapusiškai išplėtoti savo potencines galimybes. Visą gyvenimą trunkantis mokymasis aprėpia atsitiktinį ir sąmoningą individo mokymosi patyrimą (Beresnevičienė, 2000).

Nuolatinio mokymosi idėjos turi galias istorines šaknis. Jau Sokratas rašė, kad pats besimokantysis kaupia žinias ir turi galimybę mokytis iš to, kas yra aplink jį. Platonas tikėjo, kad švietimo tikslas yra skatinti jaunimą mokytis ir tapus suaugusiu. Nuolatinio mokymosi idėja iškelta Anglijoje šio šimtmečio pradžioje. Mokytojas B. A. Yeaxlee (1929) darbe *Nuolatinis ugdymas (Lifelong Education)*, reiškė bendruomenės narių mokymąsi visą gyvenimą, poilsį ir darbą.

Pasak autoriaus, *švietimas* yra priemonė išugdyti tokiai asmenybei, kuri galėtų gyventi vienybėje su savimi, visata bei visuomene, o asmenybės tikslas – siekti savirealizacijos, nuolatinio augimo, refleksiškai suvokiant savo prigimtį ir gyvenimo tikslą.

Tuo pat metu Jungtinėse Amerikos Valstijose P. Jarvis (2001) taip pat kėlė nuolatinio mokymosi idėją. Jo nuomone, *nuolatinis mokymasis* – tai grupinis suaugusiųjų mokymasis, kurio esmę sudaro asmeninis patyrimas ir pasidalijimas šiuo patyrimu su kitais asmenimis per diskusijas. Suaugusieji turi motyvą mokytis tada, kai jaučia poreikį ir interesą, kurį gali patenkinti mokymasis.

Nors nuolatinio mokymosi idėja atsirado jau šio šimtmečio pradžioje, tik 1960 metais ji buvo iškelta vienoje UNESCO sesijoje ir įtraukta į jo programą, o tiksliau – prikelta P. Lengrand, tapusio UNESCO suaugusiųjų švietimo skyriaus vadovu nuo 1951 metų, dėka. Ypač šią idėją išpopuliarino jo knyga *Nuolatinio mokymosi ugdymo įvadas (An introduction to lifelong learning education, 1970)*, kuri buvo išversta į septyniolika kalbų. P. Lengrand (1970), nuolatinį mokymąsi apibrėžė tokiais aspektais: kaip tam tikrą struktūrą bei metodus, padedančius žmogui tęsti mokymąsi ir kaip padedantį kiekvienam individualiai siekti aukštesnio lygio, save tobulinti įvairiomis mokymosi formomis. Įtraukta į UNESCO programas, nuolatinio mokymosi idėja tapo įvairių apibrėžimų objektu. Jai suteikiamos įvairios reikšmės: *suaugusiųjų švietimo, nuolatinio mokymosi, integruoto nuolatinio mokymosi, tęstinio ugdymo*. 1979 metais UNESCO *nuolatinio mokymosi (lifelong learning)* sąvoką pasiūlė vartoti kaip sinonimą tarp kitų analogiškų reiškinių: *integruoto nuolatinio mokymosi (lifelong integrated learning), suaugusiųjų švietimo (adult education), tęstinio ugdymo (permanant education)*. Pirmosios trys sąvokos (*lifelong learning, lifelong integrated learning, adult education*) buvo vartojamos pabrėžiant skirtingus suaugusiųjų mokymosi aspektus. UNESCO pabrėžė, kad būtina skatinti individo nuolatinį mokymąsi, padrąsinti, taikyti įvairius mokymosi būdus, skirti dėmesį įvairaus amžiaus besimokantiesiems, kurie norėtų praturtinti savo gyvenimą įvairiomis studijomis. 1976 m. generalinėje konferencijoje buvo pabrėžta, kad nuolatinis švietimas ir mokymasis papildo egzistuojančiąją švietimo sistemą, be to, buvo išskirtos šios nuolatinio mokymosi idėjos: nuo pradinės mokyklos formali švietimo sistema turi skatinti besimokantįjį nuolat tobulėti; ne tik mokyklos, bet ir kitos institucijos turi skatinti žmogų mokytis; svarbu padėti žmogui tapti savarankišku, savikontroliuojančiu, saviugdiančiu ir atsakingu besimokančiuoju (Beresnevičienė, 1995).

Nuolatinis mokymasis interpretuojamas kaip tam tikra koncepcija, kaip švietimo filosofija ir net kaip šūkis. Kai kurie autoriai šį mokymąsi supranta kaip nuolatinį, neformalų švietimą tam tikrose integruotose švietimo struktūrose. B. L. McCombs (1991) teigia, kad nuolatinį mokymąsi galima traktuoti kaip natūralų žmogiškosios būtybės polinkį tęsti mokymąsi, vystytis, tobulėti.

Sėkminga mokymosi patirtis suteikia galimybę jausti pasitenkinimą mokymusi, mažinant ir visai atsisakant neigiamų įsitikinimų ar netinkamų mąstymo struktūrų.

Pasak V. Stanišauskienės (2004), *nuolatinis mokymasis* gali būti suprantamas kaip interaktyvus, dinamiškas, permanentinis ieškojimo procesas, kuriame tyrinėjant bei sąveikaujant su aplinka gimsta supratimas apie save patį ir supantį pasaulį.

V. Zuzevičiūtė (2006) teigia, kad kaita šiuolaikinėje visuomenėje yra visaapimanti. Ji pasireiškia technologinių ir mokslinių pokyčių didėjančiais kompetencijų reikalavimais, gausėjančių mokymosi galimybių bei sąsajų visuma, sąlygojančia besimokančios visuomenės kūrimąsi. Nuolatinis mokymasis padeda žmogui lanksčiai reaguoti į pokyčius ir prie jų prisitaikyti, mokytis įvairioje aplinkoje visą savo gyvenimą. Nuo tradicinio mokymo pereinant prie mokymosi visą gyvenimą keičiasi požiūris į suaugusiųjų ugdymoją kaip į vienintelį žinių šaltinį – andragogas padeda susirasti ir pritaikyti žinias bei tampa pagrindiniu vedliu prie įvairių žinių šaltinių. Pastaruoju metu visame pasaulyje plačiai kalbama apie būtinybę mokytis visą gyvenimą. Manoma, kad neišsilavinęs, turintis menką kompetenciją asmuo turi įvairių socialinių bei psichologinių problemų. Žmogus jaučiasi nepilnavertis, pasyvus, dažnai puola į depresiją. Tokie asmenys dažnai turi žalingų įpročių, mėgsta smurtauti ir nepaklusti kitoms pavyzdingo elgesio taisyklėms, todėl reikia mokytis visą gyvenimą, kad galėtume išspręsti aktualias problemas.

Tai suvokia ir Lietuvos švietimo ideologai. 1992 metais parengtoje *Lietuvos švietimo koncepcijoje* teigiama, kad Lietuvoje yra kuriama permanentinė švietimo sistema. Visą nuolatinio mokymosi procesą galima suskirstyti į keturis periodus: ikimokyklinį ugdymą, bendrąjį lavinimą, profesinį rengimą ir tęstinį mokymąsi. Suaugusiųjų švietimas šiame cikle turi dvejopą vaidmenį. Pirma, jis įgalina besimokantįjį nuolat atnaujinti savo kompetenciją bei sudaro galimybę neprarasti darbo ir garantuoja būsimųjų kartų mokymosi sėkmę. Geras pasirengimas mokymuisi yra sėkmingo mokymosi garantas, geras bendras išsilavinimas sudaro galimybę įgyti aukštą profesinę kvalifikaciją, ir kad kuo aukštesnę kvalifikaciją turi žmogus, tuo jis yra labiau linkęs mokytis ir tobulėti (Dienys, 2000).

Koncepcijoje šiuolaikinis požiūris į suaugusiųjų švietimo paskirtį apibrėžiamas trijuose lygmenyse: įstatyminiame, strateginiame ir konceptualiajame. Įstatyminiame lygmenyje yra apibrėžiama suaugusiųjų sritis, padedanti įgyti reikalingų teorinių ir praktinių gebėjimų kvalifikacijai tobulinti, padedanti tenkinti suaugusiųjų savišvietos poreikius, plėtoti kūrybinius interesus ir ugdyti kūrybines galias. Strateginiame lygmenyje yra numatomi būdai, kuriais bus siekiama išplėtoti tęstinę, mokymąsi visą gyvenimą laiduojančią ir prieinamą, socialiai teisingą švietimo sistemą; optimizuoti visus prieinamus išteklius siekiant plėtoti vientisą mokymosi visą gyvenimą sistemą, siūlančią galimybių įvairovę socialiniam, profesiniam ir asmeniniam ugdymuisi.

Konceptualiajame lygmenyje yra apibrėžiamos šios sritys: asmeninių galimybių plėtojimas pasirinktoje profesinės veiklos srityje; asmeninės veiklos krypties arba profesijos keitimas, susiklosčius tam tikroms aplinkybėms; palankių sąlygų sudarymas asmenybės realizacijos procese bei demokratinės visuomenės ugdymas (Tamošiūnas, 2004, p. 23).

Nuolatinio mokymosi sąvoka gali turėti ir kitas dvi reikšmes: kai kuriuose kontekstuose ji kartais yra vartojama kaip *suaugusiųjų švietimo* sinonimas, o kituose – apibūdinant galimybių sukūrimą, laiduojančių visą gyvenimą trunkantį individo mokymąsi. Nuolatinio mokymosi sistemos uždavinys – padėti žmogui perimti šiuolaikinius Europos ir viso pasaulio mokslo bei kultūros pagrindus, kaupti profesinę patirtį, sudaryti jam sąlygas įgyti, keisti ir tobulinti savo kvalifikaciją, kad būtų galima greičiau prisitaikyti prie nuolat kintančio pasaulio (Beresnevičienė, 1995, p. 18).

I. Žemaitytė (2007) pateikia ne suaugusiųjų švietimo, bet besimokančiojo suaugusiojo sampratą. Tai asmuo vyresnis kaip 18 metų, kuris mokosi, lavinasi, plečia pilietinį ir kultūrinį akiratį bei tobulina kvalifikaciją. M. Teresevičienė (2003) nurodo, kad suaugusiųjų mokymosi situacijose svarbu patirtis ir turima žinių sistema, kuri yra skirtinga.

Apibendrinant galima teigti, jog nuolatinis mokymasis – tai visą gyvenimą trunkantis mokymasis, skatinamas atitinkamos aplinkos bei vidinio individo poreikio mokytis. Šiam poreikiui išsiplėtojus, atsiranda nuolatinio mokymosi motyvai ir susiformuoja nuolatinio mokymosi poreikis. Taigi, mokymasis visą gyvenimą yra socialiai priimtinas būdas prisitaikyti prie aplinkybių, kurias pateikia žinių visuomenė, organizacijų kaita, technikos pažanga. Skatinant asmenybės sklaidą visuomenėje turi būti sudaromos atitinkamos sąlygos organizacijų, institucijų, visuomenėje teikiamų galimybių lygmenyje ir suaugusiųjų švietime pagrindinis dėmesys turėtų būtų skiriamas suaugusiųjų savišvietos poreikių tenkinimui, kūrybinių interesų plėtojimui bei kūrybinių galių ugdymui.

1. 2. Europos Sąjungos ir Lietuvos dokumentai reglamentuojantys suaugusiųjų švietimą

Europos Sąjungos ir Lietuvos mokslininkų darbuose skirtuose suaugusiųjų švietimui nagrinėjama suaugusiojo samprata, mokymosi motyvacija formalioje švietimo sistemoje, švietimo institucijų veikla, tęstinis profesinis suaugusiųjų švietimas. Panagrinėsime Europos Sąjungos ir Lietuvos švietimo politiką, reglamentuojančius suaugusiųjų ugdymo dokumentus.

1997 m. Hamburge įvyko Penktoji *UNESCO* šalių tarptautinė suaugusiųjų švietimo konferencija. Jos gairėse buvo numatyta, kad ruošiamasi išryškinti suaugusiųjų švietimo reikšmę, siekiant stiprinti žmonių galias ir paskatinti pasaulinę visuomenę plėtoti suaugusiųjų švietimą ir tęstinį mokymąsi visą gyvenimą trunkančio mokymosi koncepcijos kontekste. Mokymosi prioritetą yra suprantamas kaip namas ant keturių pamatų: mokymosi būti, mokymosi žinoti, mokymosi gyventi

drauge ir mokymosi veikti. Apie pateiktus klausimus ir iškeltas problemas buvo diskutuojama regioniniuose pasitarimuose, o visa tai apibendrinta Hamburgo deklaracijoje. Konferencijoje buvo įteisintas suaugusiųjų švietimas, kuris laikomas raktu į XXI amžių.

Šiame dokumente įvardyti svarbiausi punktai yra: įteisinti didesnę visuomenės dalyvavimą švietime; sukurti sąlygas žmonių mokymosi poreikiams tirti; atverti mokyklas, kolegijas ir universitetus suaugusiesiems; gerinti suaugusiųjų švietėjų ir švietimo organizatorių tobulinimosi sąlygas; garantuoti įvairių žmonių grupių dalyvavimą profesinei veiklai skirtame suaugusiųjų švietime.

Švietimo prieinamumas ir pasiekiamumas suteikia laisvę ir galimybę kiekvienam pasirinkti veiksmingiausias mokymo būdus. Taigi, švietimas atliekantis lavinamąją ir šviečiamąją ugdymo funkciją turi būti absoliučiai visuotinas, įvairus ir bendras. Ugdymo totalumas (absoliutus visuotinumumas) aprėpia visus krašto žmones visais jų amžiaus tarpsniais. Suprantama, kad ugdymo totalumas gali būti įgyvendintas tik tada, kai jis taps valstybinės švietimo politikos principu, išreikštu visuotinio mokymo įstatymu, kai visiems bus aišku, kad privalu šviestis ne tik iki 16 metų (Jovaiša, 2010).

Konceptualiųjų suaugusiųjų mokymo pagrindų pradžia – *Lietuvos švietimo koncepcija* (1992), kurioje atskleidžiama suaugusiųjų mokymosi esmė. Tačiau detalčiau ji išdėstoma ir motyvuojama kituose dokumentuose: *Baltojoje knygoje – Aukštasis mokslas* (1999); *Baltojoje knygoje – Profesinis rengimas* (1999); *Lietuvos mokslo ir technologijų Baltojoje knygoje* (2001).

1998 metais dienos šviesą išvysta *LR Profesinio mokymo įstatymas* (1997), o po metų – ilgai lauktas *LR Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas* (1998), o dar vėliau – *LR Aukštojo mokslo įstatymas* (2000).

Priimtos įstatymų pataisos leido realiai įgyvendinti suaugusiųjų mokymo idėjas. Patvirtinti šie dokumentai: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. lapkričio 5 d. Nutarimas Nr. 1298 *Dėl Neformaliojo suaugusiųjų švietimo tarybos, informacijos apie neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas ir teisės užsiimti neformaliojo suaugusiųjų švietimu*; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. kovo 9 d. Nutarimas Nr. 194 *Dėl Studijų ir mokymo programų registro įsteigimo ir jo nuostatų patvirtinimo*; Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 1999 m. gruodžio 24 d. Įsakymas Nr. 1279 *Dėl teisės užsiimti neformaliojo suaugusiųjų švietimu įgijimo tvarkos*; Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2001 m. balandžio 9 d. Įsakymas Nr. 532 *Dėl išsilavinimo pažymėjimų blankų registravimo tvarkos patvirtinimo*; Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2002 m. lapkričio 15 d. Įsakymas Nr. 1869 *Dėl studijų ir mokymo programų registravimo ir registro užpildymo duomenimis tvarkos patvirtinimo*.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 14 d. Nutarimas Nr. 746 *Dėl bendrojo lavinimo, specialiojo ugdymo, profesinio mokymo mokyklų, pagalba mokiniui, mokytojui ir mokyklai teikiančių įstaigų steigimo, reorganizavimo, likvidavimo ir pertvarkymo kriterijų sąrašo patvirtinimo* ir kiti.

Lietuvoje kaip ir kitose Europos Sąjungos šalyse suaugusiųjų švietimas yra įgyvendinamas remiantis Lisabonoje 2001 m. priimtu *Mokymosi visą gyvenimą memorandumu*. Europoje parengtas ne vienas svarbus dokumentas, skirtas mokymuisi visą gyvenimą, rengiamos didžiulės tarptautinės konferencijos. Pirmoji tarptautinė konferencija *UNESCO* iniciatyva buvo surengta 1949 m.

Europos Sąjungos Tarybos dokumentuose įteisintas visą gyvenimą trunkantis mokymasis tapo pagrindinis švietimo ir mokymo principas. Atsižvelgiant į Europos Komisijos nuostatas, svarbu pabrėžti tai, kad Europoje reikalinga kokybiška, atvira pasauliui ir prieinama visiems jos piliečiams švietimo sistemos vykdoma programa bei skaidri švietimo sistema, kuri prisidėtų kuriant produktyvią darbo rinką ir gerinanti kiekvieno piliečio socialinį bei ekonominį gyvenimą, užtikrintų nuolatinį tobulėjimą.

Lietuvos dokumentuose sudarytuose pagal Europos Sąjungos reikalavimus išryškėja tendencija skatinti suaugusiuosius savo problemas spręsti per tobulėjimą ir mokymąsi. Svarbu parengti efektyvią finansinę suaugusiųjų tęstinio mokymosi plėtros programą bei visiems sudaryti tokias mokymosi pradinio, pagrindinio, vidurinio ir aukštojo išsilavinimo sąlygas, kurios užtikrintų mokymosi prieinamumą.

Europos Taryba Lisabonoje 2000 m. kovo mėnesį numatė svarbius Europos Sąjungos politikos etapus žengiant į žinių amžių. Europos Komisija 2000 m. spalio 30 d. paskelbė *Mokymosi visą gyvenimą memorandumą*. Memorandumo siekiai yra garantuoti mokymosi galimybę siekiant įgyti naujų įgūdžių ir atnaujinti ankstesnius; didinti investicijas į žmonių išteklius, kad prioritetą įgytų brangiausias turtas – žmogus; kurti ir taikyti veiksmingus mokymo ir mokymosi metodus; užtikrinti, kad kiekvienam būtų lengvai prieinama kokybiška informacija apie mokymosi galimybes. Iš 2005 metų ataskaitoje pateiktų duomenų apie investicijas matyti, kad 2001 metais Europos Sąjunga ženkliai padidino metinį investicijų į žmogiškuosius išteklius dydį, tenkanti vienam žmogui (Juozaitis, Totoraitis, 2006, p. 30).

Formalusis suaugusiųjų švietimas yra reglamentuojamas Švietimo, Profesinio mokymo ir Aukštojo mokslo įstatymais. Sukurtos ir įteisintos modulinės suaugusiųjų bendrojo lavinimo programos, įteisintas neakivaizdinis suaugusiųjų bendrasis lavinimas. Aukštojo mokslo įstatyme įteisintos neakivaizdinės studijos. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas atveria naujus paramos neformaliai švietimui kelius, įteisina neakivaizdinį švietimą.

1998 ir 1999 metais priimti jį papildantys teisės aktai, įsteigiantys įstatymu numatytą Neformaliojo suaugusiųjų švietimo tarybą, nustatantys teisės į suaugusiųjų neformalųjį švietimą įgijimą, valstybės užsakomų neformaliojo suaugusiųjų programų tvarką. Rengiami teisės aktai, kuriantys neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemoje įgytų žinių ir įgūdžių valstybinio pripažinimo mechanizmą ir nustatantys informavimo apie suaugusiesiems teikiamas neformaliojo švietimo programos tvarką. Tokio mechanizmo sukūrimas yra labai aktualus uždavinys ne tik Lietuvos, bet ir Europos Sąjungos šalių suaugusiųjų švietimo sistemoms (Normantas, 2000, p. 26).

Neformalųjį suaugusiųjų švietimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas, kuris suaugusiųjų švietimo vykdytojus ir socialinius partnerius įpareigoja *padėti įgyvendinti įgimtą žmogaus teisę visą gyvenimą ugdyti savo asmenybę* (LR Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas, 1998).

Europos Sąjungos švietimo ministrų taryba 2002 m. vasario mėnesį susitarė dėl išsamios bendros darbo programos iki 2010 m. Joje numatyti trys pagrindiniai mokymo tikslai yra gerinti mokymo sistemą; stengtis, kad lengviau būtų pasiekiamas mokslas; atverti Europos mokymo sistemą pasauliui bei nuolat ir nuosekliai bendradarbiauti.

2004 m. kovo mėnesį Europos Komisija nustatė mokymosi visą gyvenimą veiklos įvairioms Europos Sąjungos vidaus paramos programoms įgyvendinti kiekybinius nurodymus: ERASMUS, Leonardo da Vinči, Grundtvigo mobilumo programas – iki 2013 m.

D. Beresnevičienė (1995) yra išleidusi monografiją *Nuolatinis mokymasis Lietuvoje*. Taip pat galima rasti autorės straipsnius knygoje *Suaugusiųjų švietimo psichologiniai aspektai* (2002).

Parašytas ne vienas mokslinis darbas ir mokomoji medžiaga suaugusiųjų nuolatinio mokymosi tema: E. Trečiokienė (1992) *Suaugusiųjų švietimo kryptys ir problemos*; R. Juozaitienė, A. M. Juozaitis (2003) *Andragogas – praktikas*.

1996 metai Europos Sąjungoje buvo paskelbti mokymosi visą gyvenimą metais. Mokymosi visą gyvenimą idėjos taip pat atsispindi ir nacionaliniuose dokumentuose, kaip pavyzdžiui, nacionalinėse mokymosi visą gyvenimą strategijose ar nacionaliniuose teisės aktuose.

Bendroje LR Švietimo ir mokslo ministerijos užduotyje tyrimui *Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste* teigiama, kad suaugusiųjų tęstinis mokymasis Lietuvoje nėra pakankamai išplėtotas (Tamošiūnas, 2004).

Lietuvos Respublikos prezidento inicijuotose Švietimo gairėse įvardijama esminė švietimo paskirtis yra suteikti asmeniui brandaus savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam tobulinti savo gebėjimus visą gyvenimą. Lemiamas vaidmuo švietimo kaitoje tenka suaugusiųjų ugdytojui. Jis turi išlikti ugdytojas, gyvenimo tiesų liudytojas, perduodantis tradiciją bei mokantis ją kūrybingai plėtoti (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992).

P. Jarvis (2001) pastebėjo, kad suaugusiųjų švietimas būtinas jų adaptacijai naujose sferose, būtina sąlyga atsirandant naujoms technologijoms ir vykstant greitiems pokyčiams, todėl suaugusiųjų tęstinio mokymosi plėtojimas yra svarbi valstybės progreso sąlyga.

Taigi, orientuojančių į suaugusiųjų mokymąsi visą gyvenimą dokumentų analizė leidžia išvelgti šiuos esminius strateginius orientyrus: individo mokymosi visą gyvenimą idėjai realizuoti būtina sukurti šalyje mobilią bei lanksčią švietimo sistemą ir reikia apibrėžti suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą sampratą.

Apibendrinus išanalizuotą Europos Sąjungos ir Lietuvos švietimo politiką ir ją reglamentuojančius suaugusiųjų švietimo dokumentus, galima pastebėti, kad pagrindinė strateginė švietimo kryptis – ne tik dinamiška ir atvira švietimo erdvė, konsoliduojanti piliečių bendruomenę, bet ir jų nuostatą nuolat atnaujinti įgūdžius ir žinias, norint pasiekti kuo aukštesnę švietimo lygį nenutrūkstamame suaugusiųjų mokymo procese.

1. 3. Suaugusiųjų švietimo principai

Suaugusiųjų švietimo sampratą gali papildyti šio švietimo suformuluoti principai, todėl tikslinga juos trumpai išanalizuoti, nes tai padės lengviau įsisavinti ne tik suaugusiųjų švietimo sampratos aspektus, bet ir suprasti suaugusiųjų mokymosi svarbą šiandieninėje visuomenėje.

B. A. Yeaxlee (1929) suformulavo suaugusiųjų švietimo principus ir jų mokymosi programą. Jo nuomone, suaugusiųjų mokymasis – tai grupinis mokymasis, kurio centrą sudaro asmeninis patyrimas ir pasidalijimas šiuo patyrimu su kitais diskusijų metu. Suaugusiųjų mokymosi grupės ugdytojas turi būti jos stimulatorius, o ne atitinkamų įstatymų leidėjas. Suaugusiųjų ugdytojas yra svarbiausias saviaktualizacijos poreikio bei su juo susijusio noro nuolat mokytis įkvėpėjas. Jis yra pagrindinis nuolatinio mokymosi sistemos elementas, todėl visada turi būti pavyzdys savo ugdytiniams. Suaugusiųjų švietimas yra nuolatinio mokymosi dalis ir jis galėtų tapti ta dvasine veikla, kuri suteiktų daug žinių, padedančių įvairiapusiškai tobulėti. Anot autoriaus, suaugusieji turi motyvą mokytis tada, kai jie jaučia poreikį ir interesą, kurį gali patenkinti tik mokymasis. Pasak B. A. Yeaxlee (1929), suaugusiųjų švietimas turi remtis keturiais principais – tai visą gyvenimą trunkantis procesas, pasirengimas nežinomai ateičiai; tai ne profesijos mokymasis, o savanoriškos gero, džiaugsmingo, prasmingo gyvenimo patyrimo bei galimybių plačiau atsiskleisti individo asmenybei ieškojimas. Mokymo procese svarbu orientuotis ne į situaciją ar dalyką, o į ugdytinius ir suaugusiųjų esmę sudaro jų patyrimas, nes suaugusieji viską įsisąmonina refleksiškai ir įvertina savo išgales, išmoksta keisti savo įpročius, vadovautis naujais motyvais.

M. Knowles (1980) sukūrė suaugusiųjų mokymosi teoriją. Jis išskyrė tokias andragogikos modelio prielaidas kaip: *poreikis žinoti* – suaugusieji jau žino, ko jie norėtų mokytis; *besimokančiojo savivaizdis* – suaugusysis yra atsakingas už savo sprendimus ir savo gyvenimą; *suaugusiojo patyrimo svarba* – jis ateina į mokymąsi turėdamas turtingesnę gyvenimo patirtį nei jaunimas; *pasirengimas mokytis* – suaugusysis pasirengęs mokytis, nes jis žino, ką nori sužinoti; *mokymosi orientacija* – suaugusiųjų mokymasis yra orientuotas į gyvenimo problemų sprendimą; *motyvacija* – nors suaugusiųjų motyvuoja išoriniai veiksniai – geresnis darbas, karjera, didesnis atlyginimas, bet jis turi ir vidinę motyvaciją – norą pajusti pasitenkinimą darbu, savigarbą, gyvenimo kokybę.

Nuolatinio mokymosi idėjas propagavo ir amerikiečių filosofas, pedagogas J. Dewey. Jo darbai turėjo didžiulę įtaką visai suaugusiųjų švietimo teorijai. Ypač svarbi jo augimo teorija. J. Dewey (1998) teigimu, suaugusieji tęsia savo mokymąsi visą gyvenimą, jei jų ankstesnis mokymasis „sudaigino“ mokymosi tęstinumo procesą, kiekvienam suteikdamas galimybę veikti kaip žmogui, tikinčiam geresniu gyvenimu. Švietimas yra visą gyvenimą trunkantis procesas, nes žmonės sugeba intelektualiai „augti“ visą gyvenimą nuo ikimokyklinio amžiaus, mokyklinių metų iki pat senatvės ir apima visą žmogaus patyrimą ne tik mokykloje, bet ir už jos sienų.

Humanistinės psichologijos atstovai nuolatinį mokymąsi traktuoja kaip siekimą augti, tobulintis. P. Jarvio (1999) nuomone, mokymasis yra kasdienio gyvenimo ir nuolatinės patirties esmė, procesas, kai patyrimas transformuojamas į žinias, įgūdžius, požiūrius, vertybes ir įsitikinimus, kai kasdieninis patyrimas yra nuolat įprasminamas, kai sąmoningo žmogaus patyrimas, vyksta laike, erdvėje, visuomenėje ir tarpusavio santykiuose.

D. Beresnevičienės (2002) nuomone, labai svarbu sukurti psichologinį pamatą besimokantiems, kas ypač sustiprina mokymosi visą gyvenimą motyvaciją. Suaugusiųjų švietimas turėtų plėsti individų žinių akiratį, ugdyti jų požiūrius, vertybes, gabumus, turėtų padėti jiems įgyvendinti savo svajones ir tapti tuo kuo iš tiesų įmanoma tapti, skatinti asmenybės augimą ir tobulėjimą.

Patirtinio mokymosi pradininkas D. Kolb (1984) teigia, kad suaugę sugeba sėkmingai mokytis, jei be išankstinių nuostatų geba įsitraukti į įvairių situacijų sprendimą ir įgyja naują patirtį; stebi save iš šalies, pažvelgia į patyrimą įvairiais aspektais, apmąsto savo patirtį; formuoja sąvokas ir principus apibendrinančius tai, kas buvo stebima; pritaiko teorines žinias problemoms spręsti bei naujai patirčiai rasti. Jo manymu, suaugusieji mokosi pereidami per tam tikrus ciklo etapus: konkrečios patirties, refleksyvaus stebėjimo, abstraktaus konceptualizavimo ir aktyvaus eksperimentavimo.

A. Maslow (2006) poreikių hierarchijos teorija teigia, jog individo elgesio ir veiklos motyvacija yra paremta penkių pagrindinių jo poreikių patenkinimu – fiziologinių, saugumo, socialinių,

pagarbos ir saviraiškos. Jo pateikta poreikių hierarchijos koncepcija pagrįsta teiginiu, jog tik patenkinus žemesniojo lygmens poreikius, individui atsiranda poreikis siekti kitų – aukštesnių poreikių patenkinimo.

Spręsdamas šiuos uždavinius suaugusiųjų švietimas remiasi bendraisiais Lietuvos švietimo principais. *Humaniškumo* principas yra suvokiamas kaip nelygstamo asmens vertingumo, jo pasirinkimo laisvės ir atsakomybės teigimas. Mokymo humanizavimą lemia įvairūs veiksniai: suaugusiųjų ugdytojo savybės, tinkamas pedagoginis, psichologinis bei dalykinis pasirengimas, ugdymo tikslų supratimas ir poreikis nuolat tobulėti. Šiuo principu yra siekiama, kad mokymasis būtų prasmingas ir kylantis iš poreikio mokytis. Prasmingas mokymasis apima vertybių sistemą, kurią sudaro ir tikėjimas kiekvieno žmogaus asmenybės vertingumu, atsakomybės, laisvo pasirinkimo ir mokymosi kūrybos džiaugsmas. *Nacionalumo* principu yra grindžiamas įsipareigojimas Lietuvos kultūrai, rūpestis dėl istorinio tęstinumo ir identiteto išsaugojimo. *Demokratiškumo* principo svarbiausi bruožai – visuotinio švietimo prieinamumas bei demokratinių santykių kūrimas ir laikymasis, doros pripažinimas, mokymasis ir gebėjimas pagrįsti gyvenimo prasmę įsisavintomis demokratinėmis vertybėmis. *Atsinaujinimo* principas yra grindžiamas kaip atvirumas kaitai ir kritišką naujo priėmimas. Šis principas padeda greitai patenkinti įvairius poreikius, kvalifikacijos bei kompetencijos išlaikymą nuolat kintančioje visuomenėje.

Apibendrinant galima teigti, jog nuolatinis mokymasis yra skatinamas atitinkamos aplinkos bei paties individo poreikio mokytis. Suaugusiųjų švietimo principų yra pakankamai daug. Analizuojant vienus ar kitus principus galima pasakyti, kad jie yra siejami su tam tikromis vertybėmis, kurias puoselėja ne tik pats besimokantis suaugusysis, bet ir ugdytojai bei visuomenė, todėl suaugusiųjų švietimą apima humaniškumo, nacionalumo, demokratiškumo ir atsinaujinimo principai, padedantys patenkinti įvairius asmenybės poreikius.

1. 4. Suaugusiųjų švietimo kryptys

Suaugusiųjų švietimas apima pakankamai daug krypčių. Suaugusiesiems yra suteikiama pakankamai nemažai galimybių pasirinkti jiems priimtina mokymosi būdą, todėl šioje darbo dalyje išanalizuosime pagrindines suaugusiųjų švietimo kryptis, kurios yra reikšmingos siekiant suprasti kokią švietimo politiką valstybė gali sukurti ir kaip ji yra tobulinama suaugusiųjų švietimo srityje. Šiame skyrelyje teoriškai apžvelgsime kokias mokymosi kryptis gali pasirinkti suaugusieji.

Suaugusiųjų švietimas Lietuvoje yra plėtojamas dviem pagrindinėmis kryptimis. Pirmoji kryptis („iš viršaus“) – Lietuvos tradicijų, užsienio šalių patirties analizės pagrindu pradedami kurti įstatymai, norminiai aktai, rekomendacijos, kurios skatintų suaugusiųjų švietimo raidą. Kita kryptis

(„iš apačios“) – piliečių iniciatyvos, kurios jautriai reaguoja į kasdienes poreikis. Buriasi visuomenės organizacijos, piliečių judėjimai, kuriasi privačios bei visuomeninės ir pasaulietinės suaugusiųjų švietimo mokyklos, organizuojami trumpalaikiai ir ilgalaikiai kursai. Abiejų krypčių pagrindas – per daugelį dešimtmečių susiformavusios švietimo tradicijos bei pasaulėjauta (Anužienė, 2006, p. 3).

Gyvenimas sparčiai kinta, todėl tai skatina nuolatos mokytis ir tobulėti. Mokymosi startas prasideda mokyklos suole, vėliau specialybė įgyjama aukštesniojoje arba aukštojoje mokykloje, todėl yra skiriami trys pagrindiniai mokymo/si veiklos tipai.

Formalusis švietimas specialiųjų terminų žodynyje apibrėžiamas kaip bendrojo lavinimo, profesinių ir aukštesniųjų mokyklų, kolegijų, universitetų ir kitų formaliojo švietimo institucijų sistemos teikiamas stacionarus mokymas, kuris paprastai organizuojamas kaip nenutrūkstamas judėjimas aukštyn (Lietuvos švietimo klasifikatorius, 1999). Būtų tikslinga paminėti formaliojo ugdymo pagrindinius aspektus. Pirmasis aspektas byloja, kad sėkmingai baigusiems formaliojo ugdymo, mokymo ar studijų programoms yra išduodamas valstybės pripažintas diplomus. Labai svarbu suvokti, jog tai yra kursai bei mokymai, vykstantys mokyklose, koledžuose, universitetuose bei kitose institucijose, priklausančiose švietimo sistemai. Formalusis švietimas yra suprantamas kaip valstybės reglamentuojamas ir kontroliuojamas lavinimas, mokymasis ir studijos, kurias sėkmingai baigusieji gauna valstybės pripažintą diplomą arba pažymėjimą. Taigi, *formalusis mokymasis* vyksta švietimo ir mokslo įstaigose. Mokymosi veikla yra tikslinga, apgalvota, organizuota, su fiksuota trukme ir tvarkaraščiu, hierarchine vertinimo sistema, formaliais priėmimo ir registracijos reikalavimais. Jis vykdomas švietimo institucijose, jam būdinga iš anksto numatyta tvarka, turinys, metodai ir mokymosi priemonės. Besimokantieji gauna pripažintus diplomus ir kvalifikacijas.

Neformalusis mokymasis vyksta šalia pagrindinių švietimo ir mokymosi sistemų. Jis taip pat apgalvotas ir organizuotas. Su formalioju mokymusi bendra yra tai, kad šį mokymąsi riboja institucinė priklausomybė. Jis būdingas kvalifikacijos tobulinimo sričiai. Neformalusis mokymasis gali būti teikiamas darbovietėse, juo gali rūpintis visuomeninės organizacijos ir grupės, taip pat organizacijos, įkurtos formaliai sistemai papildyti. Valstybės pripažinti dokumentai neišduodami (Žemaitytė, 2007, p. 28).

Neformalusis švietimas yra bet kokia nenutrūkstamo ir organizuoto švietimo veikla, kuri tiksliai neatitinka anksčiau pateikto formaliojo švietimo apibrėžimo. Su formalioju mokymusi bendra yra tai, kad šį mokymąsi riboja institucinė priklausomybė. Neformalusis mokymasis gali vykti už švietimo institucijų ribų. Jis gali apimti švietimo programas suteikiančias suaugusiems raštingumo pagrindų, darbo įgūdžių ir bendrosios kultūros.

Neformalusis mokymasis gali būti teikiamas darbo vietose, juo gali rūpintis visuomeninės organizacijos ir grupės, taip pat organizacijos, skirtos papildyti formaliąją švietimo sistemą (muzikos, sporto veiklos, meno). Baigusiems suaugusiesiems nėra išduodamas valstybės pripažintas dokumentas. Taigi, neformalusis švietimas apibūdinamas kaip asmens savišvieta, apimanti valstybės švietimo sąvadų neapibrėžtą lavinimąsi. Jos rezultatai nėra formaliai fiksuojami. Neformalusis suaugusiųjų švietimas yra svarbi mokymosi alternatyva asmenims, kurie siekia tinkamiau suderinti savo užimtumą bei patenkinti mokymosi visą gyvenimą poreikius.

Savaiminis mokymasis – tai natūralus, kiekvieną dieną vykstantis mokymasis. Skirtingai nuo pirmųjų dviejų, savaiminis mokymasis nebūtinai iš anksto apgalvotas, mažiau organizuotas ir struktūruotas, gali būti skatinamas gyvenimo, profesinių aplinkybių, šeimos, sąlygų, todėl jo gali nepripažinti net patys individai, papildantys savo žinias ir gebėjimus. Jo pagrindas yra asmeninių, socialinių, šeimos poreikių tenkinimas. Pastarasis įvairių įstatymų, registrų ar studijų kokybės dokumentų nėra įteisintas (Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, 2004).

Savaiminis švietimas – veikla, kuri yra nestructūrizuota, nesistemiška, vykstanti skirtingose vietose, kuriai priklauso švietimas politikos srityje bei žiniasklaidoje. Tai yra atviras bei neplanuotas švietimas svarbiose gyvenimo situacijose, idėjų pasikeitimo su kitais žmonėmis procesas, iš kurio gali kilti naujų idėjų ir žinių (Anužienė, 2006, p. 8).

Galima daryti prielaidą, jog suaugusiųjų ugdymas gali būti įvairialypis. Svarbiausia, kad besimokantis suaugusysis gali pasirinkti jam priimtinausią ugdymosi būdą pagal veiklos pobūdį ir savo interesų tenkinimo poreikį. Tik žinantis ko nori iš gyvenimo suaugusysis gali pasirinkti tinkamiausią ir efektyviausią suaugusiųjų mokymo būdą, padėsiantį maksimaliai save realizuoti tam tikrose gyvenimiškose situacijose ir mokymo procese.

II. SUAUGUSIŲJŲ MOKYMOŠI MOTYVACIJOS STIPRINIMO VEIKSNIAI

2. 1. Motyvacijos samprata

Prieš pradėdant kalbėti apie suaugusiųjų mokymosi motyvaciją, aktualu apžvelgti pačios motyvacijos sampratą, kuri padės lengviau apibrėžti suaugusiųjų mokymosi motyvacijos aspektus. Bendriausiu aspektu *motyvacija* yra suvokiama kaip vidinių, psichinių ir išorinių veiksnių bei kryptingo elgesio žadinimo ir skatinimo procesas, vykstantis žmogaus psichikoje. Psichologų požiūriu motyvacija yra glaudžiai siejama su instinktais. Instinktas – tai elgesys, kuris yra vienodas, pastovus, bet nėra išmoktas (Myers, 2000, p. 116). Žodis *motyvacija* turi dvi prasmes: kaip proceso, kuris stimuliuoja ir palaiko elgesio aktyvumą tam tikrame lygyje ir kaip determinuojančių elgesį veiksnių sistema.

Motyvacija – tai procesas, reguliuojantis asmenybės veiklą ir santykius su aplinka motyvų kaitos pagrindu (Jovaiša, 1993, p. 59).

Motyvacija – paaiškina, kas gali elgesį pastiprinti, orientuoti į tikslą ir kodėl atitinkamai laiko yra skiriama vienai ar kitai užduočiai (Gage, Berliner, 1994, p. 266).

Motyvacijos sąvoka apima atitinkamas psichines priežastis, žadinančias veiklos energiją bei suteikiančias šiai energijai kryptį, o motyvas yra veiklos kryptį lemianti priežastis. Su motyvacijos sąvoka yra siejamas visas spektras įvairių veiksnių, reiškinių ir problemų. Motyvacija taip pat apima ir asmenybės įsisąmonintus norus, polinkius, vertybes, poreikius, troškimus bei pažiūras, ji sukelia energiją ir padeda ją nukreipti viena linkme. Neretai motyvacinę jėgą įgyja emocijos, jausmai ar charakterio bruožai. Motyvacijos branduolį sudaro kryptingumas ir veržlumas, susijęs su stipriu poreikiu (Butkienė, Kepalaitė, 1996, p. 103).

H. Furth (1982), žvelgdama per kognityvinių procesų prizmę pažymi, kad *motyvacija* gali būti nulemta minčių ir kognityvinių elementų. Kognityviniams elementams prieštaraujant vieni kitiems yra juntamas nepasitenkinimas bei poreikis pakeisti būseną. Tokiu būdu keičiasi asmenybės nuomonė, elgesys bei nuostatos ir atsirenkama nauja informacija. Nukrypimai nuo organizmo pusiausvyros būsenos lemia fiziologinius procesus, turinčius atstatyti pusiausvyrą. Sutrikdyta sistema verčia asmenybę veikti tol, kol yra pasiekiamas tikslas. Žmogus siekia sukurti kuo pastovesnes socialines ir fizines sąlygas, padedančias išlaikyti pusiausvyrą. Taip pat motyvacijos klausimus tyrinėjo labiau remdamasi reguliavimo proceso terminais – vykdančiąja reguliacija, kuri derina individo elgesį su veiksmo sąlygomis bei simuliuojančia reakcija, kai atsižvelgiama kokios operacijos bus atliekamos. Šios autorės teigimu, *motyvacija* skatina elgesį bei veiksmą, o motyvai yra glaudžiai susiję su psichinėmis savybėmis.

L. Rupšienė (2000), sujungdama pedagoginį ir psichologinį požiūrius, išvelgia platesnę *motyvacijos* sampratą. Autorė siūlo atkreipti dėmesį į dvi šio žodžio vartojimo prasmes. *Motyvacija* yra traktuojama kaip procesas, determinuojantis asmenybės veiklą ir santykį su aplinka. Kita prasme – tai yra veiklos sistema, esanti tikslingo elgesio priežastis. Kaip teigia V. Baršauskienė (1999), *motyvacija* yra elgesio skatinimo sistema, kurią sąlygoja įvairūs motyvai.

Motyvacija – psichologinė savybė, lemianti asmens įsipareigojimo laipsnį. Tai nukreipiantys, sukeliantys, palaikantys žmogaus elgesį tam tikra įsipareigojimo kryptimi veiksniai. Motyvavimas yra valdymo proceso dalis, reiškianti poveikio žmonių elgesiui darymą. Ir motyvacija, ir motyvavimas nagrinėja sąmoningo žmogaus elgesio skalę kažkur tarp dviejų kraštutinumų (Stonner, 2001).

N. L. Gage ir D. C. Berliner (1994) „*Pedagoginėje psichologijoje*“ nurodo, kad motyvacija perkelia asmenį iš nuobodulio į susidomėjimą. Ji teikia energijos ir daro veiklą kryptingą. Pabrėžiama, kad veržlumas yra motyvacijos sampratos centre.

Apibendrinant mokslininkų pateiktas motyvacijos sąvokos aiškinimo apibrėžtis galima teigti, kad motyvacija yra teigiamas reiškinys, vienas iš svarbiausių žmogaus elgesį lemiančių veiksnių. Ji suteikia energijos bei nukreipia veiklą tikslo link. Motyvacijos esmę sudaro veržlumas ir kryptingumas. Motyvacija yra suvokiama kaip vidinių, psichinių ir išorinių veiksnių bei kryptingo elgesio žadinimo ir skatinimo procesas. Taigi, motyvacija yra skatinimo priemonė, kurią lemia suaugusiųjų motyvai bei veiklos tikslingumas.

2. 2. Motyvacijos teorijos ir jų ryšys su mokymusi

Pastaruoju metu pripažįstama, kad neįmanoma sukurti universalios motyvacijos teorijos, kuri galėtų paaiškinti žmonių elgseną, todėl šiuolaikiniame moksle egzistuoja pliuralizmas gvildenant motyvacijos problemas.

Yra nemažai populiarių motyvacijos teorijų – A. Maslow (2006), N. L. Gage, D. C. Berliner (1994) aiškinančių, kas turi lemiamos įtakos žmonių elgesiui.

A. Maslow (2006) poreikių hierarchijos teorijoje visi poreikiai suskirstyti į penkias dideles grupes: fiziologiniai poreikiai, saugumo poreikiai, priklausymo ir meilės, pagarbos ir saviraiškos poreikiai. Šias penkias poreikių grupes autorius sudėliojo į įžymiąją poreikių hierarchijos piramidę. Pagrindinis šios piramidės principas – kai yra patenkinami žemesnio lygio poreikiai, kyla skatulys tenkinti aukštesnio lygio poreikius. Piramidės apačioje yra fiziologiniai poreikiai. Tik tuomet, kai šie poreikiai patenkinami, kyla poreikis jaustis saugiu, veikti nepavojuojančioje aplinkoje, noras turėti pastovų darbą, būti ramiam dėl ateities.

Kai patenkinami saugumo poreikiai, žmogus trokšta būti mylimas ir mylėti, būti mėgstamas kitų, priklausyti kokiai nors bendrijai – šeimai ar giminei. Bent iš dalies patenkinus meilės poreikius, atsiranda poreikis jaustis įvertintam, būti pripažintam visuomenėje, darbe, šeimoje, žmogus nori gerbti save už tam tikrus pasiekimus ir būti gerbiamas kitų. Ir pagaliau pradeda siekti išreikšti save, aktualizuoti pastangas, atskleisti ir efektyviai panaudoti savo potencialias galimybes. Hierarchija yra šiek tiek savavališka. Be to, tokia poreikių tenkinimo seka nėra visuomet pastovi. Tačiau, kai kurie poreikiai, kol jie nepatenkinami, yra stipresni už kitus ir yra svarbi grandis motyvacijos sampratai. Pateikdamas poreikių hierarchiją, autorius norėjo pabrėžti, kad pirmiausia turi būti patenkinti žemesnieji poreikiai, o tai reiškia, kad žmogaus elgesį jie lemia anksčiau, negu aukštesniųjų lygių poreikiai. Pasak autoriaus, tobulėjant žmogui, didėja ir jo galimybės.

R. Minkutė – Henrickson (2000) pabrėžia, jog *motyvacija* – tai sprendimo priėmimas ir didelės pastangos sprendžiant problemas. Pirmiausia motyvacija yra įtakojama individo lūkesčių, kurie priklausomai nuo pastangų skatina individą veikti.

L. Rupšienė (2000) žmogaus elgsenos priežasčių aiškinimą bei visas motyvacijų teorijas sąlyginai suskirstė į kelias grupes. Teorijos, žmogaus elgsenoje itin pabrėžiančios reakciją į tam tikrą spaudimą. Šis spaudimas gali būti tiek išorinis – paskatinimai, bausmės, tiek ir vidinis – žmogaus poreikiai. Šioje grupėje plačiausiai žinomos bihevioristinė operantinio determinavimo. Teorijos, kurios pripažįsta, jog žmogaus elgseną lemia ne tik išorinis ar vidinis spaudimas. Jos pabrėžia, kad žmogus jau prieš veikdamas turi tam tikras dispozicijas, kurios nukreipia jo veiklą ir netgi lemia tai, ko jis norėtų ir kodėl būtent to norėtų. Minėtos teorijos atstovai daugiau kalba apie tikslus, o ne apie mokymosi poreikius ar paskatinimus. Teorijos elgseną aiškina vidinėmis dispozicijomis. Apsisprendimo teorijoje akcentuojama vidinė motyvacija, paremta tinkamu socialinės aplinkos organizavimu, kurioje žmogus jaučiasi kompetentingas, autonomiškas ir palaiko gerus santykius su kitais.

Labai svarbi motyvacijos problema ir suaugusiųjų mokyme. Kalbant apie savarankiško mokymosi idėją, vertėtų paminėti, kad suaugusieji patys kontroliuoja savo mokymąsi išskirdami tikslus, pasirinkdami resursus ir mokymosi metodus bei įvertindami savo progresą. Suaugusiųjų mokymo efektyvumas pirmiausiai priklauso nuo motyvacijos mokytis.

M. Knowles (1980) pateikia šešis suaugusiųjų mokymosi motyvacijos kriterijus, kuriuos galima pavadinti kaip suaugusiojo poreikių tenkinimu švietimo srityje. *Socialinių ryšių* – bendravimo poreikis, patenkinti asociacijų, narystės poreikius; *asmeninių pasiekimų* – aukštesnis statusas/pareigos darbe, profesionalus tobulėjimas, konkurencingumo mažėjimas; *išorinių lūkesčių* – atitikti reikalavimus, patenkinti vadovų lūkesčius/rekomendacijas; *socialinės gerovės siekimo* – galimybė padėti visuomenei, dalyvauti visuomeninėje veikloje/darbe; *stimuliacinių* – atsiskirti nuo

kasdienybės, išvengti nuobodulio, suteikti kontrastą kitoms gyvenimo detalėms; *susidomėjimo mokslu* – siekti žinių dėl asmeninių interesų ir mokytis, kad patenkinti smalsų protą. Daug suaugusiųjų turi suderinti savo poreikius ir galimybes mokytis. Tik įveikus tuos etapus pasiekiamas užsibrėžtas tikslas ir patenkinami besimokančiojo poreikiai (Knowles, 1980, p. 134).

Mokydamiesi jie įgyja ne tik žinių, sumanumo, taip pat praplečia akiratį. Jie ima kritiškai mąstyti ir tampa kreatyvūs, modifikuoja savo mokymosi strategijas, reflektuoja. Autorius pabrėžė asmenybės dinamiškumą, akcentavo pažintinę sferą, žinių įsisavinimą bei supratimo gilinimą. Pateikė besimokančiųjų suaugusiųjų charakteristiką, apibūdindamas juos kaip laisvai besirenkančius, turinčius savo tikslus bei vidinę motyvaciją. Jo mokymasis yra specifinis, nes pats gali susidaryti mokymo planą, rinktis metodus. Mokymasis yra labai individualus, nes kiekvieno patirtis labai skirtinga. Besimokantieji turi tam tikrą socialinį ir ekonominį statusą visuomenėje.

Optimaliausias mokymas vyksta tada, kai jis nukreiptas į besimokančiojo poreikį. McCombs (1990) nuomone, asmenybės mokymas ir ugdymas neatsiejamas nuo savęs pažinimo, metapažinimo, elgesio ir bendruomeniškumo.

V. Rajeckas (1999), nagrinėdamas mokymo organizavimą, remiasi M. Knowles, kuris pateikė tobulą mokymosi charakteristiką, išskirdamas šiuos veiksnius – sąlygas, prisitaikymą, tinkamumą, tempą bei vertybes.

P. Jarvio (1999) nuomone, *mokymasis* yra kasdieninio gyvenimo ir nuolatinės patirties esmė. Tai procesas, kai patyrimas transformuojamas į žinias, įgūdžius, požiūrius, vertybes ir įsitikinimus. Kasdieninis patyrimas yra nuolat įprasminamas, kai sąmoningo žmogaus patyrimas vyksta laike, erdvėje, visuomenėje ir tarpusavio santykiuose.

Galima daryti prielaidą, jog yra nemažai motyvacijos teorijų, turinčių įtakos žmonių elgesiui. Dauguma autorių pateikia skirtingas motyvacijos teorijas, bet visi suvokia, kad svarbu suprasti veiksnius, skatinančius mus vienokiai ar kitokiai veiklai. Mokslininkai apibūdindami mokymosi svarbą akcentuoja, kad mokymasis yra individualus, nes kiekvieno žmogaus patirtis yra skirtinga.

2. 3. Suaugusiųjų mokymosi motyvacijos ypatumai

Norint atskleisti suaugusiųjų mokymosi motyvacijos ypatumus, tikslinga išryškinti suaugusiųjų ir vaikų mokymosi skirtumus, kuriems išryškinti naudosime šiuos kriterijus: motyvacija, poreikis žinoti, besimokančiojo savarankiškumas, patirtis, pasirengimas mokytis, orientacija. *Motyvacija* – nors suaugusiesiems svarbu išoriniai motyvaciniai faktoriai tokie kaip geresnis darbas, paaugstinimas, didesnis atlyginimas, svarbiausia – vidinė motyvacija, kuri yra neatsiejama nuo savigarbos, pasitenkinimo darbu, gyvenimo kokybės ir saviraiškos. Kiekvienas suaugęs žmogus turi

vidinę motyvaciją tobulėti bei siekti. Vidinė motyvacija gali būti blokuojama ankstesnės nesėkmingos mokymosi patirties mokykloje arba jei mokytojas neatsižvelgia į suaugusiųjų mokymosi ypatumus. Suaugusiųjų mokymasis skiriasi ir *poreikiu žinoti*. Suaugę žmonės nori žinoti, kodėl jie turi mokytis, kas nuo to pasikeis. Kai mokomasi savo noru numatant teigiamas mokymosi pasekmes suaugusiųjų dalyvavimas yra aktyvesnis, o pastangos išmokti – žymiai efektyvesnės. *Besimokančiojo savarankiškumas* – labai svarbus mokymosi kriterijus. Suaugusieji yra atsakingi už savo gyvenimą, priimamus sprendimus ir atliekamus veiksmus. Jie priešinasi ir reiškia nepasitenkinimą, jei kas nors siekia primesti savo valią jų gyvenimiškuose sprendimuose. Jie ieško ir sprendžia nuo ko pradėti, kas jiems naudinga, kur eiti mokytis. Tik patekęs į mokymosi situaciją suaugęs žmogus staiga praranda visą savo savarankiškumą, sėda į suolą tarsi mokykloje, sudeda rankas tarsi sakydamas: mokyk mane. Taip pasireiškia mokyklinės patirties apspręstas paradoksas. Tokioje situacijoje andragogui tenka padėti nemažai pastangų kuriant tokią mokymosi patirtį, kurioje besimokantis galėtų įveikti priklausomybę ir taptų atsakingas už savo mokymąsi. *Patirtis* – dar vienas svarbus suaugusiųjų mokymosi ypatumas. Suaugusieji skirtingai nei vaikai ateina į švietimo institucijas sukaupę skirtingą patirtį. Kokybiniai ir kiekybiniai patirties ypatumai įtakoja suaugusiųjų mokymosi procesą. Pirmiausia, bet kuri suaugusiųjų grupė pasižymi platesne individualių skirtumų skale, nei bet kuri mokinių grupė. Antra, daugelyje mokymosi situacijų suaugusiųjų patirtis yra vertingas mokymosi šaltinis, kuris gali būti pasitelkiamas grupės diskusijose, problemų sprendime, atvejų studijose, simuliaciniuose žaidimuose. Besimokančiųjų patirties naudojimas gali sėkmingai pakeisti žinių perdavimo metodus ir technikas. Tai dar viena subtili priežastis, kodėl būtina remtis suaugusiojo žmogaus patirtimi, susijusiu su besimokančiojo asmenybe, jo identitetu. Vaikai savąjį „aš“ kildina iš išorinių šaltinių – kas yra jų tėvai, broliai, seserys, kur jie gyvena, ką jie veikia ir kas pačiam vaikui atsitinka. Augant ir bręstant savąjį „aš“ labiau apsprendžia įgyjama patirtis, su kuria identifikuojamasi. Suaugusiųjų mokymėsi tai reiškia, kad ignoruoti ar nepakankamai įvertinti turimą patirtį – tolygu sumenkinti suaugusiojo asmenybę. Didelė patirtis gali apsunkinti mokymąsi. Tai ypač pastebima pagyvenusių žmonių tarpe. Kaupdami patirtį išsiugdome tam tikrus protinius įpročius, nuostatas, susiformuojame vertybes, o tai gali paskatinti užsisklęsti, atsiriboti nuo naujų idėjų, kitokių požiūrių, alternatyvių mąstymo būdų. Tokiais atvejais pagalba identifikuojant įpročius, vertybes, kuriant alternatyvaus požiūrio galimybes, atveriant mąstymą naujoms idėjoms yra svarbi užduotis suaugusiųjų mokytojui. *Pasirengimas mokytis* paprastai siejamas su asmenybės vystymosi etapais ir uždaviniais. Tačiau suaugusiam žmogui gyvenimo keliame uždaviniai yra esminis faktorius. Suaugusieji yra pasirengę mokytis dalykų, kurie yra būtini sprendžiant jų gyvenimo problemas. Tai ypač akivaizdu keičiantis profesinei situacijai. Kitas svarbus mokymosi kriterijus yra *orientacija*.

Priešingai nei mokiniai, kurie yra orientuoti į dalyko turinio įsisavinimą, suaugusieji sąmoningai ar nesąmoningai renkasi mokymąsi ketindami spręsti gyvenimo, karjeros ar asmenines problemas. Jie yra motyvuoti mokytis tiek, kiek tai gali padėti siekti tikslų ar spręsti problemas, kurios kyla gyvenime. Dar daugiau, suaugusieji įgyja naujų žinių, gebėjimų, vertybių, kuomet jie tai gali pritaikyti gyvenime.

Mokymosi motyvai atskleidžia vidinį mokymąsi. Jų nežinant, neįmanoma suprasti kodėl mokinys ar suaugusysis siekia ar nesiekia tikslo, negalima atspėti jo poelgio prasmės. Siekimas mokytis yra tarsi užprogramuojamas žmogaus prigimtyje. Žmogaus mokymosi veikla paprastai laikoma veikla su ribotu motyvuotu potencialu. Taigi, mokymosi motyvaciją lemia poreikių, tikslų ir motyvų turinys bei visuma ir jų tarpusavio sąveika. Kiekvieno žmogaus tikslai yra skirtingi, todėl ir suaugusiųjų motyvacija skiriasi.

Kyla klausimas, kokie gi poreikiai lemia suaugusiųjų mokymosi motyvaciją? Aktyvios mokymosi veiklos šaltiniai yra intelektualios veiklos, pažinimo, įdomaus darbo poreikis, saviraiškos bei savęs pažinimo poreikis, noras bendrauti, vystyti savo išskirtinumą bei individualumą. Šie poreikiai vadinami fundamentaliais mokymosi motyvaciją lemiančiais poreikiais. Galima suvokti, kad vieni besimokantieji mokosi tam, jog įgytų prestižinę specialybę, kiti nori pažinti aplinkinį pasaulį, o tretieji – nenori mokytis, tačiau juos skatina ar verčia aplinkiniai, tėvai, bendraamžiai, visuomenė. Nuo šių veiksnių priklauso atskiro žmogaus mokymosi motyvacijos ypatumai.

A. M. Juozaitis (2000) nurodo jaunimo ir suaugusiųjų mokymo skirtumus mokymosi tikslo, motyvacijos, programų sudarymo, praktinės patirties požiūriais. Šie požiūriai yra labai svarbūs motyvuojant suaugusiuosius mokytis. Autoriaus nuomone, suaugusysis pats organizuoja savo gyvenimą ir priima sprendimus, o mokymasis yra savęs tobulinimo veikla, kuria jis užsiima sąmoningai, pats to norėdamas ir galėdamas pasirinkti mokymosi veiklos kryptį. Išoriniai motyvai, pavyzdžiui, bausmės, pagyrimai, vertinimų rezultatai vaidina antraeilį vaidmenį suaugusiojo mokymosi procese arba iš viso neturi reikšmės. Suaugęs žmogus mokymosi tikslą išsikelia pats ir visada žino atsakymą, kodėl reikia mokytis, kodėl tai naudinga. Dažniausiai besimokantis suaugusysis suvokia, kad mokymasis gali pakeisti jo esamą situaciją. Autorius teigia, kad suaugusieji turi profesinę ir gyvenimo patirtį, kurios įvertinimas yra labai svarbus. Suaugę žmonės yra labiau skeptiški pateikiamos informacijos požiūriu, nes jiems yra aktualu, kiek žinios gali būti pritaikomos praktikoje.

Mokymosi motyvacija, anot G. Butkienės ir A. Kepalaitės (1996), padeda žmogui orientuotis į tikslą ir suvokti, kiek laiko reikės tam tikslui pasiekti. Pažymėtina ir tai, kad organizuojant suaugusiųjų mokymąsi, visuomet vertėtų atsižvelgti į jų poreikius. Suaugęs žmogus jausdamas, kad jis negali tinkamai aktualizuoti savęs kaip asmenybės, eina mokytis toliau – jis renkasi ar jam derėtų

įgyti papildomų žinių, atnaujinti informaciją. Kitu atveju suaugusysis mokosi vien tik saviugdosi tikslais, kai to reikalauja hobis, nori bendrauti su žmonėmis ar ugdyti save kaip asmenybę. Neturėdamas reikiamo ar norimo išsilavinimo, suaugęs žmogus tarp labiau išsilavinusių draugų gali jausti savo menkavertiškumą, todėl nenorėdamas atsilikti nuo jų išsilavinimu, pradeda mokytis.

Kaip teigia G. Linkaitytė ir V. Širvaitytė (2000), vienas iš poreikių, skatinančių suaugusių žmonių mokytis – siekimas išvengti senėjimo ir „išėjimo iš vartojimo“. Šis poreikis atsiranda dėl to, kad dauguma suaugusiųjų mokėsi tik jaunystėje ir tikėjo, kad įgytų ir sukauptų žinių mokykloje užteks visam likusiam gyvenimui, bet greitai besikeičianti visuomenė įrodė, jog tai neįmanoma. Labai svarbu, kad suaugusieji priimtų mokymąsi kaip permanentinį, nenutrūkstamą procesą, besitęsiantį visą gyvenimą, ir kad naujos patirties įsisavinimas skatintų ir sugebėjimą mokytis pačiam. Suaugusiųjų mokymosi motyvaciją taip pat lemia nuolatinė gaunamų žinių analizė ir palyginimas su jau turimomis žiniomis. Tuo atveju, jei suaugusieji jaučia, kad gaunamos žinios nėra pakankamos, neatitinka jų poreikių, mažėja motyvacija ir didėja nepasitenkinimas. Suaugusieji teikia daugiau kritikos, yra savarankiškesni. Taip pat suaugusiesiems itin svarbu, kad pateikiama medžiaga būtų suvokiama, nes nežinomų dalykų sukaupimas juos nutolina nuo mokymosi daug greičiau nei mokinius, kurie turi daugiau laiko ir kantrybės mokytis.

Ypač daug teorinių ir praktinių klausimų iškyla kalbant apie suaugusiųjų mokymosi motyvaciją. Palyginus kai kuriuos vaikų ir suaugusiųjų mokymosi skirtumus, tikslinga akcentuoti, kad suaugęs žmogus pats renkasi, kas jam yra svarbiausia ir reikalingiausia, todėl labai svarbu besimokantįji įtraukti į mokymo proceso planavimą. Dirbant su suaugusiais pageidautina sudaryti sąlygas papildomai mokytis tų dalykų, kuriuos sunkiau sekasi išmokyti ar kurių praktiniai įgūdžiai yra menkesni bei būtina mokymosi formų įvairovė, kad besimokantieji galėtų derinti darbą bei asmeninį gyvenimą su mokymusi. Tikslinga išsiaiškinti besimokančiojo poreikius, priežastis paskatinusias mokytis, mokymosi motyvaciją lemiančius veiksnius bei svarbu aptarti anksčiau patirtus mokymosi sunkumus ir leisti pirmiausia pačiam daryti išvadas. Suaugusiųjų mokytojas mokymo/si procese privalo kiek įmanoma sieti teorinius ir praktinius dalykus ir reikia padėti atskleisti besimokančiojo gabumus bei pomėgius.

Taigi, apibendrinus galima pasakyti, kad suaugusiųjų mokymosi motyvacijos ypatumus padeda geriau suvokti, kai atskleidžiame suaugusiųjų ir vaikų mokymosi skirtumus. Įvairūs autoriai skirtingai traktuoja šiuos skirtumus. Tai padeda suprasti, jog besimokantys suaugusieji nuo vaikų skiriasi savarankiškumu, poreikiu žinoti, patirtimi, orientacija, motyvacija bei pasirengimu mokytis. Vadinasi, mokymosi motyvai, kokie jie bebūtų, visada yra susiję su suaugusiųjų mokymosi motyvacija. Dauguma suaugusiųjų jaučia poreikį mokytis tada, kai suvokia kaip ir kiek mokymasis padės įveikti konkrečius sunkumus bei išspręsti gyvenimiškas problemas.

2. 4. Pagrindiniai veiksniai lemiantys suaugusiųjų mokymosi motyvaciją

Besimokantis asmuo visuomet patiria tikrų prieštaravimų dėl įgyjamų žinių ir gebėjimų. Pastaruosius jis gali įvaldyti tik esant tam tikroms sąlygoms. Pirmiausia, jis turi būti motyvuotas mokytis bei turėti tam tikrų pradinių įgūdžių, kad galėtų priimti ir įsisavinti naujas mokymosi paradigmas. Šios dvi sąlygos koreliuoja tarpusavyje – dažnai įgyti mokymosi pasiekimai tampa labai stipriu mokymosi motyvu.

Mokymosi motyvacijos klausimas yra laikomas vienu iš svarbesnių, jei ne pačiu svarbiausiu dalyvaujantiems mokymo ir mokymosi procese – tiek besimokantiems, tiek organizuojantiems mokymą (Juozaitis, 2003).

Asmenybės kryptingumas yra visa tai, ko žmogus siekia. Motyvas nurodo, kas skatina suaugusįjį veikti. Motyvai yra suvokiami kaip poreikiai, interesai, polinkiai, įsitikinimai, idealai, aktyvumas, nuostatos. Žmogaus aktyvumo pagrindas yra poreikiai. Motyvacija yra neatsiejama nuo tikslo ir poreikio. Ji yra svarbi ne vien dėl to, jog nulemia, kas gali pastiprinti elgesį, motyvacija yra reikalinga ir tam, kad kiekvieno suaugusiojo elgesys būtų orientuotas į tikslą.

Tam, kad suaugusiųjų mokymo procesas būtų efektyvus, nepakanka vien žinoti, kokie veiksniai motyvuoja suaugusiuosius mokytis. Būtina suprasti, kaip galima sudominti suaugusiuosius mokytis, kaip skatinti motyvaciją ir ją stiprinti. Remiantis R. J. Wlodkowski (1996) atliktais tyrimais, galima išskirti penkis pagrindinius aspektus, kuriais galima pasinaudoti stiprinant suaugusiųjų mokymosi motyvaciją. Pirmiausia, žmones visuomet valdo motyvai ir jie yra atsakingi už juos. Mokymo procesą reikia organizuoti taip, kad suaugusiesiems jis būtų naudingas, patrauklus ir skatinantis mokytis. Suaugusio žmogaus neįmanoma priversti mokytis, nes mokymasis turi būti skatinamas pasitelkiant motyvus. Nėra universalaus suaugusiųjų mokymo metodo, nes mokymas priklauso nuo daugybės aplinkybių ir veiksnių.

Kai suaugusysis jaučia, kad jis negali iki galo savęs išreikšti kaip asmenybės, neturėdamas pakankamai žinių, mokėjimų ir įgūdžių jis nori mokytis toliau. Jam tenka pasirinkti ar reikia pagilinti reikalingas žinias, atnaujinant turimą informaciją. Kartais suaugęs žmogus gali nuspręsti kokie poreikiai – saugumo, pagarbos, pažinimo ar saviugdos yra svarbiausi (Beresnevičienė, 1995).

Besimokantiems suaugusiesiems yra svarbu tai, jog mokantis keičiasi jų asmeninės savybės – jie tampa atsakingesni ir savarankiškesni. Pastebėtina, kad suaugusiųjų motyvai mokytis gali būti vidiniai ir išoriniai. *Vidinė motyvacija* gali būti labai įvairi. Smalsumas yra suvokiamas kaip poreikis suprasti, sužinoti. Vidinis pastiprinimas – džiaugsmas, lydintis suaugusiųjų išmokimą. Mokymosi motyvacija yra susijusi su gyvenimo prasmės ir žmogiškųjų vertybių įsisąmoninimu.

Šiame lygmenyje labai svarbu, kad žmogus pats išsikelia tikslą, deda pastangas jam realizuoti ir kontroliuoja, kaip jam pavyko ir koks yra pasiektas rezultatas. Kontaktų siekimas su kitais žmonėmis, noras būti pripažintam taip pat priklauso vidinei motyvacijai. Savigarba, kaip vienas iš pačių svarbiausių suaugusiųjų mokymosi motyvų, stimuliuoja aktyvumą, siekiant mokymosi rezultatų. Šiai motyvacijai priklauso lūkesčiai ir laimėjimai, kurie padeda paskatinti suaugusįjį mokytis. Vidinė motyvacija yra neatsiejama ir nuo kompetencijos, kurią žmogus gali įgyti tik esant mokymosi motyvacijai. Suaugusieji išorinės motyvacijos veikiami dažniausiai mokosi, kai to reikalauja darbdavys arba į mokymo kursus nukreipia valstybinės darbo biržos. Taigi, *išorinė motyvacija* yra trumpalaikė, išnykstanti kartu su išorinio stimulo dingimu. Tai iliustruoja, kad suaugusysis nebijo ugdytojo, mamos ar tėvo, jam gali būti nesvarbūs kitų žmonių reikalavimai. Pagrindinė problema yra ta, jog dažnai per mažai pastangų dedama išorinei motyvacijai paversti vidine.

E. Trečiokienė (1993) išskiria tris pagrindinius suaugusiųjų mokymosi motyvus tokius kaip individualusis, profesinis, socialinis. Individualusis motyvas yra susijęs su estetinėmis vertybėmis bei asmenybės ugdymosi procesu. Profesinis motyvas būdingesnis tiems, kurie nori įsigyti ar pakeisti profesiją, pagilinti turimas žinias. Socialinis motyvas yra suvokiamas kaip žmogaus komunikacinių poreikių tenkinimas, kai jis ne tik mokosi, bet ir patiria bendravimo džiaugsmą.

Pažymėtina, kad suaugusiųjų motyvai mokytis tarpusavyje yra susiję, pavyzdžiui, individualusis ir profesinis, kadangi žmogus mokosi, nes ne tik stengiasi spėti kartu su rinkos keliamais reikalavimais, bet ir nori pelnyti pripažinimą ir pagarbą.

M. Knowles (1980) pateikia suaugusiųjų mokymosi motyvacijos kriterijus. Pagal šiuos kriterijus suaugusiųjų mokymosi poreikius galima suskirstyti į tam tikras grupes. Tai yra socialinių ryšių kriterijus, nuo kurio yra neatsiejamas bendravimo poreikis. Išoriniai lūkesčiai – reikalavimų atlikimas, asmeniniai pasiekimai – profesionalus tobulėjimas. Socialinės gerovės siekimas yra suvokiamas kaip dalyvavimo visuomenėje poreikis. Stimuliacinis kriterijus gali būti apibūdinamas kaip kontrasto suteikimas įvairioms gyvenimo detalėms ir susidomėjimas mokslu yra neatsiejamas nuo žinių siekimo tenkinant asmeninius interesus.

Galima daryti prielaidą, jog suaugusiųjų motyvacija priklauso nuo daugelio veiksnių. Labai svarbu stiprinti teigiamas mokymo ir mokymosi motyvacijos puses. Suaugusieji turi būti tikri, kad ką jie sako bus išgirsta ir mokymosi procese jie bus lygiai taip pat svarbūs kaip ir jų ugdytojai. Pagrindinis veiksnys yra laipsniškai paveikti asmenybę, kad ji prisiimtų atsakomybę už savo mokymąsi. Sudėtingas suaugusiųjų mokymosi problemas gali padėti išspręsti tik jų motyvų žinojimas bei mokslinis tyrimas.

III. SUAUGUSIŲJŲ MOKYMOSI MOTYVACIJOS STIPRINIMO VEIKSNIAI MIESTO BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE

3. 1. Tyrimo metodika

Siekiant nustatyti suaugusiųjų mokymosi motyvaciją stiprinančius veiksnius miesto bendrojo lavinimo mokykloje buvo aiškinamasi, koks respondentų požiūris į nuolatinį mokymąsi, motyvacijos sampratą bei kokie veiksniai lemia jų mokymosi motyvaciją. Remiantis šiais pagrindiniais klausimais buvo sudarytas atvirų bei uždarų klausimų klausimynas.

Nustatant tyrimo dalyvių imtį buvo domėtasi kiek iš viso yra besimokančių suaugusiųjų Telšių apskrities bendrojo lavinimo mokykloje. Žvilgtelėjus į Statistikos departamento duomenis, išsiaiškinta, kad Telšių apskrities bendrojo lavinimo mokykloje mokosi 704 asmenys. Norint sudaryti kuo tikslesnę imtį, buvo pasinaudota lentele (Kardelis, 2005).

Generalinės aibės	500	1000	2000	3000	4000	5000	10000	100000
visuma								
Imties tūris	222	286	333	350	360	370	385	398

Tyrimo tikslas – ištirti besimokančių suaugusiųjų mokymosi motyvacijos stiprinimo veiksnius Telšių apskrities bendrojo lavinimo mokykloje.

Tyrimo objektas – besimokančių suaugusiųjų mokymosi motyvacijos stiprinimo veiksniai miesto bendrojo lavinimo mokykloje.

Tyrimo laikas ir vieta. Tyrimas atliktas 2012 m. vasario – kovo mėn. Telšių apskrities bendrojo lavinimo mokykloje: Mažeikių, Telšių ir Plungės miestuose. Visiems suaugusiesiems stengtasi sudaryti vienodas sąlygas tyrimo atlikimui. Jie buvo apklausiami asmeniškai prieš tai supažindinus juos su tyrimo tikslu ir pabrėžiant, kad duomenys bus naudojami tik tyrimo tikslams realizuoti ir tai, jog anketos yra anonimiškos. Anketavimas buvo organizuotas taip, kad visi respondentai jaustųsi kuo laisviau, saugiau ir galėtų visiškai atvirai atsakyti į pateiktus klausimus.

Tyrimo tipas – kiekybinis.

Tyrimo atrankos būdas – patogusis.

Duomenų statistinei analizei buvo naudojama SPSS (angl. Statistical Package for Social Science) programa 10.0 versija. Buvo atlikta dažnių analizė. Respondentų atsakymai buvo lyginami pagal lytį ir tokiu būdu sudarytos dažnių lentelės. Statistiniam ryšiui patikrinti buvo naudota tiesinės koreliacijos analizė pagal Spearman‘s koreliacijos koeficientą (r).

3. 2. Kiekybinio tyrimo metodika

Tyrimui atlikti taikytas apklausos raštu metodas naudojant parengtą klausimyną (žr. 1 priedą), kuris buvo sudarytas remiantis tyrimo tikslu, uždaviniais ir nagrinėjamais klausimais.

Apklausos raštu metodo pasirinkimą sąlygoja metodologinėje literatūroje pateikti šio metodo pranašumai:

- apklausa raštu dažnai būna didelės apimties, todėl užtikrina pakankamą atrankos dydį;
- yra mažiau asmeniška;
- apklausiant anketa vienam respondentui prireikia mažiau laiko negu imant interviu;
- taikant apklausą raštu, kitaip negu imant interviu, nepateikiama papildomų klausimų, kurie galėtų patikslinti ir taip išsiaiškinti atsakymus;
- taikant šį metodą galima instrukuoti respondentus (Kardelis, 2005).

Apklausos organizavimas ir etika. Duomenų rinkimo metodas – anketinė apklausa. Respondentams buvo pabrėžiama, kad tyrimo duomenys bus panaudoti tiriamajam darbui ir konfidencialumas garantuojamas. Vykdam tyrimą buvo vadovaujamosi *etikos principais*. Respondentas turi teisę spręsti kada ir kur bei kokiomis aplinkybėmis ir kiek plačiai išsakyti savo asmenines pažiūras, nuomones ar abejones. Klausimyne buvo vengiama ilgų, dviprasmiškų, varginančių klausimų, mokslinių terminų, o stengiamasi formuluoti aiškius ir paprastus klausimus. *Geranoriškumo principu* respondentams buvo garantuojama, jog jiems negrės pavojus, bet siekiama jų geranoriško bendradarbiavimo. *Pagarbos asmens orumui principu* tiriamiesiems buvo suteikiama teisė apsispręsti dėl savanoriško dalyvavimo tyrime ir paaiškinami tyrimo tikslai, tyrimo rizikos elementai, nauda bei funkcijos. *Teisingumo principu* respondentams buvo garantuojamas konfidencialumas. Paaiškinta, kad duomenys bus naudojami tik tyrimo tikslams. Tyrimo procedūros paaiškintos aiškiai ir tiksliai, naudojant kasdieninės kalbos terminologiją (Bitinas, 1998; Kardelis, 2005).

Tyrimo imtis. Tyrime dalyvavo 286 besimokantys suaugusieji iš 3 Telšių apskrities bendrojo lavinimo mokyklų.

Duomenų rinkimo instrumentas. Telšių apskrities bendrojo lavinimo mokyklos besimokantiems suaugusiesiems buvo išdalintos 289 anketos. Užpildytos grįžo 286 ir buvo sudaryta matrica. Medžiaga buvo susegta ir įvardinta: Sandros Grauslienės asmeninis archyvas Nr. 1 *Besimokančių suaugusiųjų mokymosi motyvaciją stiprinantys veiksniai miesto bendrojo lavinimo mokykloje*.

Sutrumpintai: (A. A. Nr. 1, L 1 – 1430). Kiekybiniam tyrimui atlikti buvo naudojama apklausa raštu (žr. Priedas Nr.1) su įvairaus tipo klausimais, kuriuos atsakydami respondentai galėjo pasirinkti atsakymo variantus iš duotų arba įrašyti savo. Suaugusiųjų anketą sudarė 13 klausimų. Nerandant sau tinkamo atsakymo iš pateiktųjų anketoje buvo galima įrašyti savo papildomą atsakymą. Tyrime buvo numatyti papildomi demografiniai klausimai apie respondentų lytį, amžių, dabartinį veiklos pobūdį. Remiantis apklaustųjų nuomone, šiuo tyrimu buvo siekiama atskleisti besimokančių suaugusiųjų mokymosi motyvacijos stiprinimo veiksnius miesto bendrojo lavinimo mokykloje. Tiriamųjų atsakymai prisideda prie platesnio suaugusiųjų mokymosi motyvacijos suvokimo bei ją stiprinančių veiksnių formavimo.

Tyrimo etika. Klausimyne buvo vengiama ilgų, dviprasmiškų, varginančių klausimų, mokslinių terminų, o stengiamasi formuluoti aiškius, paprastus klausimus, atitinkančius respondentų amžių. Prieš atliekant apklausą buvo pristatomas jos tikslas ir eiga bei garantuojamas anonimiškumas.

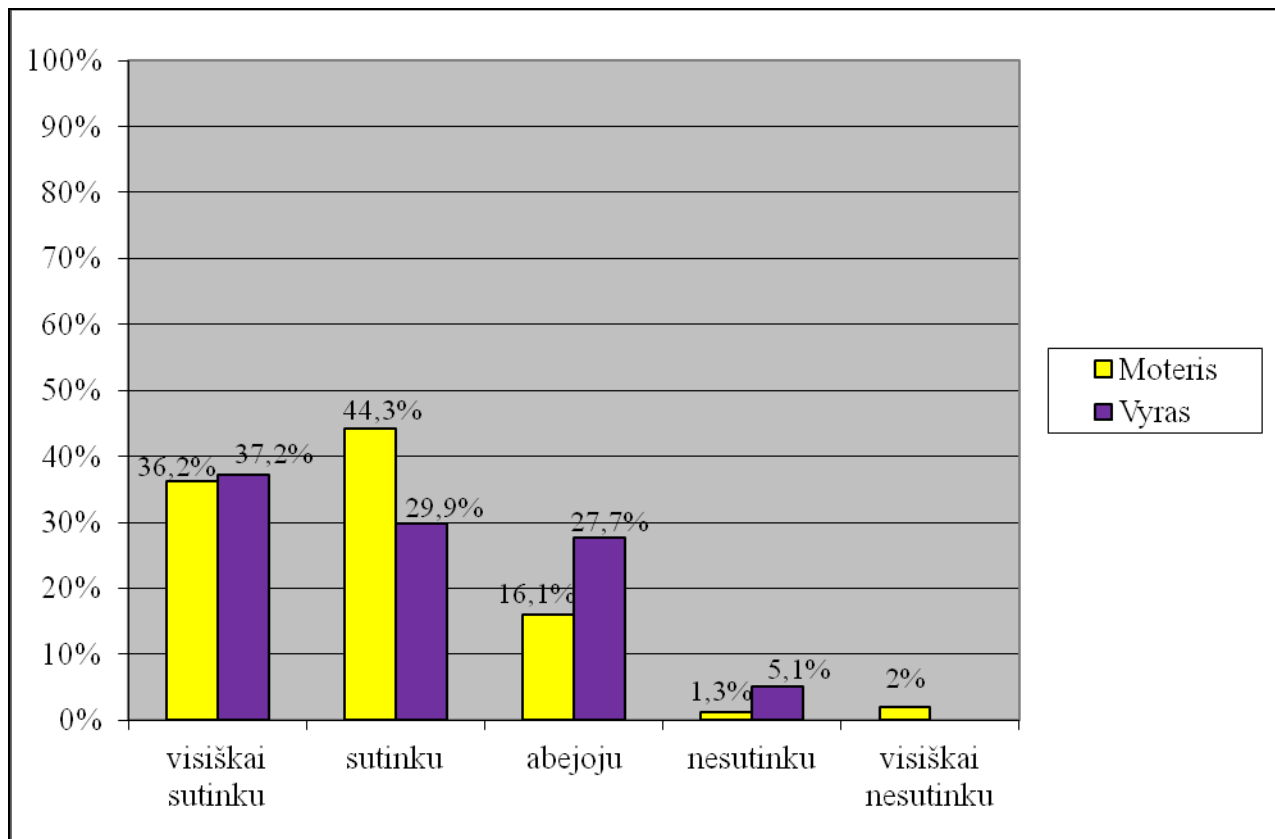
Tyrimo duomenų apdorojimo procedūros. SPSS 10.0 versija (angl. Statistical Package for Social Science) for Windows, Microsoft Office Word 2007 ir Microsoft Office Excel 2007 kompiuterinėmis programomis. Taikyta kompiuterinė duomenų analizė patikimumui ir koreliacijai nustatyti (duomenis apskaičiuojant SPSS programos 10.0 versija). Duomenys pateikiami stulpelinėse diagramose, sudarytose pagal dažnių lentelių reikšmingiausias duomenis palyginant respondentų atsakymus pagal lytį. Statistiniam ryšiui patikrinti buvo naudota tiesinės koreliacijos analizė pagal Spearman' s koreliacijos koeficientą (r). Koreliacinis ryšys buvo pateiktas pagal šiuos duomenis: patikimumo lygmenį, ryšio stiprumą bei reikšmingumą. Patikimumui nustatyti buvo naudojama koreliacija reikšminga $r = 0,01^{**}$ lygmeniu ir koreliacija reikšminga $r = 0,05^{**}$ lygmeniu.

3.3. Suaugusiųjų mokymosi motyvacijos stiprinimo veiksnių tyrimo analizė

Siekiant išanalizuoti suaugusiųjų mokymosi motyvaciją stiprinančius veiksnius miesto bendrojo lavinimo mokykloje buvo atliktas kiekybinis tyrimas – apklausus raštu 286 respondentus iš 3 Telšių apskrities bendrojo lavinimo mokyklų. Buvo aiškinamasi, koks tiriamųjų požiūris į nuolatinį mokymąsi, motyvacijos sampratą bei kokie veiksniai lemia jų mokymosi motyvaciją.

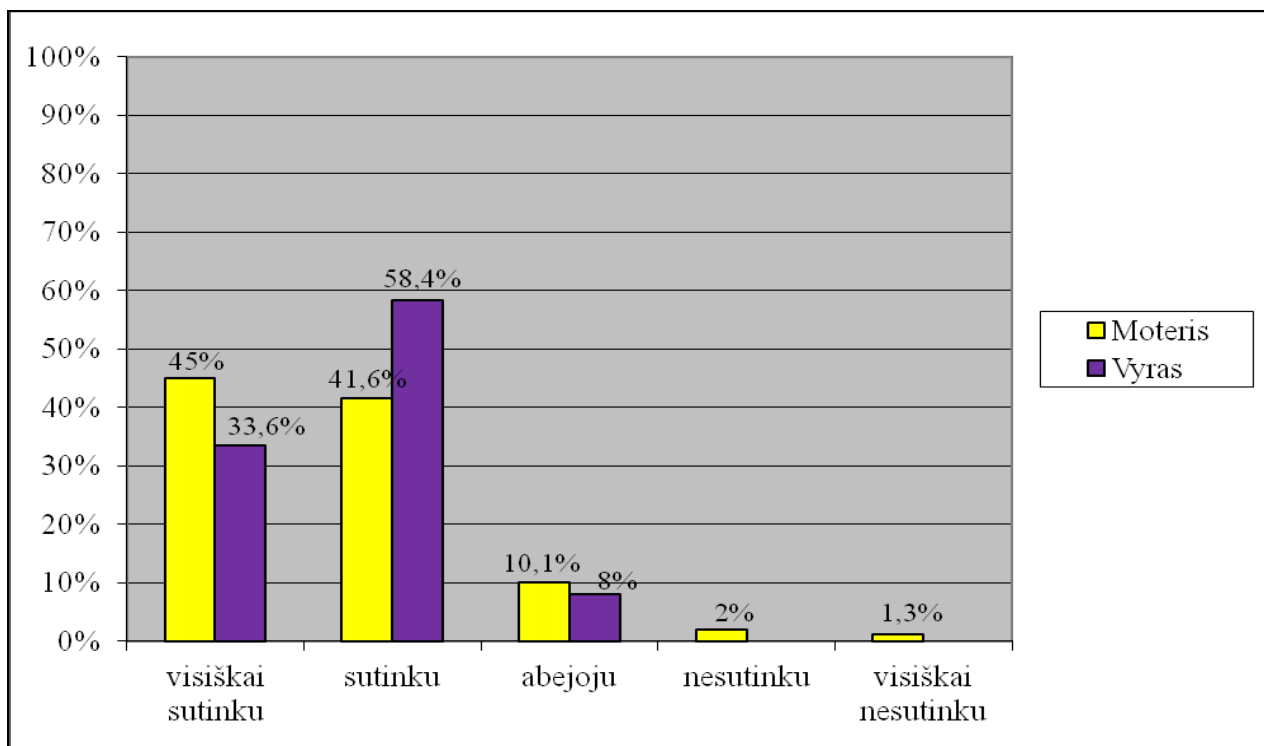
Visų pirma, nagrinėjant suaugusiųjų mokymosi motyvaciją stiprinančius veiksnius, kilo klausimas *kaip suaugusieji suvokia nuolatinį mokymąsi*. Šiuo klausimu tiriamųjų atsakymai buvo palyginami pagal lytį. Rezultatai rodo, kad visiškai sutinka su pirmuoju teiginiu, jog nuolatinis mokymasis – tai visą gyvenimą trunkantis mokymasis beveik du penktadaliai moterų (36,2%) ir beveik tiek pat vyrų (37,2%).

Daugiau negu du penktadaliai moterų (44,3%) ir (29,9%) vyrų sutinka su tokiu nuolatinio mokymosi teiginiu. Taip pat yra ir abejojančių respondentų. Vyrų (27,7%) labiau abejoja negu moterys (16,1%). Su šiuo teiginiu nesutinka maža dalis moterų (1,3%) ir šiek tiek didesnė dalis vyrų (5,1%), o visiškai nesutinka – (2%) moterų. Gauti rezultatai pateikiami 1 paveiksle.

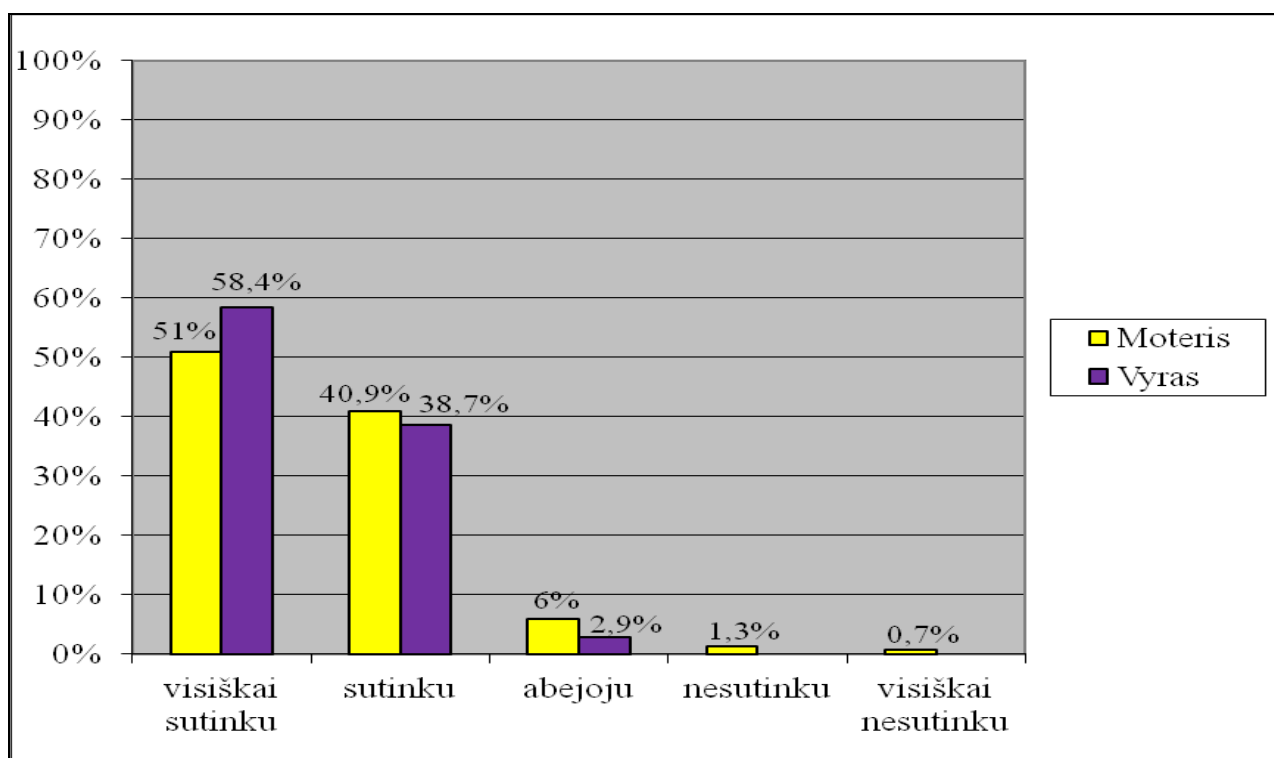

1 pav. Visą gyvenimą trunkantis mokymasis

Norint sužinoti kaip tiriamųjų atsakymai pasiskirstė ties antruoju teiginiu, kad *nuolatinis mokymasis yra tęstinis mokymasis, leidžiantis neatsilikti konkurencingoje darbo rinkoje*, buvo palyginti tiriamųjų atsakymai procentais. Daugiau negu pusė tyrime dalyvavusių vyrų (58,4%) ir (41,6%) moterų sutinka su šiuo teiginiu. Visiškai sutinka daugiau moterų (45%) negu vyrų (33,6%). Yra ir abejojančių besimokančiųjų moterų (10,1%) bei vyrų (8%). Su šiuo teiginiu nesutinka (2%) ir visiškai nesutinka (1,3%) moterų. Duomenys pateikiami 2 paveiksle.

2 pav. Tęstinis mokymasis, leidžiantis neatsilikti konkurencingoje darbo rinkoje

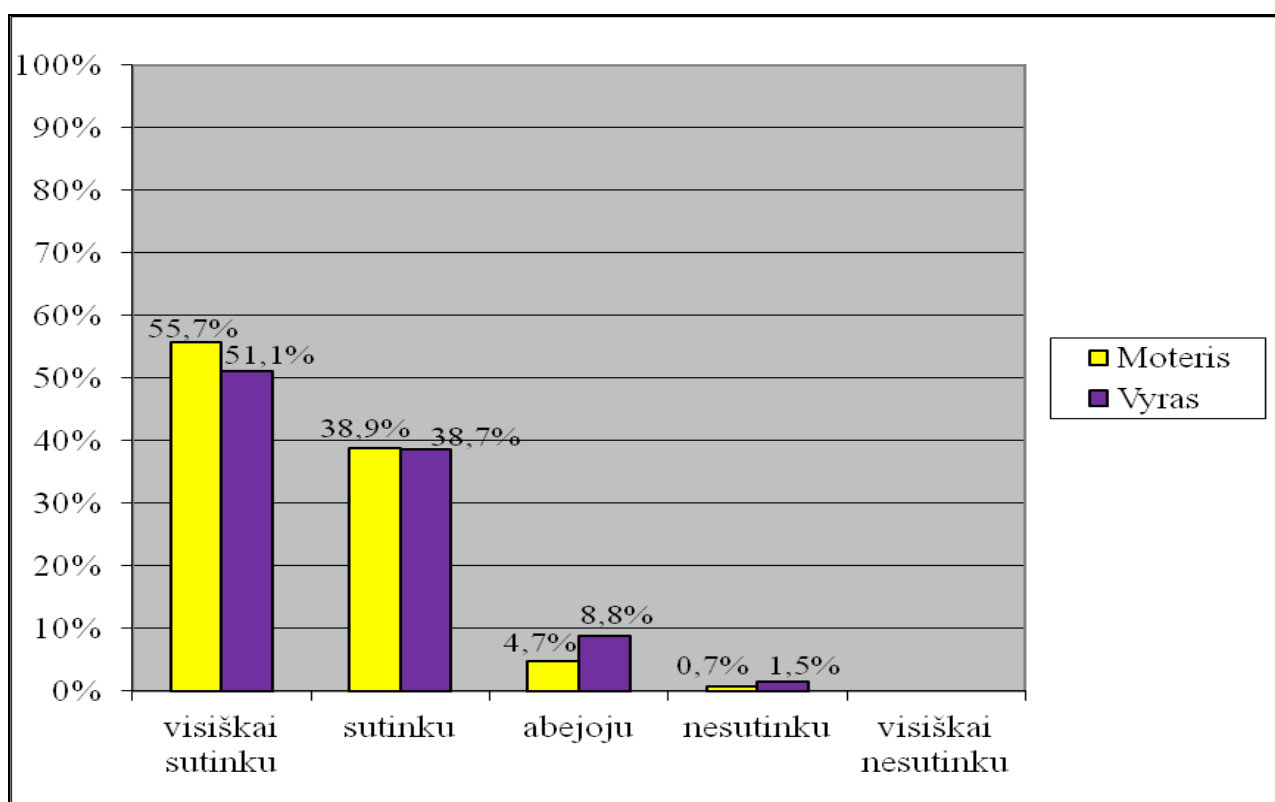

3 pav. Galimybė įgyti naują profesiją

Gauti rezultatai 3 paveiksle ties trečiuoju teiginiu, kad *nuolatinis mokymasis yra galimybė įgyti naują profesiją* pasiskirstė abiejose tyrimo dalyvių grupėse ganėtinai panašiai. Tiek vyrai (58,4%), tiek moterys (51%) visiškai sutinka su šiuo teiginiu. Beveik pusė dalyvavusių moterų (40,9%) ir

kiek mažiau vyrų (38,7%) sutinka. Tik maža dalis besimokančiųjų abejoja – (6%) moterų bei (2,9%) vyrų. (1,3%) apklaustų moterų nesutinka ir (0,7%) – visiškai nesutinka. Iš pateiktų respondentų atsakymų galima spręsti, kad reikia nuolat mokytis, nes tai padeda įgyti naują profesiją.

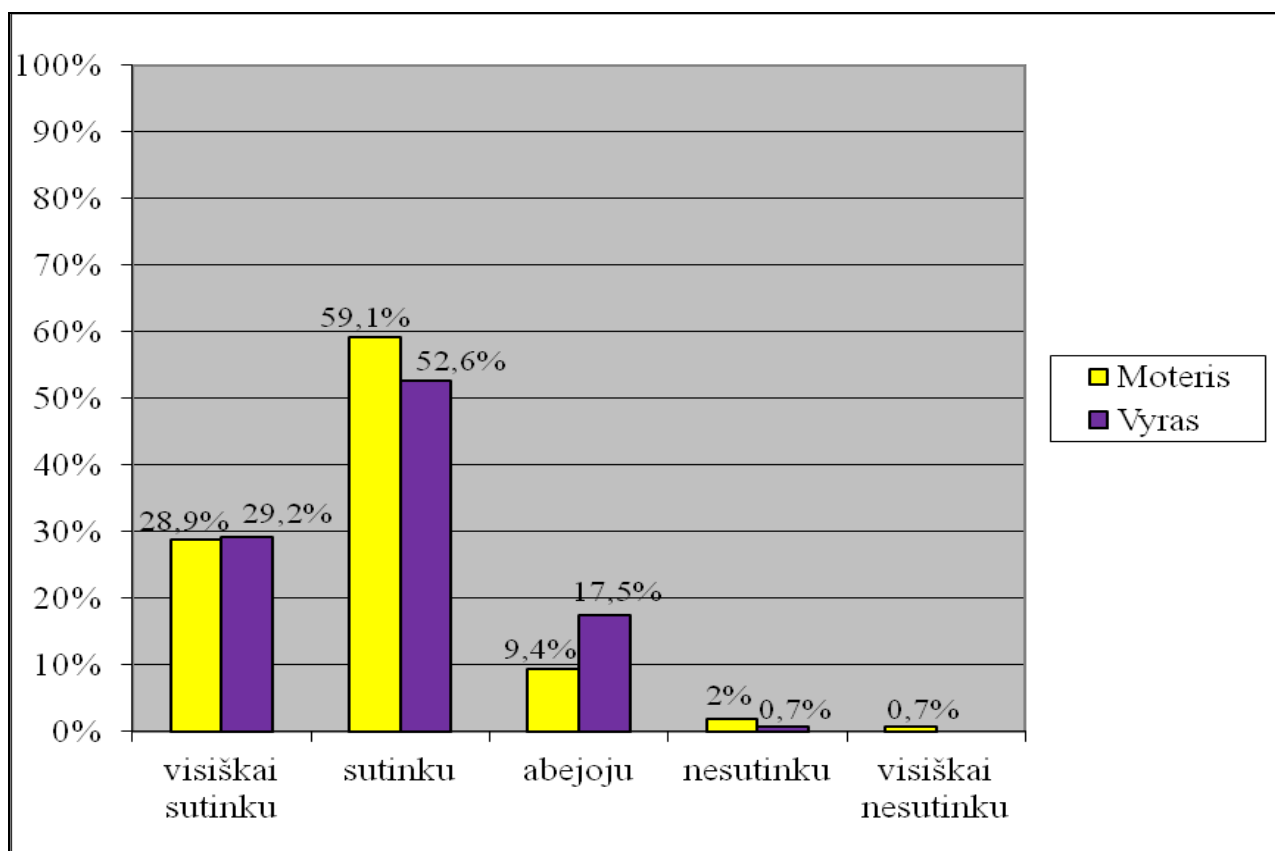
Iš diagramos pateiktos 4 paveiksle matome, kad *nuolatinis mokymasis yra neatsiejamas nuo turimų žinių atnaujinimo, siekiant asmenybės tobulėjimo*. Daugiausiai tiriamųjų pasirinko atsakymo variantus visiškai sutinku – (55,7%) moterų ir (51,1%) vyrų bei sutinku – (38,9%) moterų ir (38,7%) vyrų. Akivaizdu, kad abi tiriamųjų grupės mano, jog nuolat mokydamasis žmogus gali atnaujinti turimas ir anksčiau įgytas žinias, nes tada išryškėja individualus asmenybės tobulėjimas. Žinoma, kai kurie suaugusieji abejoja, kiti nesutinka, su tokiu teiginiu. Atsakymų įvairovė padeda suvokti nuolatinio mokymosi svarbą.

4 pav. Turimų žinių atnaujinimas, siekiant asmenybės tobulėjimo

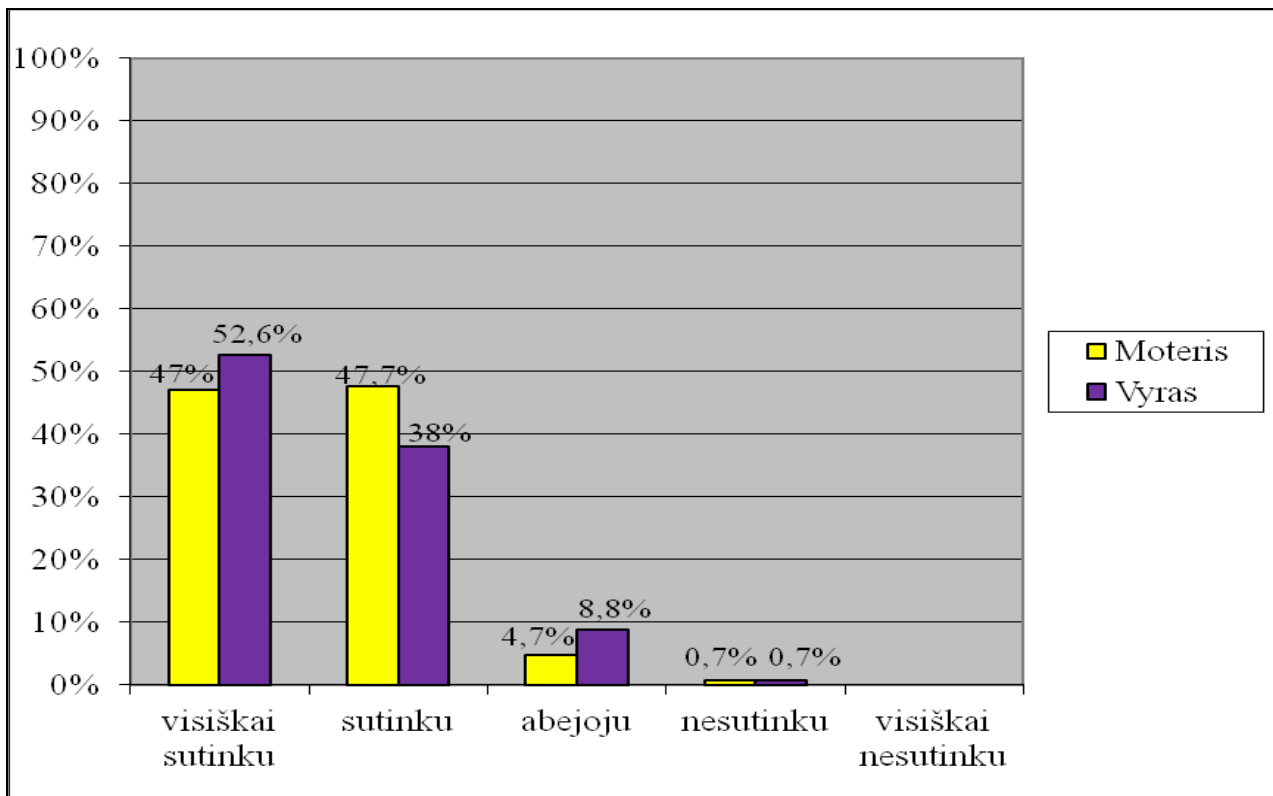
Respondentai paklausti *ar jie sieja nuolatinį mokymąsi su tęstiniu mokymusi, padedančiu neatsilikti nuo spartėjančios visuomenės* pateikia įvairius atsakymų variantus. Daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių besimokančių moterų (59,1%) ir šiek tiek mažiau vyrų (52,6%) sutinka su šiuo apibūdinimu. Ženkliai mažiau respondentų pasirinko atsakymą visiškai sutinku – (29,2%) vyrų ir (28,9%) moterų.

Akivaizdesnis skirtumas yra matomas ties atsakymu abejoju, nes vyrai (17,5%) labiau abejoja negu moterys (9,4%). Nežymi tiriamųjų dalis pasirinko nesutinku ir visiškai nesutinku įverčius. Duomenys pateikti 5 paveiksle.

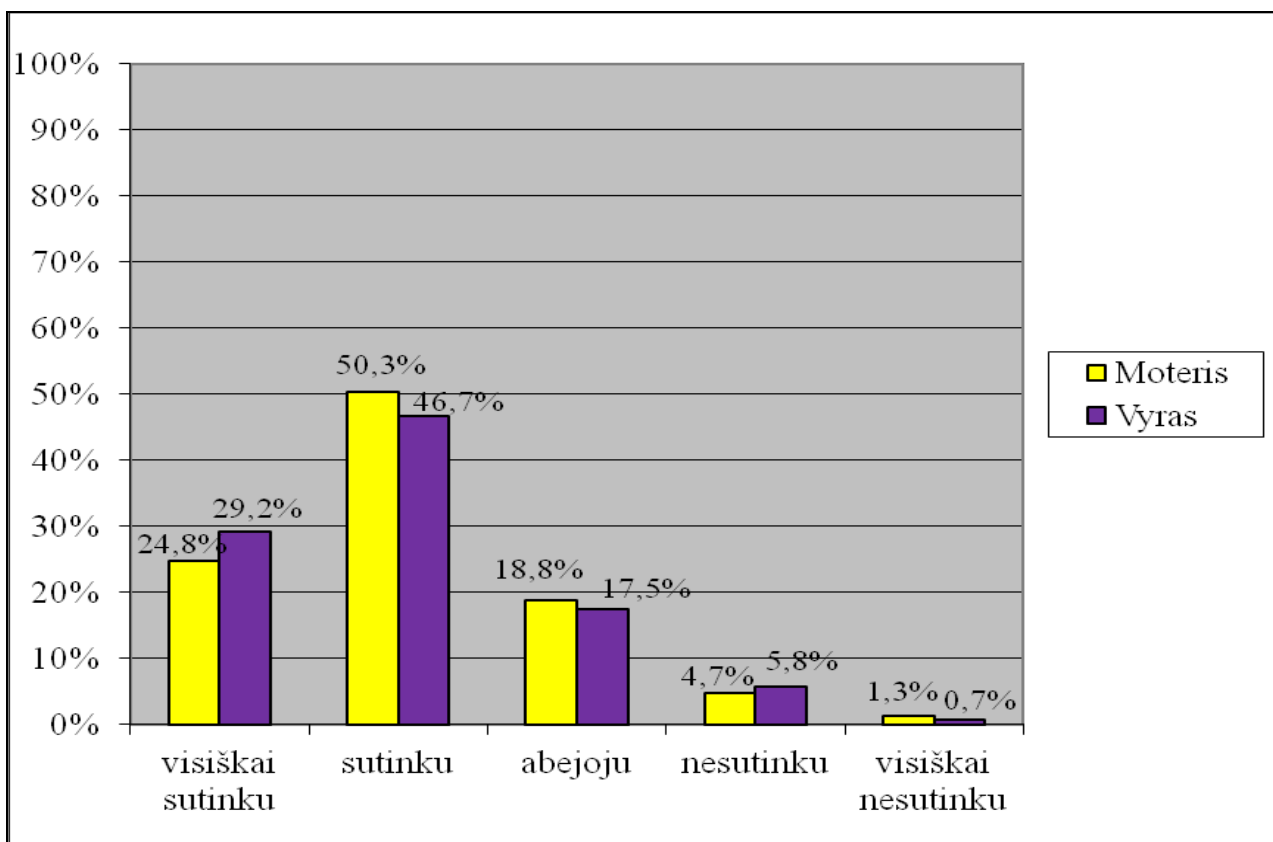

5 pav. Tęstinis mokymasis, padedantis neatsilikti nuo spartėjančios visuomenės

Tyrimo dalyvių teirautasi apie nuolatinį mokymąsi. Pateiktas teiginys, kad *tai yra profesijos ir kvalifikacijos tobulinimas*. Daugiau nei pusė besimokančių vyrų (52,6%) ir mažiau negu pusė tyrime dalyvavusių moterų (47%) visiškai sutinka su šiuo teiginiu. Sutinku atsakymą pasirinko daugiau moterų (47,7%) nei vyrų (38%). Tik maža dalis apklaustųjų abejoja – (4,7%) moterų bei (8,8%) vyrų ir tik keli respondentai (0,7%) nesutinka, kad nuolatinis mokymasis gali būti siejamas su profesijos ir kvalifikacijos tobulinimu. Tyrimo rezultatai pavaizduoti 6 paveiksle.

6 pav. Profesijos ir kvalifikacijos tobulinimas

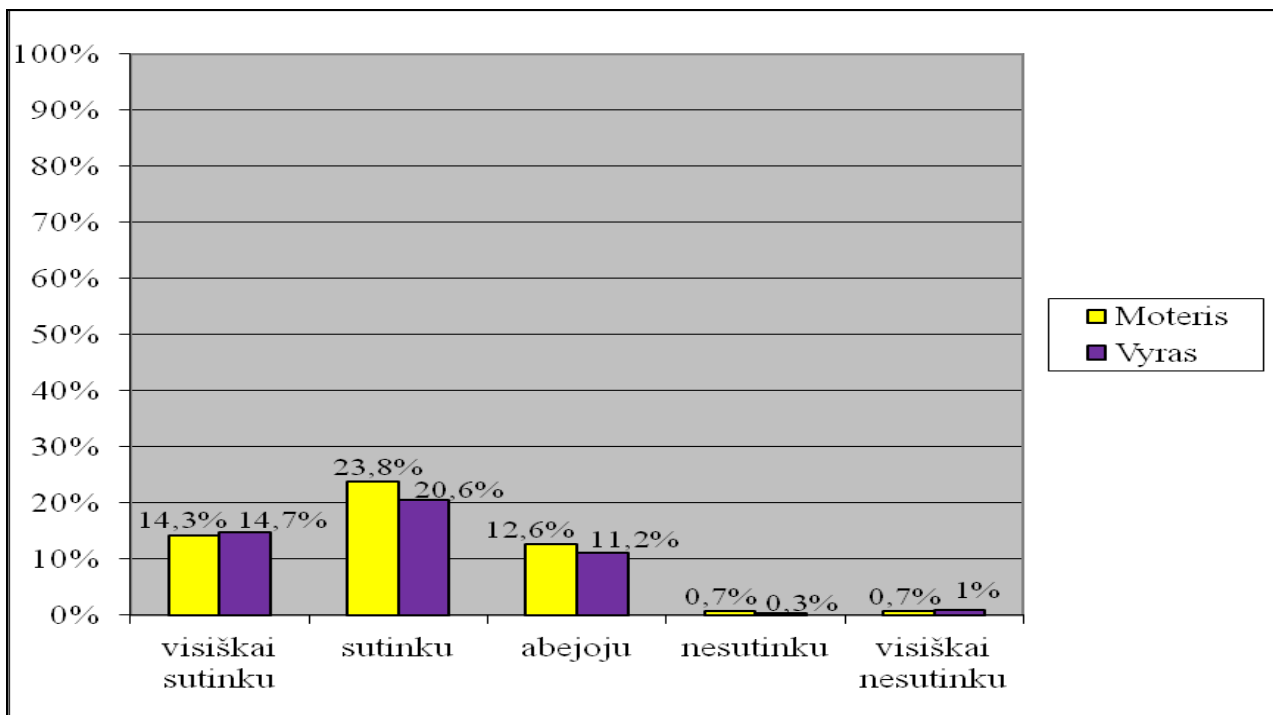

7 pav. Suaugusiųjų mokymasis neatsitraukiant nuo profesinės veiklos

Tiriamieji respondentai, žvelgdami į nuolatinį mokymąsi, buvo pateiktas teiginys, jog *nuolatinis mokymasis yra suaugusiųjų mokymasis neatsitraukiant nuo profesinės veiklos*. Iš 7 paveikslų pastebima, kad tiriamųjų atsakymai pasiskirstė apylygiai. Daugiausia besimokančių moterų (50,3%) ir šiek tiek mažiau besimokančių vyrų (46,7%) pasirinko atsakymo variantą *sutinku*. Visiškai *sutinku* pasirinko (29,2%) vyrų ir (24,8%) moterų. Beveik vienas penktadalis vyrų (17,5%) ir (18,8%) moterų *abejoja*, kai tuo tarpu kai kurie besimokantys suaugusieji *nesutinka* ir visiškai *nesutinka* su šiuo teiginiu. Apklaustųjų atsakymai išryškina šio teiginio svarbumą.

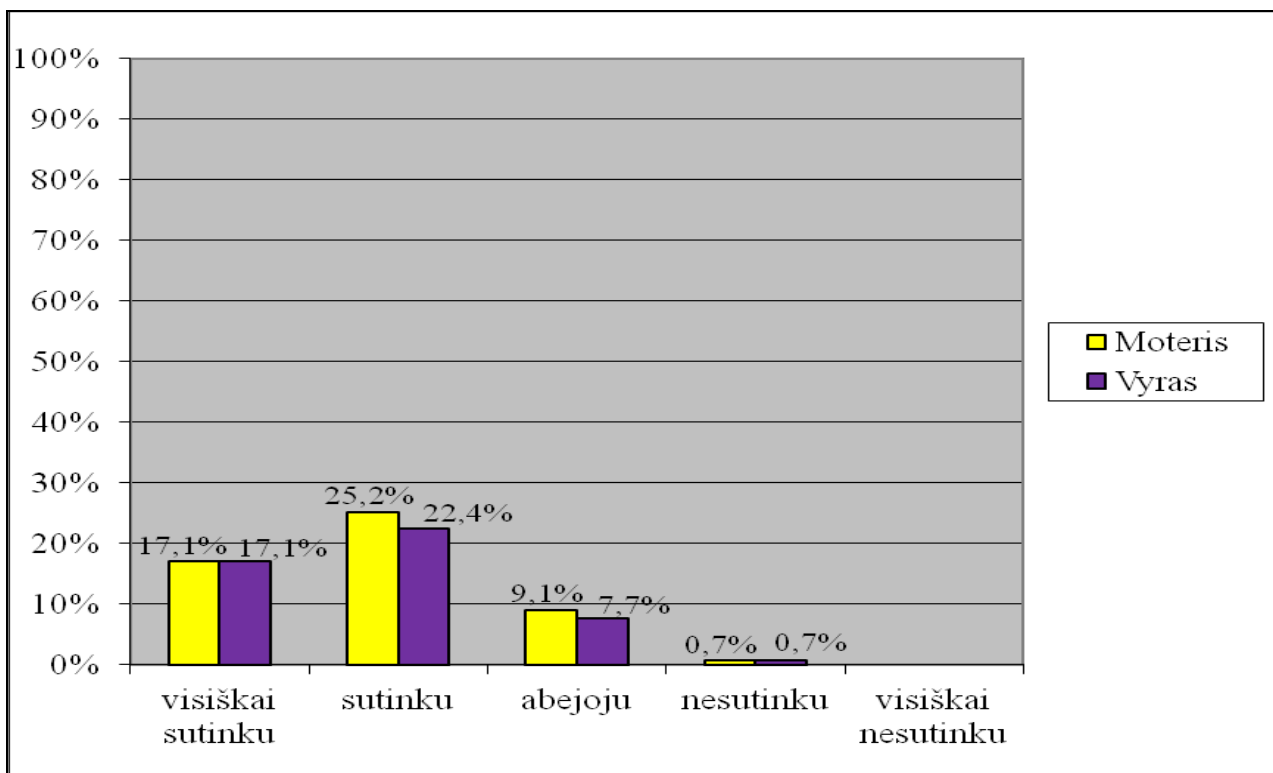
Siekiant išanalizuoti besimokančių suaugusiųjų mokymosi motyvaciją buvo aiškinamasi, koks tiriamųjų požiūris į nuolatinį mokymąsi ir jo reikšmę. Apklaustųjų atsakymai buvo gana įvairūs. Tyrimo metu išryškėjo, kad pirmasis teorinis darbo uždavinys turi sąsają su empirine dalimi. Anot M. Barkauskaitės (2006), nuolatinis mokymasis yra ne kas kita, kaip pagrindinė sąlyga, padedanti įsitvirtinti nuolat kintančioje visuomenėje. Empirinėje dalyje tai taip pat matoma, nes daugiau negu pusė tyrime dalyvavusių moterų (59,1%) ir vyrų (52,6%) sutinka, kad nuolatinis mokymasis padeda neatsilikti nuo spartėjančios visuomenės.

Tyrimo dalyvių buvo klausiama kaip jie suvokia, kas yra *motyvacija*. Pirmasis teiginys iliustruojantis motyvaciją atitiko procesą, reguliuojantį asmenybės veiklą. Apylygiai (23,8%) tiriamųjų moterų ir (20,6%) vyrų sutinka su šiuo teiginiu. Mažesnę dalis respondentų pasirinko atsakymą *visiškai sutinku*. Nedidelė dalis besimokančių moterų (12,6%) ir vyrų (11,2%) *abejoja* dėl šio teiginio. Likusi besimokančių suaugusiųjų dalis pasirinko *nesutinka* ir visiškai *nesutinka* atsakymus. Gauti duomenys pateikiami 8 paveiksle.

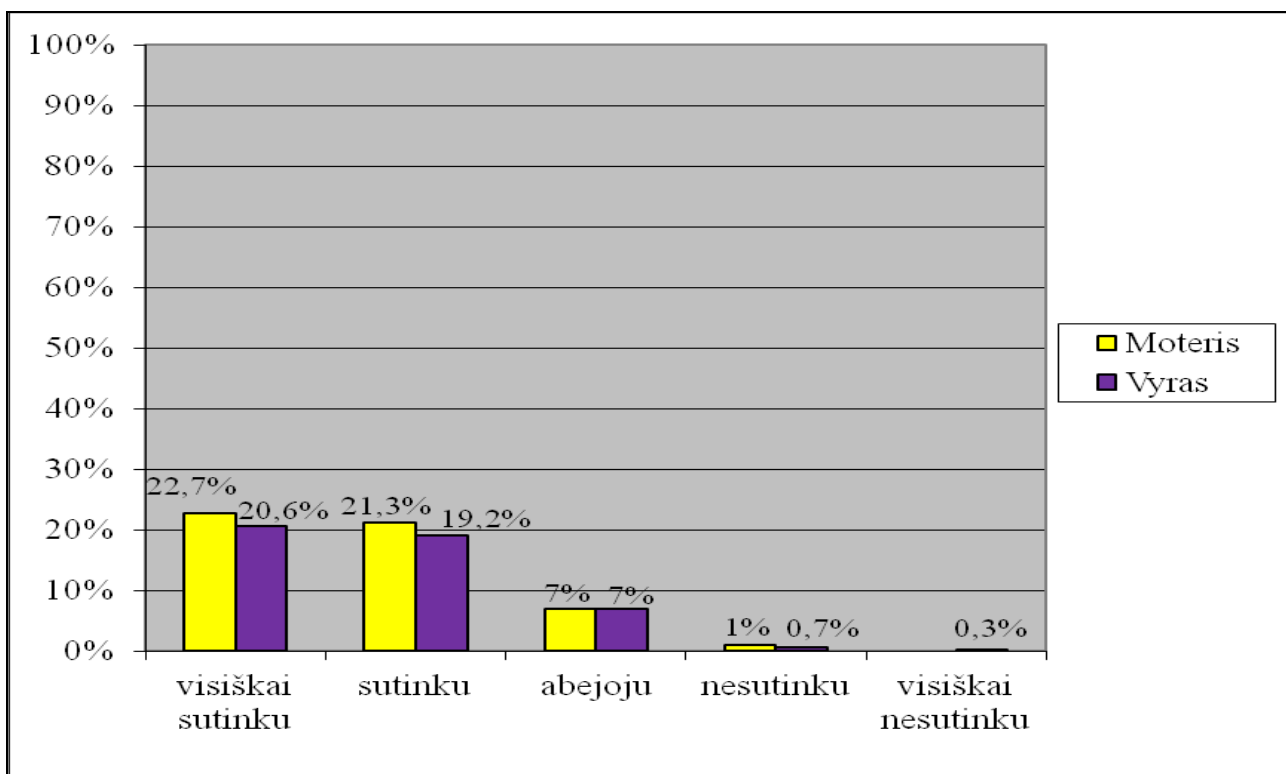

8 pav. Procesas, reguliuojantis asmenybės veiklą

Tiriamųjų buvo prašoma pasvarstyti ar *motyvacija yra kryptingas žmogaus elgesio žadinimas ir skatinimas*. Beveik vienas penktadalis respondentų (17,1%) visiškai sutinka ir priešingai (0,7%) tiriamųjų nesutinka su šiuo teiginiu. Daugiau negu vienas ketvirtadalis moterų (25,2%) ir (22,4%) vyrų sutinka, o likusi dalis apklaustųjų abejoja. Tyrimo rezultatai pavaizduoti 9 paveiksle.

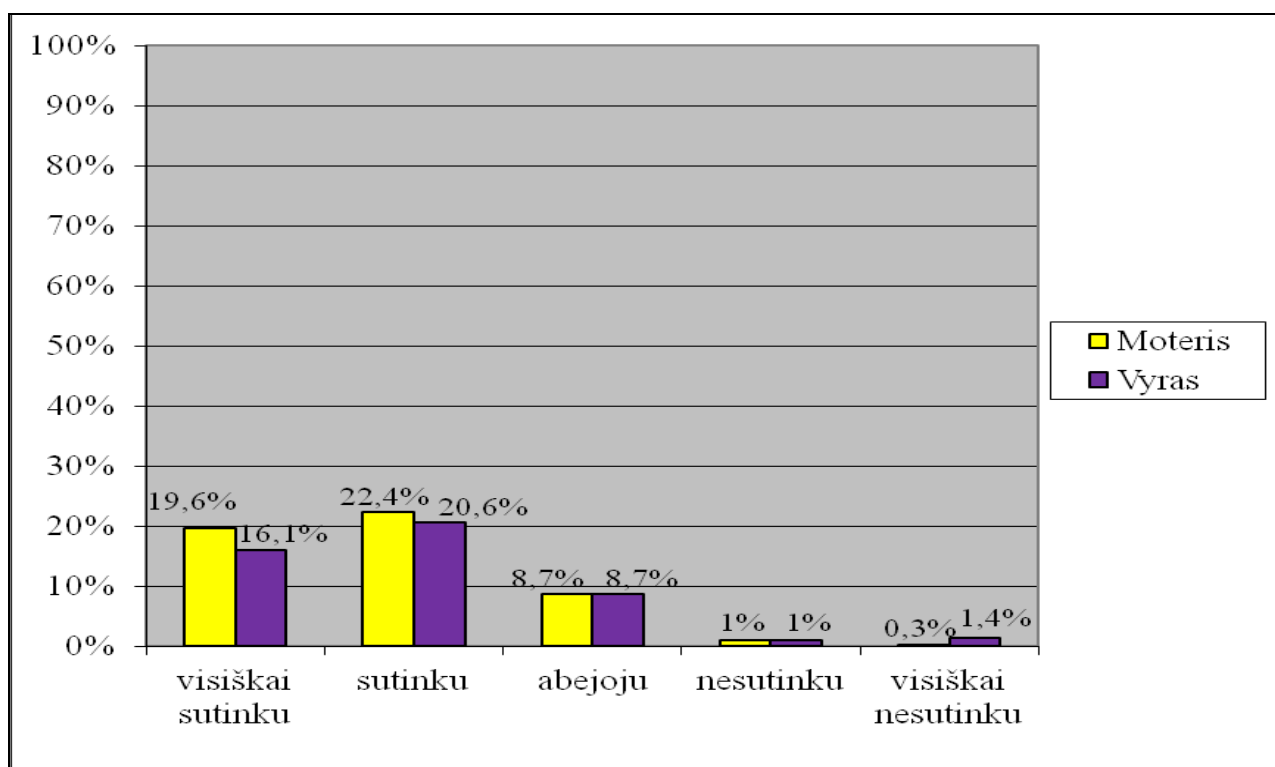
9 pav. Kryptingas žmogaus elgesio žadinimas ir skatinimas

10 pav. Asmenybės elgesio aktyvumo palaikymas ir stimuliacija

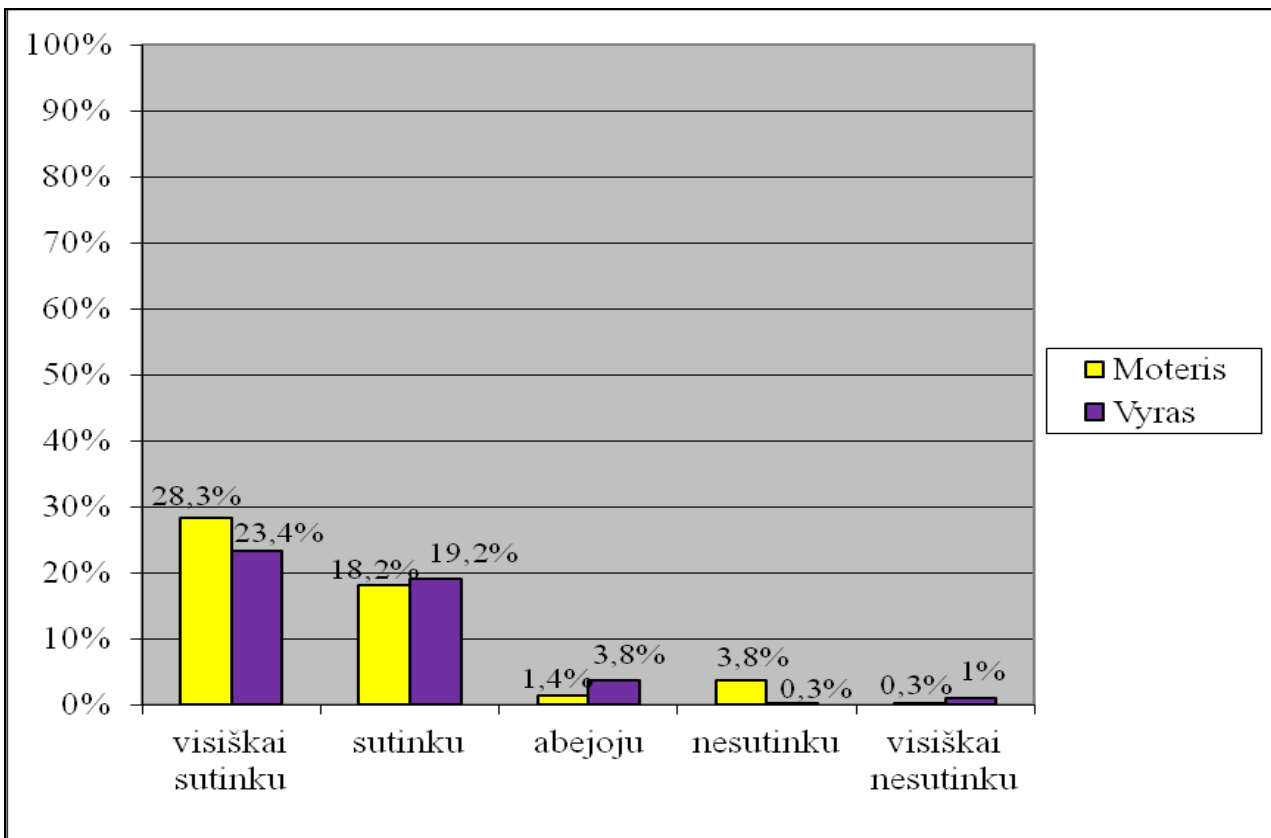
Besimokančiųjų buvo prašoma pasvarstyti ar *motyvacija yra asmenybės elgesio aktyvumo palaikymas ir stimuliacija*. Iš stulpelinės diagramos pateiktos 10 paveiksle yra matoma, kad visiškai sutinku ir sutinku atsakymus pasirinko panašus kiekis tiriamųjų. Daugiau nei vienas penktadalis moterų (22,7%) ir vyrų (20,6%) visiškai sutinka, o (21,3%) moterų ir (19,2%) vyrų sutinka. Po lygiai tyrimo dalyvių abiejų lyčių atstovai (7%) abejoja, nežymi dalis apklaustųjų nesutinka ir visiškai nesutinka.

Tiriant respondentų požiūrį į motyvacijos sampratą buvo pateiktas teiginys, jog *motyvacija – veiksniai, sąlygojantys asmens veiklą*. Pastebėta, kad vienodai tiriamųjų pagal lytį abejoja (8,7%) dėl šio teiginio svarbumo bei vienodas skaičius suaugusiųjų nesutinka (1%). Visiškai sutinka panašus skaičius moterų (19,6%) ir vyrų (16,1%), o sutinku atsakymo variantą pasirinko (22,4%) moterų ir (20,6%) vyrų. Tik nežymi dalis tiriamųjų visiškai nesutinka su šiuo teiginiu. Apklaustųjų atsakymai išryškina šio teiginio svarbumą. Rezultatai pateikiami 11 paveiksle.

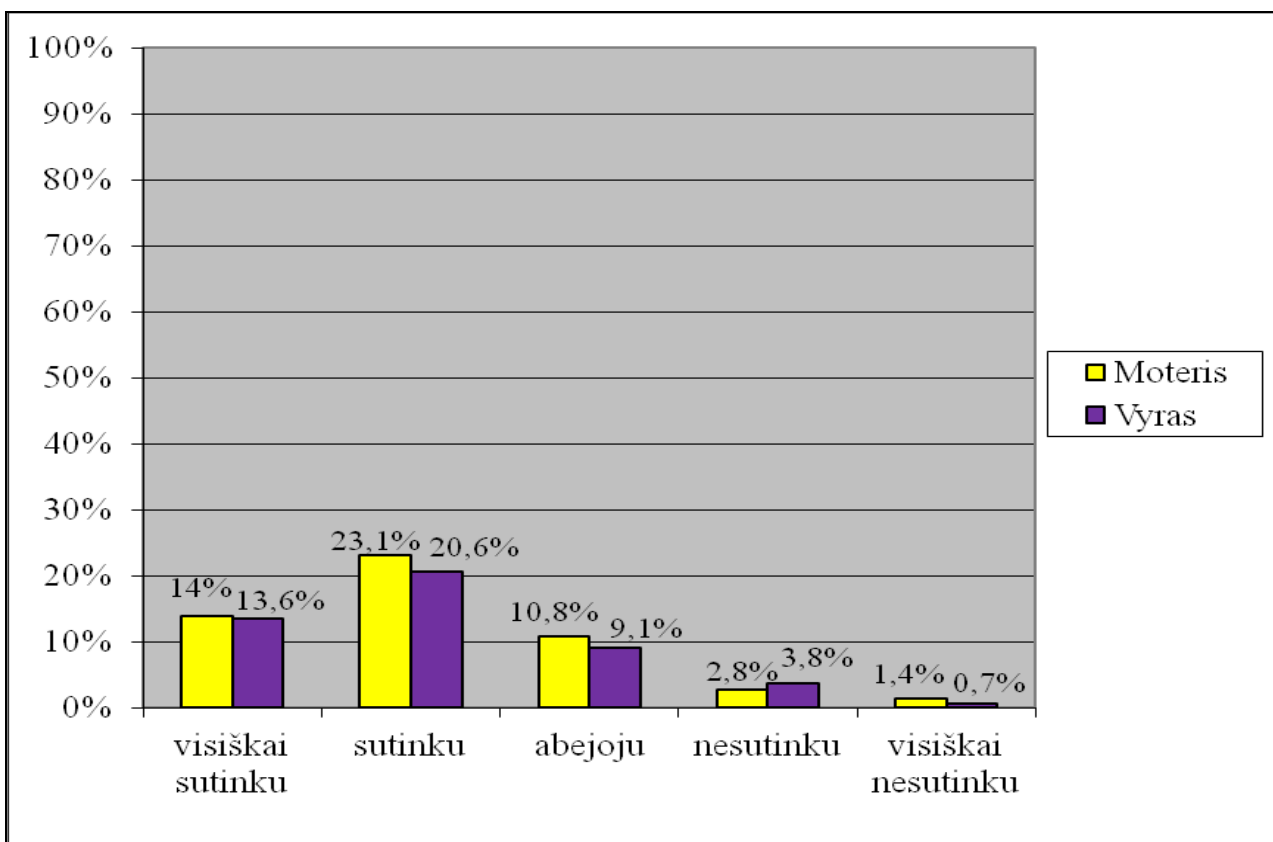

11 pav. Veiksniai, sąlygojantys asmens veiklą

Tyrimo dalyvių buvo klausiama ar jie pritaria, kad *motyvacija yra asmens poreikis siekti užsibrėžto tikslo*. Daugiausia tiriamieji rinkosi visiškai sutinku – (28,3%) moterų bei (23,4%) vyrų ir sutinku – beveik vienas penktadalis moterų (18,2%) ir šiek tiek daugiau vyrų (19,2%). Nedidelė dalis besimokančių moterų (1,4%) ir vyrų (3,8%) abejoja dėl šio teiginio. Likusi besimokančių suaugusiųjų dalis pasirinko nesutinku ir visiškai nesutinku atsakymus. Gauti duomenys pateikiami 12 paveiksle.

12 pav. Asmens poreikis siekti užsibrėžto tikslo

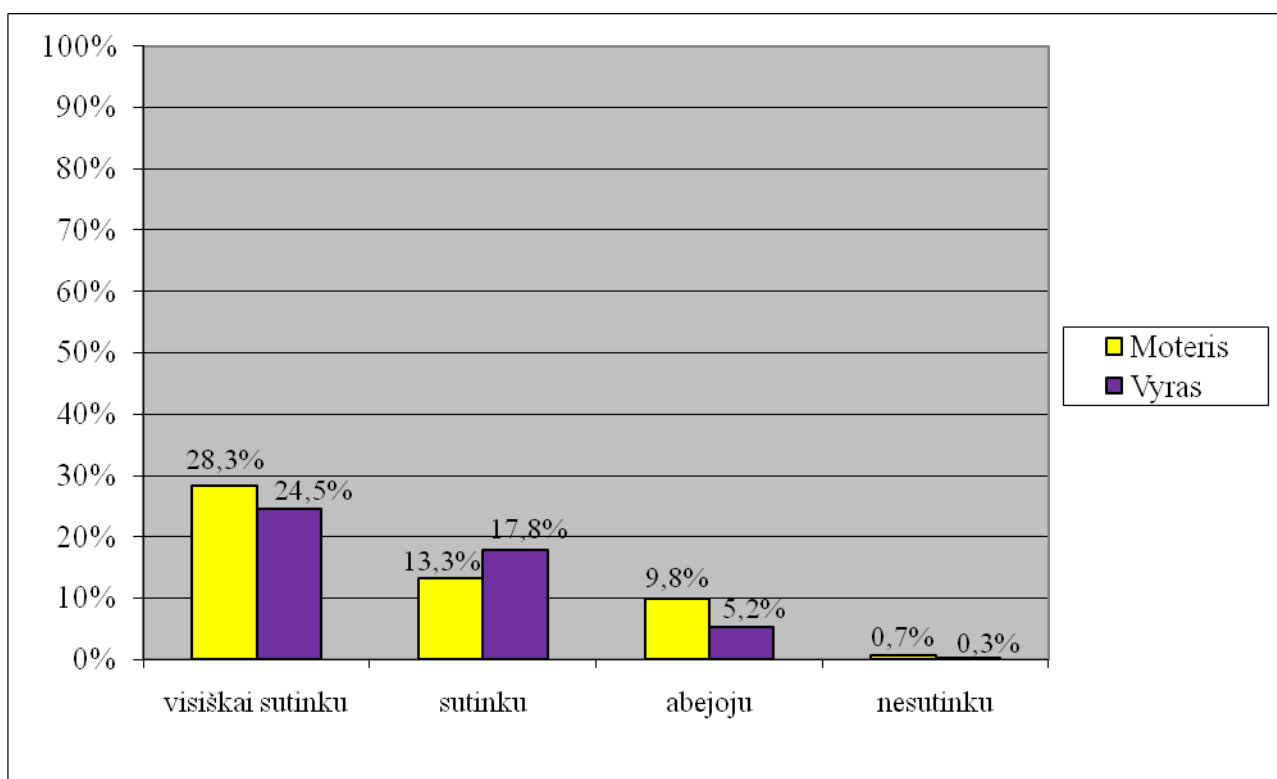

13 pav. Kryptingas suaugusiųjų poreikių tenkinimas

Iš diagramos pateiktos 13 paveiksle matome, kad *motyvacija yra kryptingas suaugusiųjų poreikių tenkinimas*. Tarp penkių pasirenkamųjų įverčių nebuvo ypatingai didelių skirtumų. Daugiausiai dominavo atsakymas sutinku – apylygiai besimokančių moterų (23,1%) ir besimokančių vyrų (20,6%). Akivaizdu, kad abi tiriamųjų grupės mano, jog motyvacija yra tikslingas ir kryptingas poreikių tenkinimas, skatinantis mokytis. Žinoma, kai kurie suaugusieji abejoja, kiti nesutinka su tokiu teiginiu. Atsakymų įvairovė padeda geriau suvokti motyvacijos sampratą.

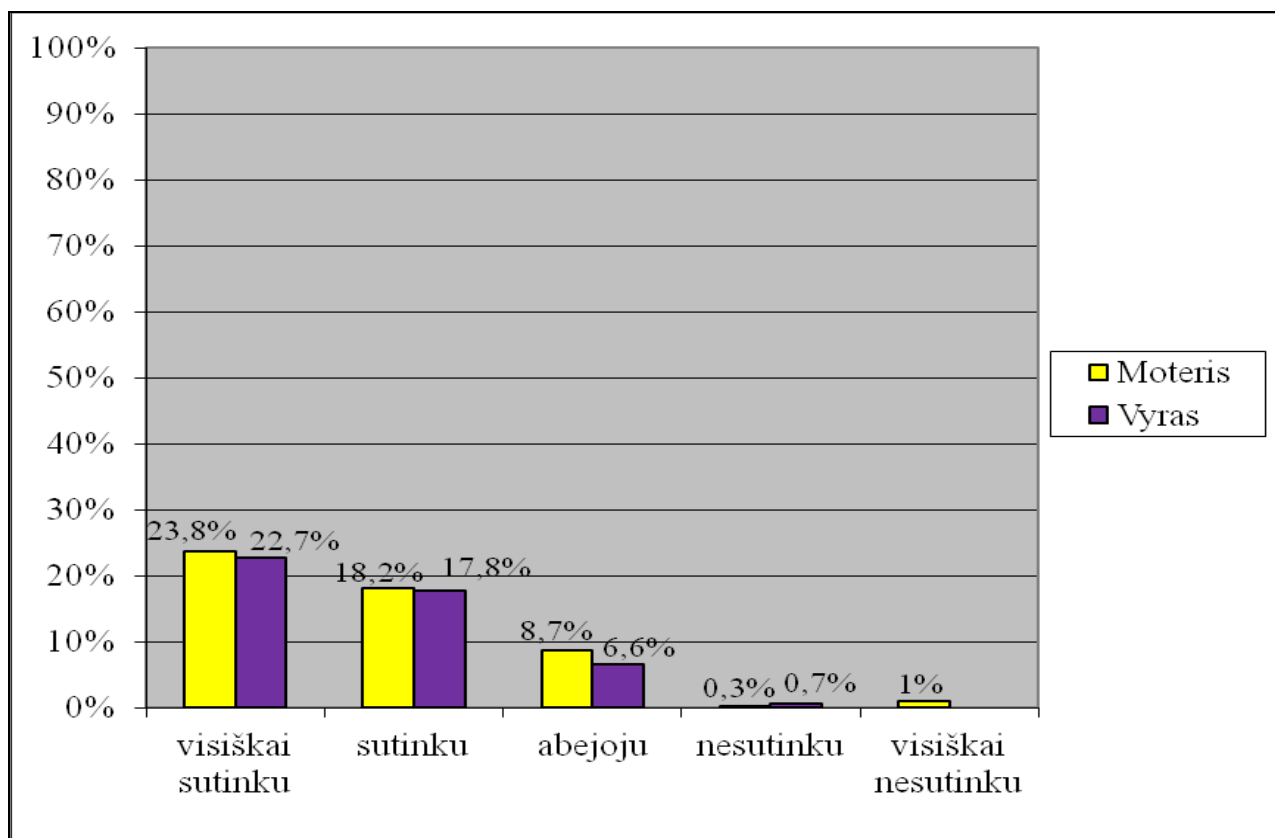
Siekiant išanalizuoti besimokančių suaugusiųjų mokymosi motyvaciją buvo aiškinamasi, kaip apklaustieji suvokia motyvaciją. Tyrimo metu išryškėjo, kad antrasis teorinis darbo uždavinys turi sąsają su empirine dalimi. Anot L. Rupšienės (2000), motyvacija yra traktuojama kaip procesas, determinuojantis asmenybės veiklą ir santykį su aplinka. Tiriamojoje dalyje išryškėja tokios apibrėžties svarba besimokantiems. Beveik pusė tyrime dalyvavusių moterų ir vyrų visiškai sutinka su tokiu teiginiu. Tai leidžia daryti prielaidą, jog suaugusiųjų motyvacijai turi įtakos jų veiksmi bei santykis su juos supančia aplinka.

Siekiant ištirti, kokie veiksniai lemia suaugusiųjų mokymosi motyvaciją, buvo pateikiama, kad svarbus veiksnys, lemiantis mokymosi motyvaciją yra *karjeros ir prestižo siekimas*. Daugiausiai (28,3%) moterų ir (24,5%) vyrų pasirinko atsakymą, kad jie visiškai sutinka su šiuo teiginiu. Kiek mažiau respondentų mano, kad jie sutinka ir tik nežymi dalis tyrimo dalyvių abejoja bei nesutinka, jog vienas iš mokymosi motyvaciją lemiančių veiksnių yra karjeros ir prestižo siekimas. Tai matoma pateiktame 14 paveiksle.

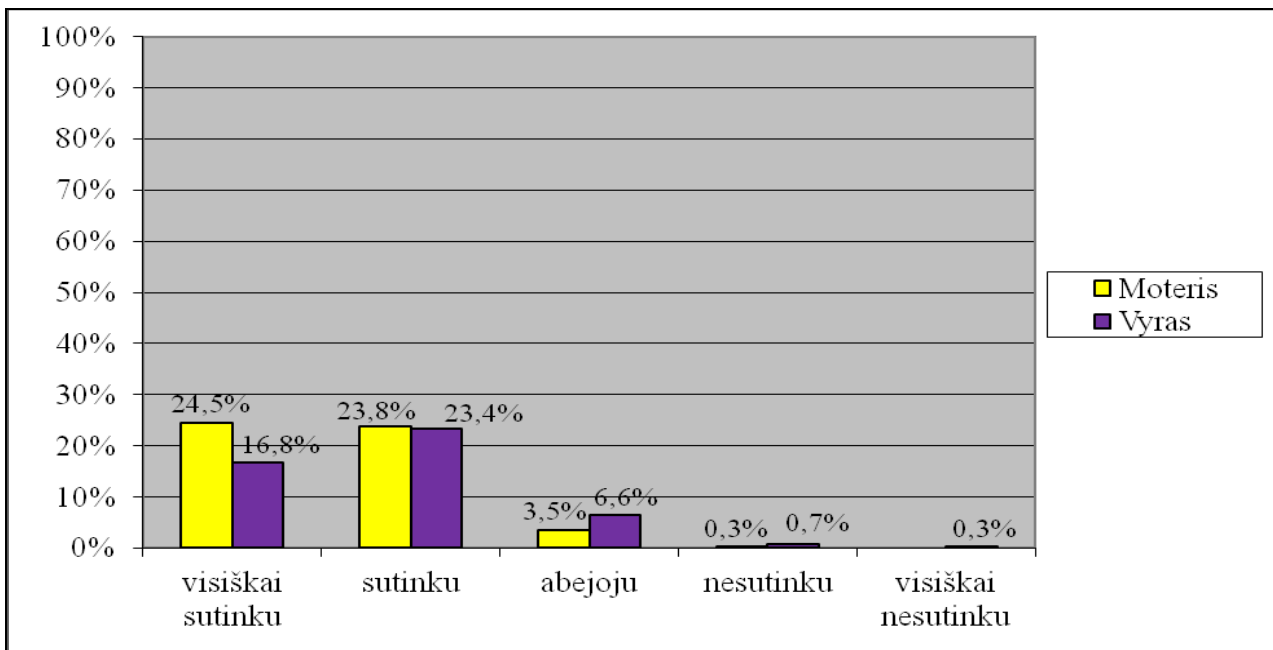
14 pav. Karjeros ir prestižo siekimas

Tyrimo dalyvių buvo klausiama ar jie pritaria, kad mokymosi motyvaciją lemia *didesnis atlyginimas*. Daugiausia tiriamieji rinkosi visiškai sutinku – (23,8%) moterų bei (22,7%) vyrų ir sutinku – beveik vienas penktadalis moterų (18,2%) ir šiek tiek mažiau vyrų (17,8%). Nedidelė dalis besimokančių moterų (8,7%) ir vyrų (6,6%) abejoja dėl šio teiginio. Likusi besimokančių suaugusiųjų dalis pasirinko nesutinku ir visiškai nesutinku atsakymus. Gauti duomenys pateikiami 15 paveiksle.

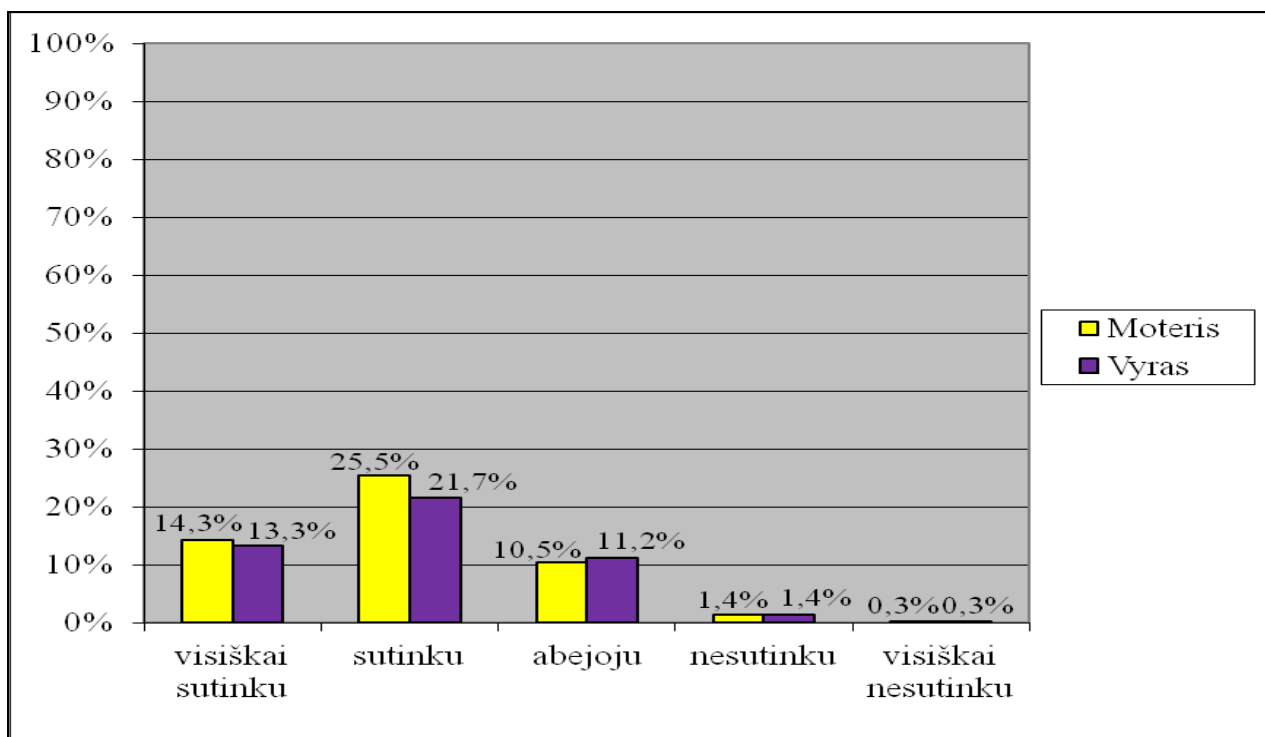

15 pav. Didesnis atlyginimas

Siekiant ištirti, kokie veiksniai lemia suaugusiųjų mokymosi motyvaciją, buvo pateikiama, kad svarbus veiksnys, lemiantis mokymosi motyvaciją yra *asmenybės tobulėjimas ir savigarba*. Daugiausia tiriamieji rinkosi visiškai sutinku – (24,5%) moterų bei (16,8%) vyrų ir sutinku – daugiau negu vienas penktadalis moterų (23,8%) ir šiek tiek daugiau vyrų (23,4%). Nedidelė dalis besimokančių moterų (3,5%) ir šiek tiek daugiau vyrų (6,6%) abejoja dėl šio teiginio. Likusi besimokančių suaugusiųjų dalis pasirinko atsakymą nesutinku – (0,3%) moterų bei (0,7%) vyrų ir visiškai nesutinka su šiuo teiginiu tik vyrai (0,3%). Tai matoma pateiktame 16 paveiksle.

16 pav. Asmenybės tobulėjimas ir savigarba

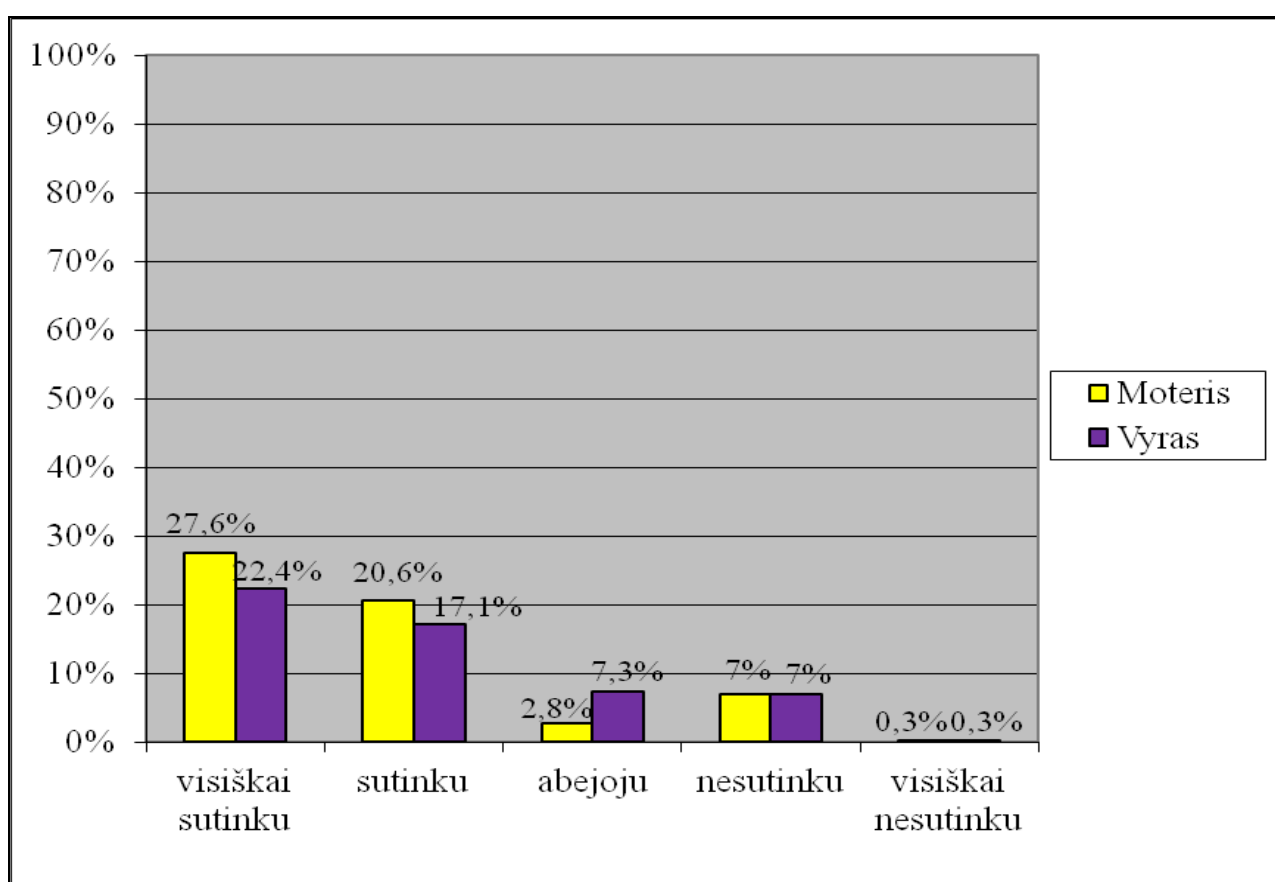

17 pav. Nepriklausomybės siekis

Iš 17 paveikslėlio galima suvokti, kad atsakymai yra pasiskirstę tarp respondentų gana tolygiai. Daugiau negu vienas ketvirtadalis tyrime dalyvavusių moterų (25,5%) sutinka, kad *nepriklausomybės siekis* yra veiksnys, lemiantis suaugusiųjų mokymosi motyvaciją.

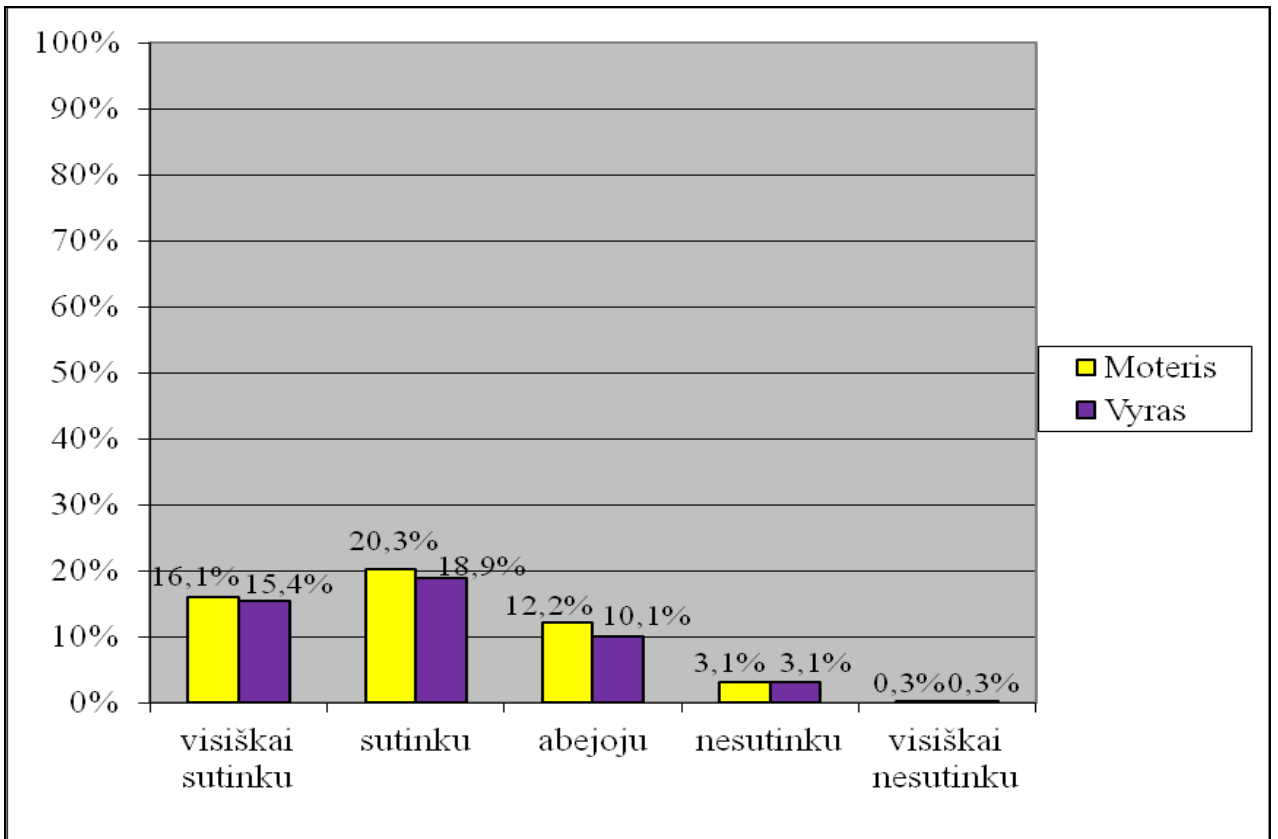
Šiek tiek mažiau vyrų (21,7%) taip pat sutinka. Mažesnę dalis respondentų atsakymų pasiskirstė ties visiškai sutinku – (14,3%) moterų ir (13,3%) vyrų. Nesutinka su šiuo atsakymo variantu po lygiai tyrime dalyvavusių tiriamųjų (1,4%) bei visiškai nesutinka (0,3%) apklaustųjų.

Siekiant iširti, kokie veiksniai lemia suaugusiųjų mokymosi motyvaciją buvo pateikiama, kad svarbus veiksnys, lemiantis mokymosi motyvaciją yra *sugebėjimų atsiskleidimas*. Daugiausia tiriamieji rinkosi visiškai sutinku – (27,6%) moterų bei (22,4%) vyrų ir sutinku – daugiau negu vienas penktadalis moterų (20,6%) ir šiek tiek mažiau vyrų (17,1%). Nedidelė dalis besimokančių moterų (2,8%) ir didesnė dalis vyrų (7,3%) abejoja dėl šio teiginio. Kita besimokančių suaugusiųjų dalis tiek vyrai, tiek moterys pasirinko atsakymo variantą nesutinku – (7%) ir visiškai nesutinka su šiuo teiginiu abi tiriamųjų grupės (0,3%). Tai matoma pateiktame 18 paveiksle.

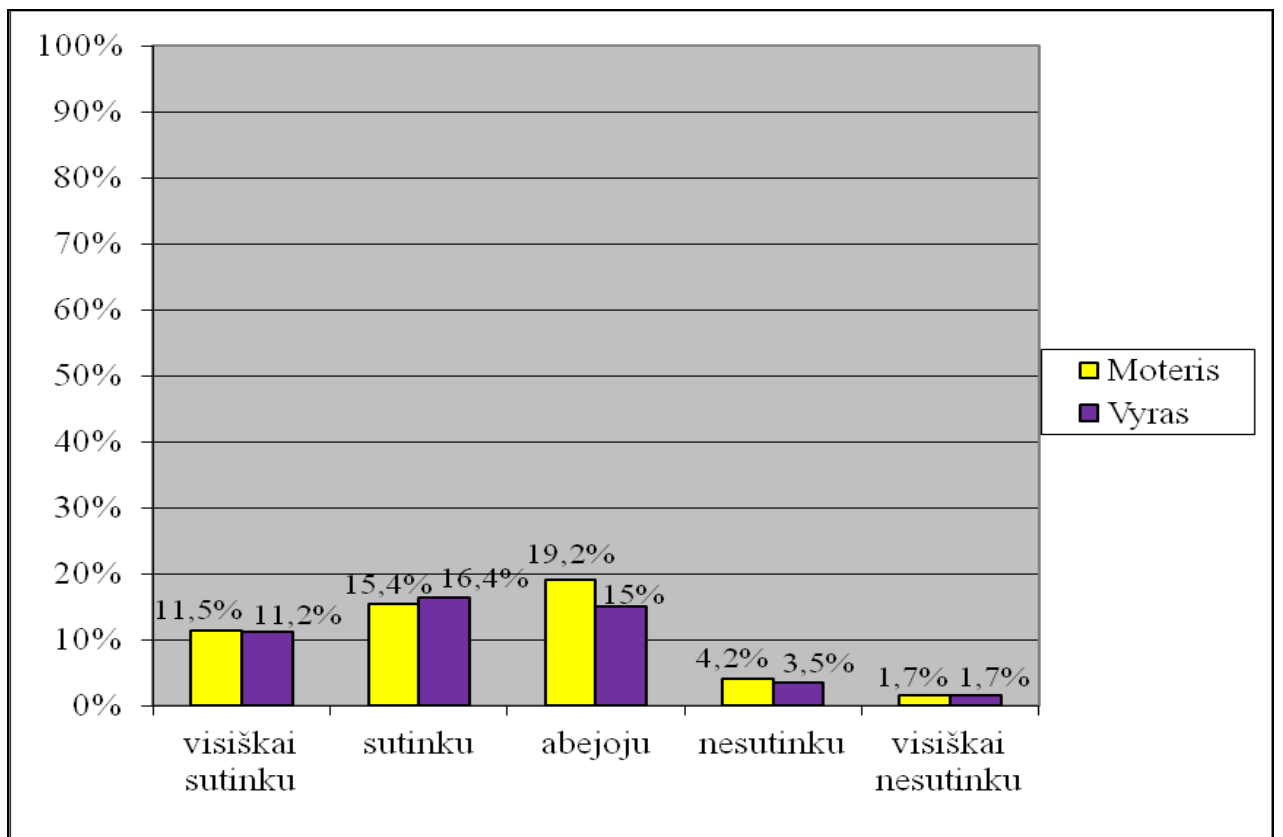

18 pav. Sugebėjimų atsiskleidimas

Svarbus mokymosi motyvaciją lemiantis veiksnys – *stinga žinių ir gebėjimų*. Daugiausia moterų (20,3%) ir vyrų (18,9%) sutinka, visiškai sutinka mažiau respondentų – vyrų (15,4%) bei moterų (16,1%). Nesutinka (3,1%) ir visiškai nesutinka (0,3%) tiriamųjų. Abejoja daugiau nei vienas dešimtadalis tiriamųjų. Gauti duomenys pateikti 19 paveiksle.

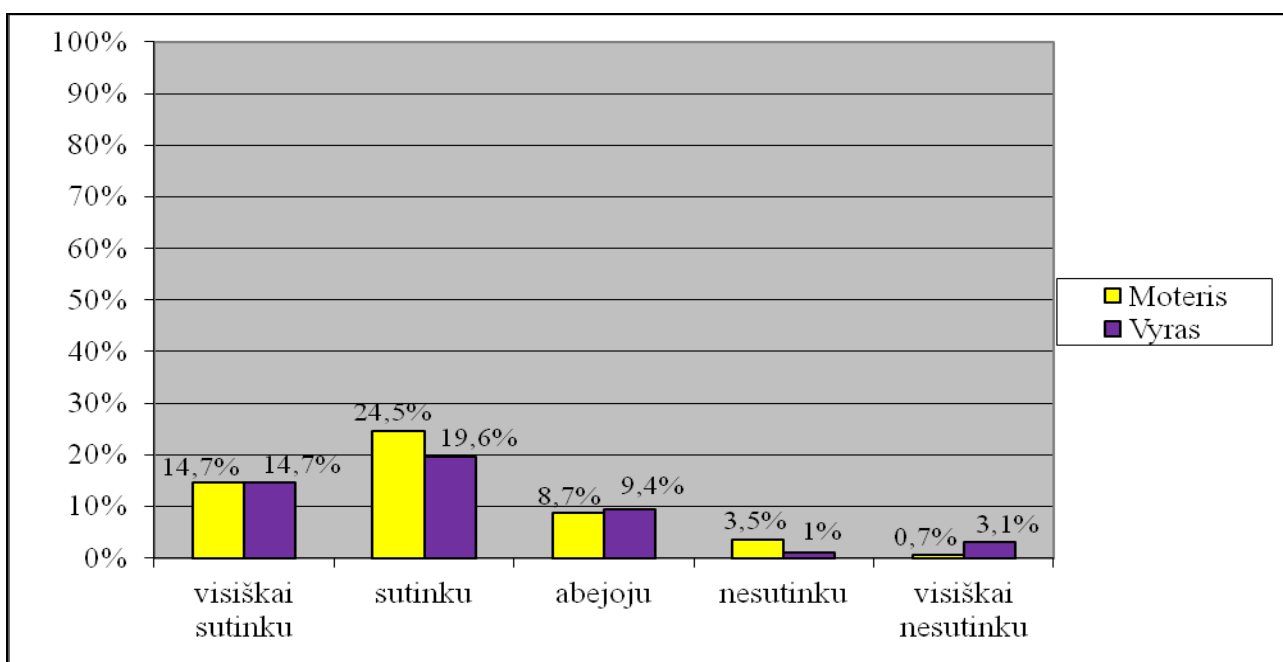
19 pav. Stinga žinių ir gebėjimų

20 pav. Skatina darbdavys

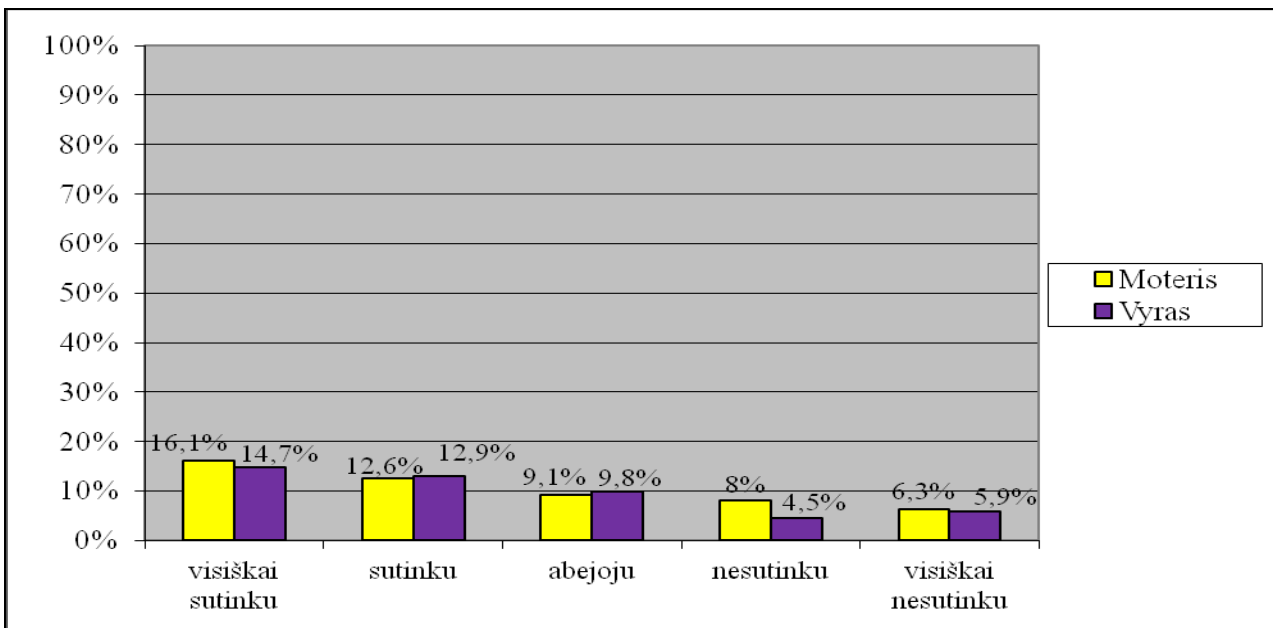
Iš 20 paveikslo matoma, jog pateikiamas dar vienas veiksnys, lemiantis mokymosi motyvaciją – *skatina darbdavys*. Daugiausia tiriamųjų moterų (19,2%) ir (15%) vyrų abejoja. Su teiginiu sutinka – (15,4%) moterų bei (16,4%) vyrų. Kiek mažesnė dalis tiriamųjų – (11,5%) moterų ir (11,2%) vyrų visiškai sutinka. Kita besimokančių suaugusiųjų dalis tiek vyrai, tiek moterys pasirinko atsakymo variantą visiškai nesutinku – (1,7%) ir nesutinka su šiuo teiginiu vidutiniškai (3,8%) tiriamųjų.

Tarp svarbiausių veiksnių, lemiančių suaugusiųjų mokymosi motyvaciją minima ir *socialinė aplinka (šeima, giminės)*. Abi tyrimo dalyvių grupės pasirinko atsakymą visiškai sutinku (14,7%). Beveik ketvirtadalis moterų (24,5%) ir vyrų (19,6%) sutinka, jog mokymosi motyvacijai įtakos turi socialinė aplinka. Tik nežymi dalis tiriamųjų nesutinka arba visiškai nesutinka su šiuo teiginiu. Gauti rezultatai pateikiami 21 paveiksle.

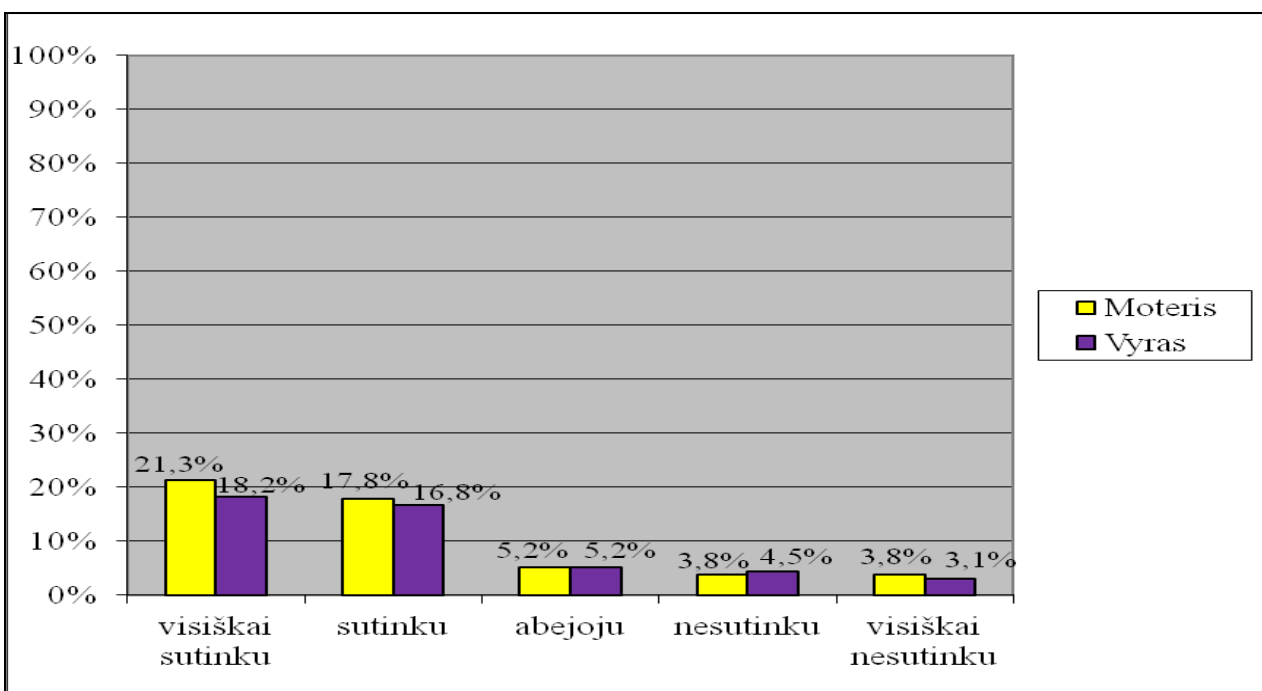

21 pav. Socialinė aplinka (šeima, giminės)

Norint suprasti, kodėl suaugusieji mokosi, jų buvo klausama *kokių motyvų vedami jie mokosi*. Į šį klausimą buvo pateikta dešimt teiginių ir kita. Prie kiekvieno reikėjo pažymėti tinkamiausią atsakymą, todėl panagrinėsime kiekvieną klausimo teiginį atskirai. Pirmasis suaugusiųjų mokymosi motyvas buvo įvardintas, jog *mokykla arti namų*. Labiausiai dominavo tarp moterų (16,1%) ir tarp vyrų (14,7%) atsakymas visiškai sutinku. Šiek tiek mažiau respondentų pasirinko atsakymą sutinku – (12,9%) vyrų ir (12,6%) moterų. Nežymi dalis apklaustų vyrų (9,8%) ir moterų (9,1%) abejoja, likusi dalis respondentų nesutinka ir visiškai nesutinka (6,3%) moterų bei (5,9%) vyrų. Duomenys pateikiami 22 paveiksle.

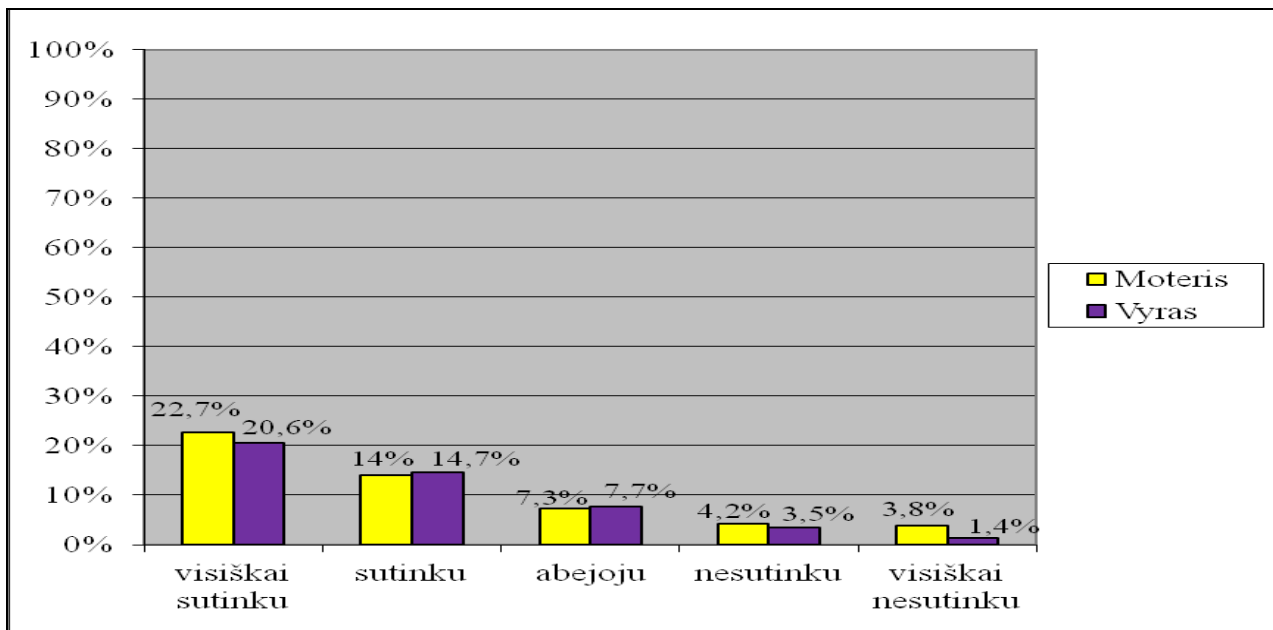
22 pav. Mokykla arti namų

23 pav. Patogus pamokų laikas

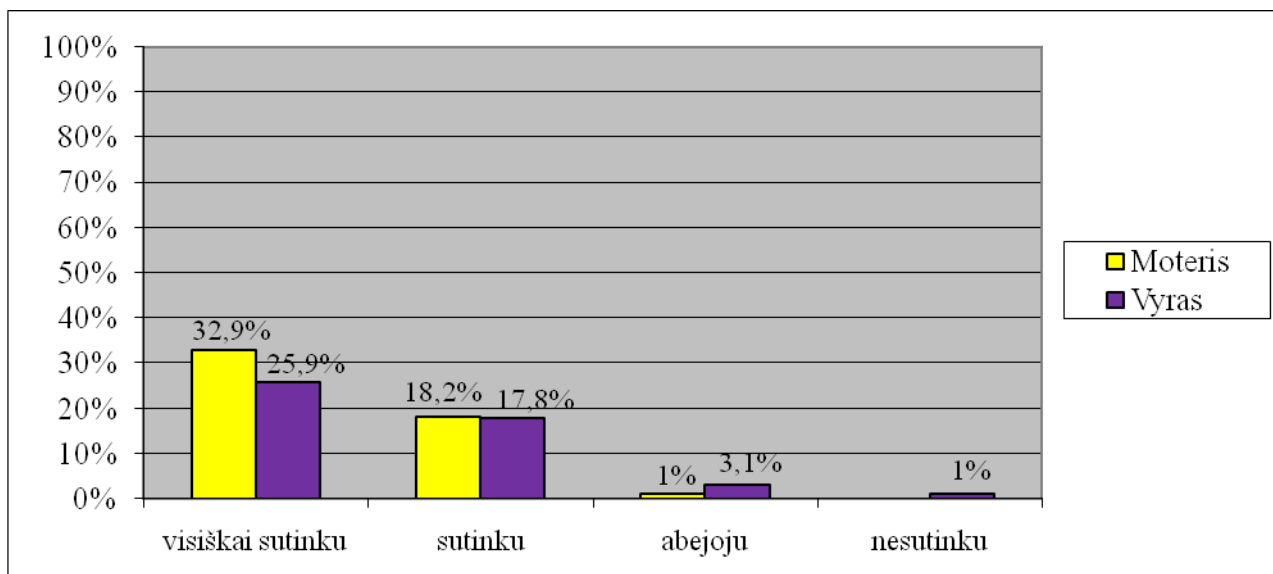
Antrasis suaugusiųjų mokymosi motyvas buvo įvardintas kaip *patogus pamokų laikas* (žr. 23 pav.). Dominavo du atsakymo variantai – visiškai sutinku ir sutinku. Daugiausia moterų (21,3%) ir daugiausia vyrų (18,2%) visiškai sutinka. Kiek mažesnė dalis moterų (17,8%) ir vyrų (16,8%) pasirinko atsakymo variantą sutinku. Abejoja abi tiriamųjų grupės (5,2%), nesutinka daugiau vyrai (4,5%) negu moterys (3,8%), o visiškai nesutinka panaši dalis moterų (3,8%) bei vyrų (3,1%). Gauti duomenys pateikiami 23 paveiksle.

Trečiasis suaugusiųjų mokymosi motyvas buvo įvardintas kaip *individualus pamokų tvarkaraštis*. Daugiausiai moterų (22,7%) ir daugiausia vyrų (20,6%) visiškai sutinka. Kiek mažesnė dalis moterų (14%) ir vyrų (14,7%) pasirinko atsakymo variantą sutinku. Abejoja ir vyrai (7,7%), ir moterys (7,3%). Nesutinka daugiau moterys (4,2%) negu vyrai (3,5%), o visiškai nesutinka beveik trigubai daugiau moterų (3,8%) negu vyrų (1,4%). Gauti duomenys pateikiami 24 paveiksle.

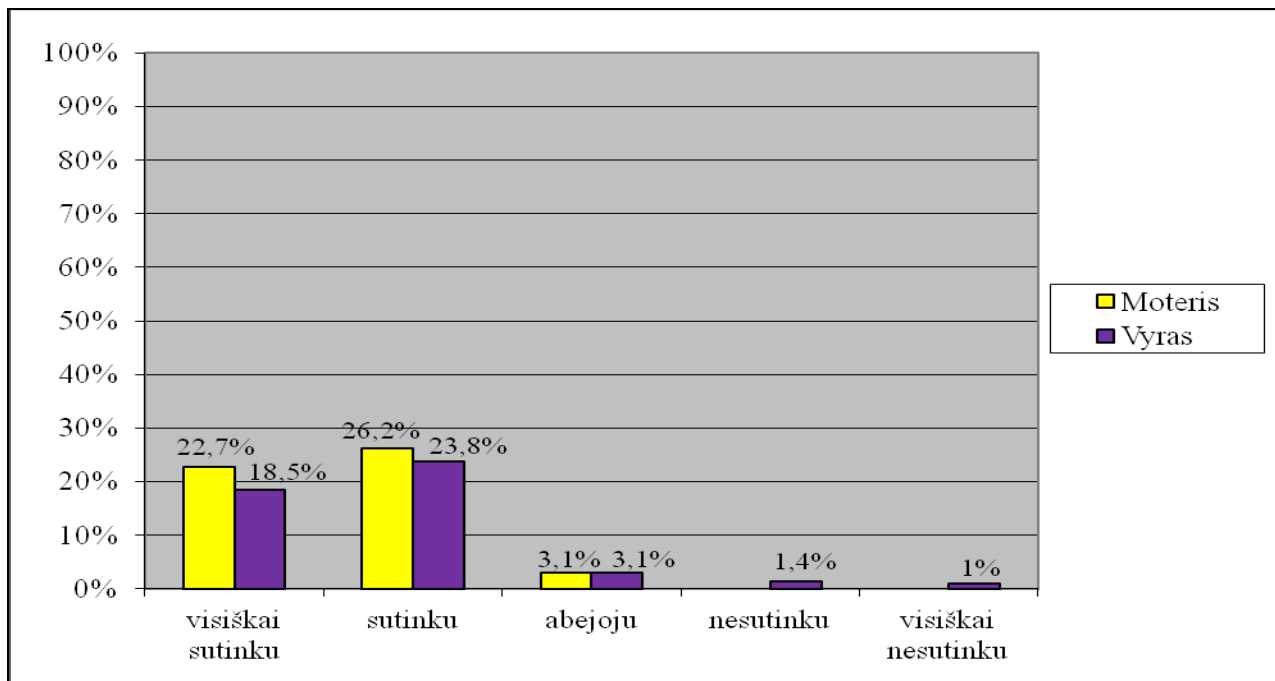
24 pav. Individualus pamokų tvarkaraštis

Ketvirtasis suaugusiųjų mokymosi motyvas įvardintas kaip *noras įgyti vidurinį išsilavinimą*. Labiausiai šis motyvas dominuoja tarp moterų (32,9%), šiek tiek mažiau visiškai sutinka su teiginiu (25,9%) vyrų. Beveik po vieną penktadalį sutinka abi apklaustųjų grupės. Tik (1%) vyrų nesutinka, o abejoja (1%) moterų ir (3,1%) vyrų. Tai matoma 25 paveiksle.

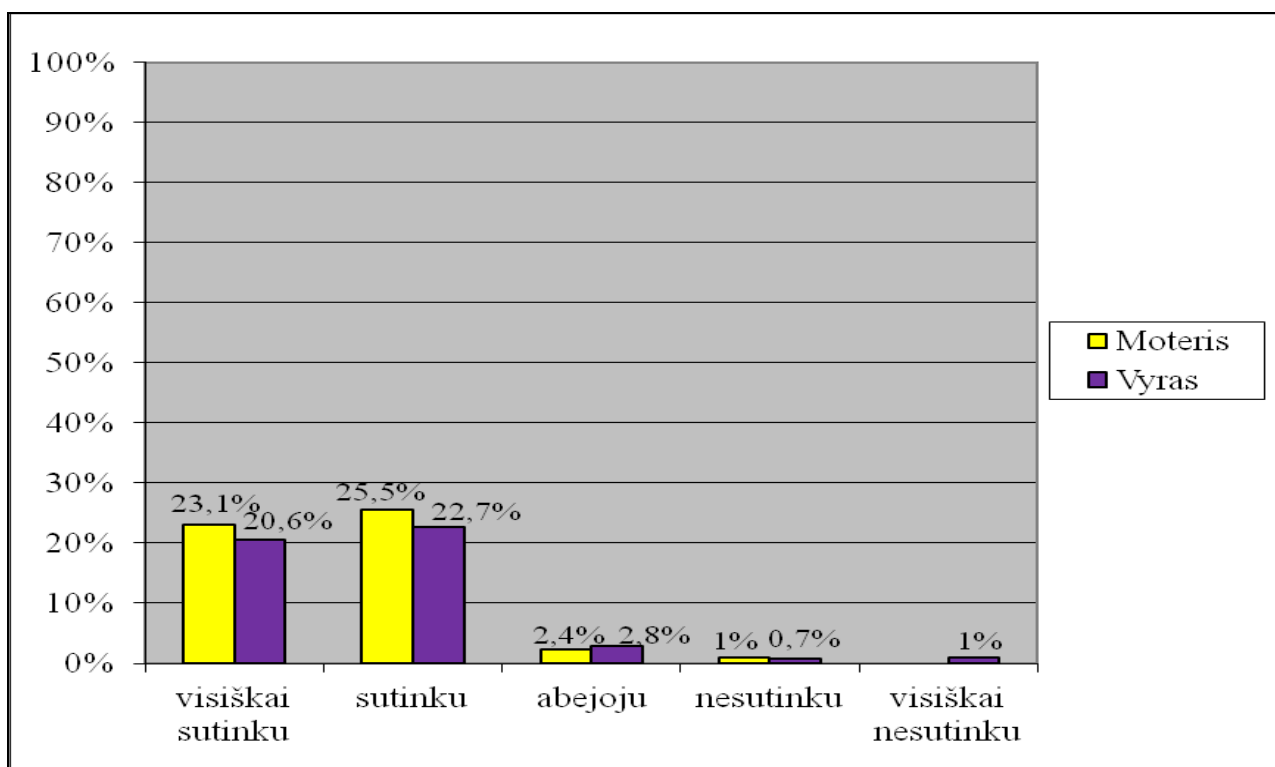

25 pav. Noras įgyti vidurinį išsilavinimą

Iš diagramoje pateiktų duomenų (žr. 26 pav.) matome, jog daugiau negu ketvirtadalis tyrime dalyvavusių moterų (26,2%) sutinka, kad joms yra svarbus motyvas *siekis įsitvirtinti darbo rinkoje*. Šiek tiek mažiau vyrų (23,8%) taip pat sutinka. Visiškai sutinka panašus skaičius respondentų – (22,7%) moterų ir (18,5%) vyrų. Abejoja tik (3,1%) apklaustųjų. Gauti duomenys leidžia daryti prielaidą, kad šis motyvas tikrai skatina suaugusiuosius mokytis.

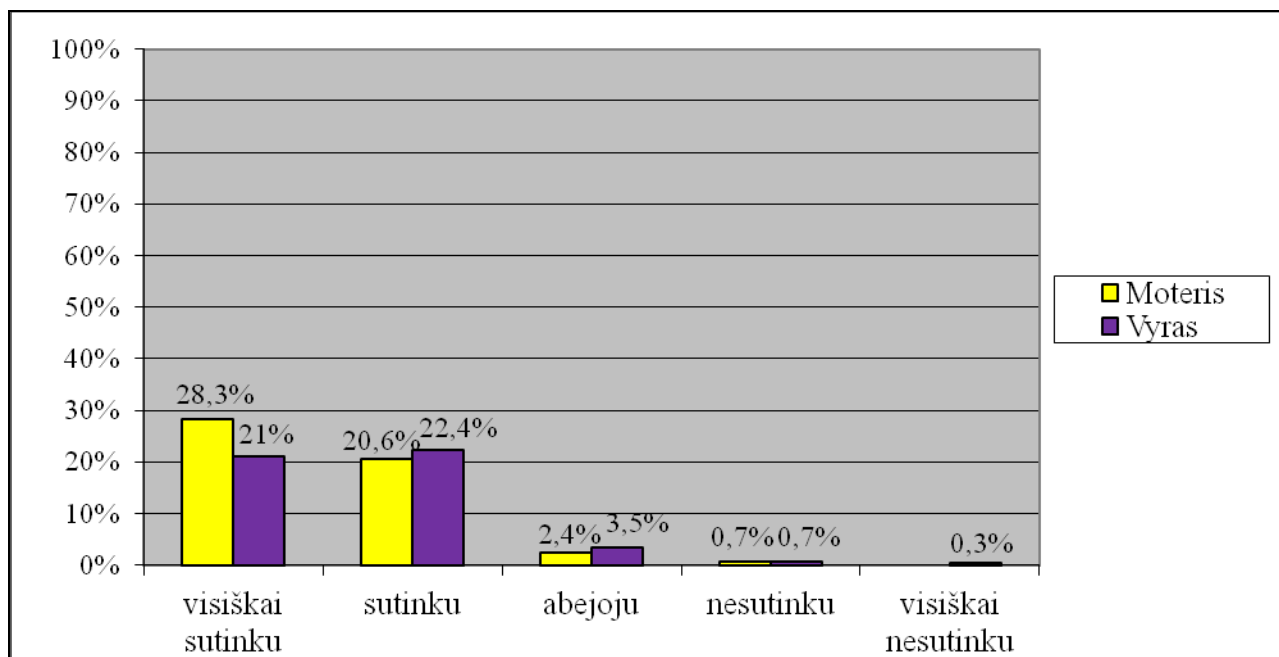
26 pav. Siekis įsitvirtinti darbo rinkoje

27 pav. Geresnio darbo paieškos

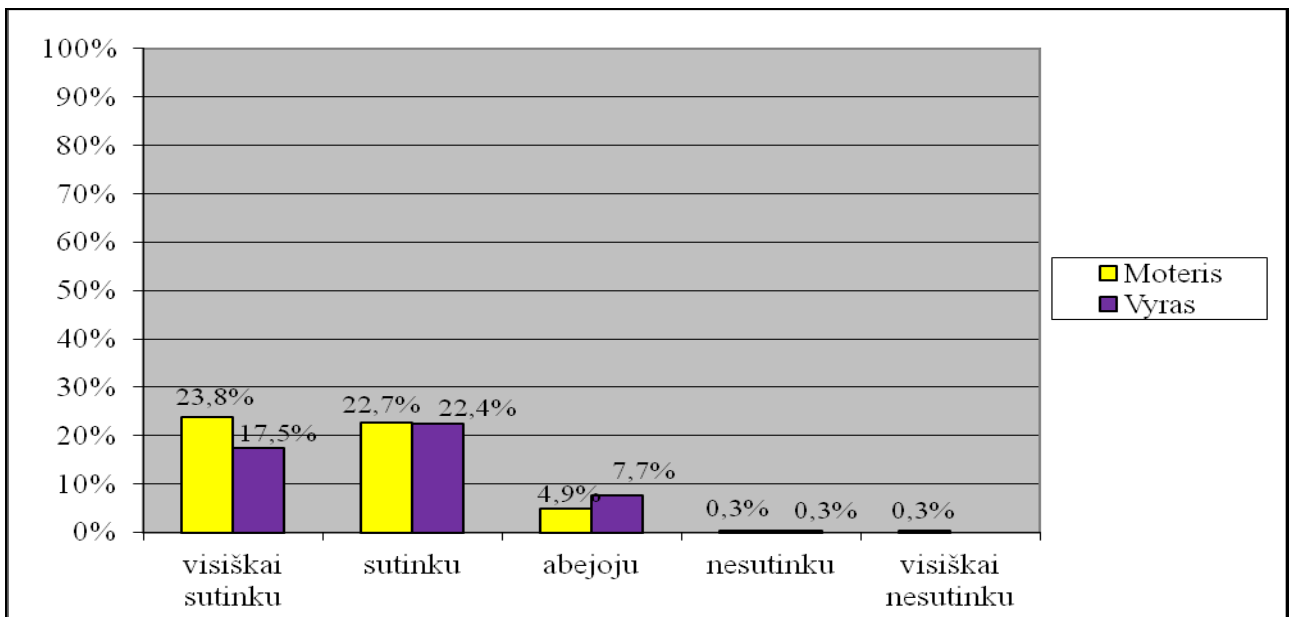
Pateiktas dar vienas teiginys – *geresnio darbo paieškos*, padedantis suvokti kokių motyvų vedami suaugusieji mokosi. Gana tolygiai respondentų atsakymai pasiskirstė ties dviem įverčiais – visiškai sutinku ir sutinku. Abejojančių tiriamųjų yra labai mažai, o nesutinka bei visiškai nesutinka tik apie (1%) apklaustųjų. Gauti duomenys matomi 27 paveiksle.

Respondentams buvo pasiūlytas dar vienas motyvas – *karjeros galimybės*. Daugiausia moterų (28,3%) visiškai sutinka, o (22,4%) vyrų – sutinka su šiuo motyvu. Šiek tiek mažesnė dalis moterų (20,6%) sutinka, o (21%) vyrų – visiškai sutinka. Abejoja panaši dalis apklaustųjų – (3,5%) vyrų ir (2,4%) moterų. Nesutinka su šiuo motyvu vienodas skaičius tiriamųjų (0,7%) ir tik (0,3%) tyrime dalyvavusių vyrų visiškai nesutinka, jog juos motyvuoja karjeros galimybės. Rezultatai matomi 28 paveiksle.

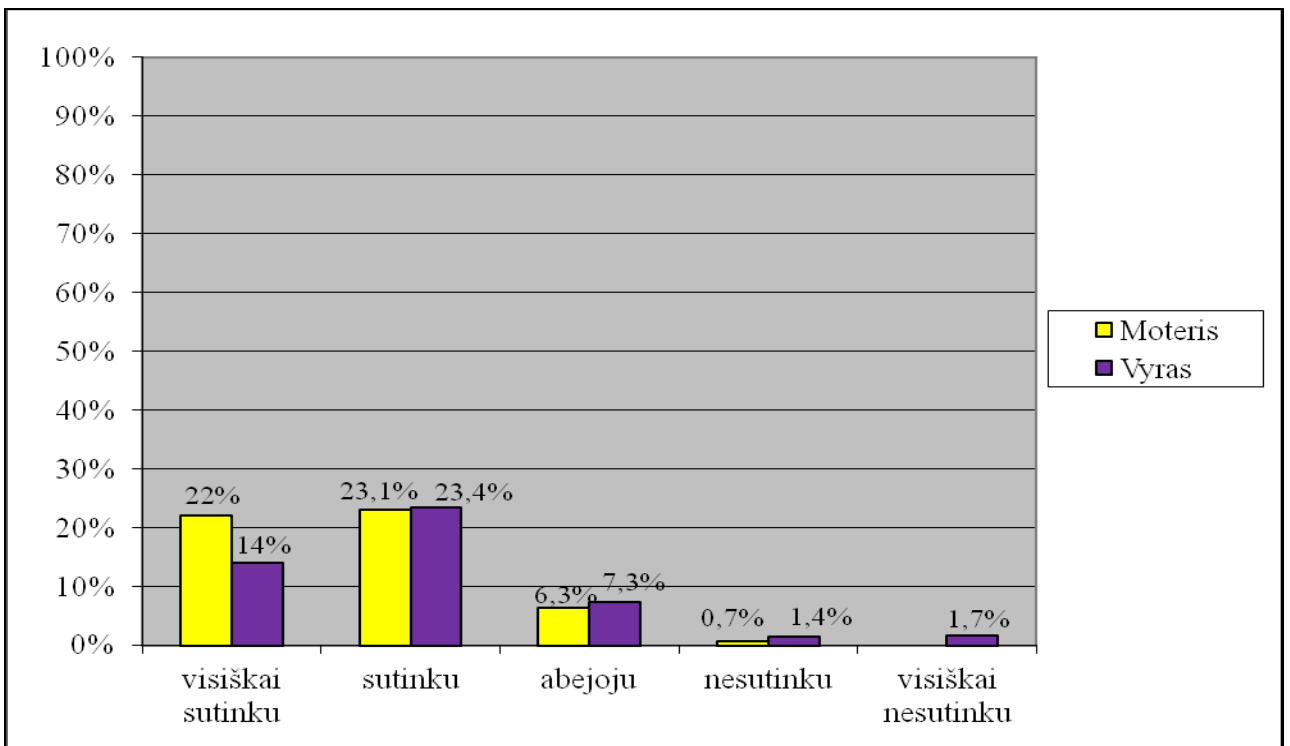
28 pav. Karjeros galimybės

Iš 29 paveikslo galima matyti, jog daugiausia respondentų pasirinko atsakymus visiškai sutinku bei sutinku. Daugiausia moterų (23,8%) visiškai sutinka, kad jų mokymosi motyvas yra *didesnės saviraiškos galimybės*. Tiriamųjų atsakymai beveik tolygiai pasiskirstė ties sutinku – (22,7%) moterų ir (22,4%) vyrų. Abejoja daugiau vyrai (7,7%) negu moterys (4,9%). Lygi apklaustųjų dalis nesutinka su tokiu motyvu (0,3%). Tik nežymi dalis vyrų (0,3%) visiškai nesutinka. Gauti rezultatai pateikiami 29 paveiksle.

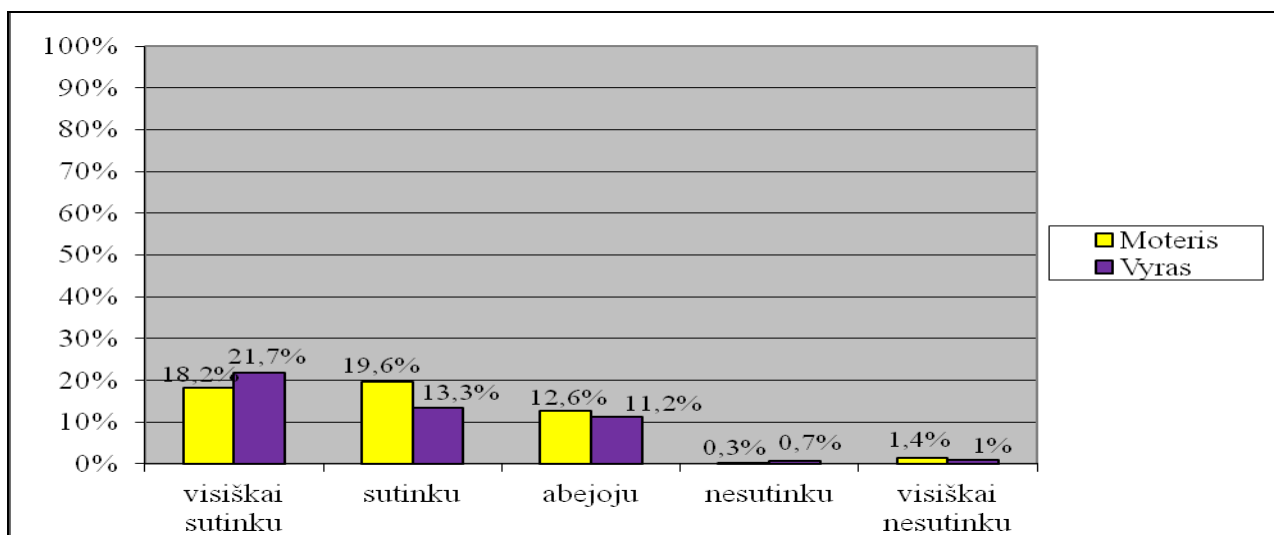
29 pav. Didesnės saviraiškos galimybės

Besimokantiems suaugusiesiems buvo pateiktas dar vienas motyvas – *garbės ir pripažinimo siekis*. Beveik ketvirtadalis apklaustųjų – (23,4%) vyrų ir (23,1%) moterų sutinka su šiuo motyvu. Akivaizdesnis skirtumas matomas ties atsakymu visiškai sutinku. Beveik dvigubai daugiau moterų (22%) visiškai sutinka, kai kurie tiriamieji abejoja, o nesutinka dvigubai daugiau vyrų (1,4%) negu moterų (0,7%). Gauti rezultatai pateikiami 30 paveiksle.

30 pav. Garbės ir pripažinimo siekis

Paskutinis motyvas pateiktas besimokantiejiems – *didesnis atlygis*. Daugiau negu penktadalis tyrime dalyvavusių vyrų (21,7%) ir šiek tiek mažiau moterų (18,2%) visiškai sutinka. Daugiau moterų (19,6%) moterų nei vyrų (13,3%) sutinka. Abejoja panaši dalis tiriamųjų – (12,6%) moterų ir (11,2%) vyrų. Visiškai nesutinka (1,4%) moterų ir (1%) vyrų. Nežymi dalis besimokančių suaugusiųjų – (0,7%) vyrų ir (0,3%) moterų nesutinka, kad vienas iš svarbiausių mokymosi motyvų yra didesnis atlygis. Gauti duomenys pateikiami 31 paveiksle.

31 pav. Didesnis atlygis

Siekiant išanalizuoti besimokančių suaugusiųjų mokymosi motyvaciją buvo aiškinamasi, koks jų požiūris į suaugusiųjų mokymosi motyvaciją stiprinančius veiksnius ir kokių motyvų vedami suaugusieji mokosi. Apklaustųjų atsakymai pasiskirstė gana įvairiai. Empirinio tyrimo metu išryškėjo, kad trečiasis darbo uždavinys turi sąsają su empirine dalimi. Anot D. Beresnevičienės (1995), kai suaugusysis jaučia, kad jis negali iki galo savęs išreikšti kaip asmenybė, neturėdamas pakankamai žinių, mokėjimų ir įgūdžių jis nori mokytis toliau. Jam tenka pasirinkti ar reikia pagilinti reikalingas žinias, atnaujinant turimą informaciją. Kartais suaugęs žmogus gali nuspręsti kokie poreikiai – saugumo, pagarbos, pažinimo ar saviugdos jam yra svarbiausi. Empirinėje dalyje išryškėjo, kad labiausiai respondentų mokymosi motyvaciją lemia karjeros ir prestižo siekimas, asmenybės tobulėjimas bei savigarba, žinių ir gebėjimų stygius.

Demografiniai duomenys. Respondentų atsakymai suskirstyti pagal šiuos kriterijus: amžių bei lytį.

Amžius. Tyrime dalyvavusių besimokančių suaugusiųjų amžius suskirstytas į tris kategorijas: 15 – 25 metai, 26 – 35 metai ir 36 – 45 metai. Respondentų didžiąją dalį sudarė 15 – 25 metų amžiaus besimokantys suaugusieji (58,04%), 26 – 35 metų amžiaus besimokantieji sudarė (39,86%), o mažiausią dalį sudarė 36 – 45 metų suaugusieji (2,1%).

Lytis. Apklausoje dalyvavo (52,1%) moterų ir (47,9%) vyrų. Tyrimo rezultatai parodė, kad buvo apklausama panaši dalis moterų bei vyrų.

Statistiniam ryšiui patikrinti buvo naudota tiesinės koreliacijos analizė pagal Spearman'ų koreliacijos koeficientą (r). Koreliacinis ryšys buvo pateiktas pagal šiuos duomenis: patikimumo lygmenį, ryšio stiprumą bei reikšmingumą. Patikimumui nustatyti buvo naudojama koreliacija reikšminga $r = 0,01$ lygmeniu ir koreliacija reikšminga $r = 0,05$ lygmeniu (Bitinas, 2006).

Iš 1 lentelės matoma, jog nuolatinio mokymosi koreliacija yra teigiama, statistiškai reikšminga ir dominuoja silpnas koreliacinis ryšys ($r = 0,358^{**}$, $p < 0,01$) tarp tęstinio mokymosi, leidžiančio neatsilikti konkurencingoje darbo rinkoje ir visą gyvenimą trunkančio mokymosi, taigi kuo besimokantis suaugusysis labiau suvokia visą gyvenimą trunkančio mokymosi esmę, tuo palankiau vertina tęstinio mokymosi, leidžiančio neatsilikti konkurencingoje darbo rinkoje teiginį. Taip pat galima išvelgti ir dar vieną nuolatinio mokymosi teigiamą koreliaciją, kuri yra statistiškai reikšminga ir pasireiškia silpnas koreliacinis ryšys ($r = 0,358^{**}$, $p < 0,01$) tarp visą gyvenimą trunkančio mokymosi ir tęstinio mokymosi. Taigi, kuo labiau suaugusysis pritaria, jog nuolatinis mokymasis yra ne kas kita kaip tęstinis mokymasis, tuo labiau stiprėja visą gyvenimą trunkančio mokymosi sąvoka. Rezultatai pateikiami 1 lentelėje.

1 lentelė. Besimokančių suaugusiųjų nuolatinio mokymosi samprata

	Visą gyvenimą trunkantis mokymasis	Tęstinis mokymasis, leidžiantis neatsilikti konkurencingoje darbo rinkoje	Galimybė įgyti naują profesiją	Turimų žinių atnaujinimas, siekiant asmenybės tobulėjimo
Visą gyvenimą trunkantis mokymasis	1,000	,358**	-,039	,115
Tęstinis mokymasis	,358**	1,000	,135*	-,026
Galimybė įgyti naują profesiją	-,039	,135*	1,000	,080
Turimų žinių atnaujinimas, siekiant tobulėjimo	,115	-,026	,080	1,000

**Koreliacija yra reiškiamą 0.01 lygmeniu.

*Koreliacija yra reiškiamą 0.05 lygmeniu.

Iš 2 lentelės matoma, jog nuolatinio mokymosi koreliacija yra teigiama, statistiškai reikšminga ir dominuoja silpnas koreliacinis ryšys ($r = 0,352^{**}$, $p < 0,01$) tarp turimų žinių atnaujinimo, siekiant asmenybės tobulėjimo ir tęstinio mokymosi, padedančio neatsilikti nuo spartėjančios visuomenės. Taigi, kuo labiau besimokantis suaugusysis atnaujina turimas savo žinias, siekdamas asmenybės tobulėjimo, tuo labiau tęstinis mokymasis padeda neatsilikti konkurencingoje darbo rinkoje. Nuolatinio mokymosi koreliacija yra teigiama, statistiškai reikšminga ir dominuoja silpnas koreliacinis ryšys ($r = 0,260^{**}$, $p < 0,01$) tarp tęstinio mokymosi, padedančio neatsilikti nuo spartėjančios visuomenės ir suaugusiųjų mokymosi neatsitraukiant nuo profesinės veiklos. Kuo labiau besimokantis suaugusysis suvokia, jog suaugusiųjų mokymasis neatsitraukiant nuo profesinės veiklos yra nuolatinio mokymosi sąvoka, tuo palankiau vertino tęstinio mokymosi, padedančio neatsilikti nuo spartėjančios visuomenės sampratą.

Nuolatinio mokymosi koreliacija yra teigiama, statistiškai reikšminga ir koreliacinio ryšio tarp požymių iš esmės nėra ($r = 0,196^{**}$, $p < 0,01$) tarp turimų žinių atnaujinimo, siekiant asmenybės tobulėjimo ir profesijos bei kvalifikacijos tobulinimo, taigi kuo labiau besimokantis suaugusysis atnauja turimas savo žinias, siekdamas asmenybės tobulėjimo, tuo labiau jis tobulina profesiją ir kelia kvalifikaciją. Apibendrinti duomenys pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė. Suaugusiųjų nuolatinio mokymosi samprata

	Turimų žinių atnaujinimas, siekiant asmenybės tobulėjimo	Tęstinis mokymasis, padedantis neatsilikti nuo spartėjančios visuomenės	Profesijos ir kvalifikacijos tobulinimas	Suaugusiųjų mokymasis neatsitraukiant nuo profesinės veiklos
Turimų žinių atnaujinimas, siekiant asmenybės tobulėjimo	1,000 , 286	,352 ** ,000 286	,196 ** ,001 286	,004 ,952 286
Tęstinis mokymasis, padedantis neatsilikti nuo spartėjančios visuomenės	,352 ** ,000 286	1,000 , 286	,146 * ,013 286	,260 ** ,000 286
Profesijos ir kvalifikacijos tobulinimas	,196 ** ,001 286	,146 * ,013 286	1,000 , 286	,150 * ,011 286
Suaugusiųjų mokymasis neatsitraukiant nuo profesinės veiklos	,004 ,952 286	,260 ** ,000 286	,150 * ,011 286	1,000 , 286

** Koreliacija yra reiškiamą 0.01 lygmeniu.

* Koreliacija yra reiškiamą 0.05 lygmeniu.

Iš 3 lentelės galima matyti, jog motyvacijos koreliacija yra teigiama, statistiškai reikšminga ir koreliacinio ryšio tarp požymių iš esmės nėra ($r = 0,156^{**}$, $p < 0,01$). Tai rodo, kuo suaugusysis labiau suvokia, jog motyvacija yra procesas, reguliuojantis asmenybės veiklą, tuo labiau pažadinamas ir paskatinamas kryptingas žmogaus elgesys.

3 lentelė. Besimokančių suaugusiųjų požiūris į motyvacijos sampratą

	Procesas, reguliuojantis asmenybės veiklą	Kryptingas žmogaus elgesio žadinimas ir skatinimas	Asmenybės elgesio aktyvumo palaikymas ir stimuliacija
Procesas, reguliuojantis asmenybės veiklą	1,000 , 286	,156 ** ,008 286	,037 ,538 286
Kryptingas žmogaus elgesio žadinimas ir skatinimas	,156 ** ,008 286	1,000 , 286	,191 ** ,001 286
Asmenybės elgesio aktyvumo palaikymas ir stimuliacija	,037 ,538 286	,191 ** ,001 286	1,000 , 286

** Koreliacija yra reiškiamą 0.01 lygmeniu.

Taip pat 3 lentelėje matome, kad motyvacijos koreliacija yra teigiama, statistiškai reikšminga ir koreliacinio ryšio tarp požymių iš esmės nėra ($r = 0,191^{**}$, $p < 0,01$). Tai rodo, kuo suaugusysis labiau vertina asmenybės elgesio palaikymą ir stimuliaciją, tuo labiau pažadinamas ir paskatinamas kryptingas žmogaus elgesys.

Aiškiai matoma, jog motyvacijos koreliacija yra teigiama, statistiškai reikšminga ir dominuoja silpnas koreliacinis ryšys ($r = 0,347^{**}$, $p < 0,01$) tarp motyvacijos sampratų. Kuo motyvacija yra labiau suvokiama kaip veiksniai, sąlygojantys asmens veiklą, tuo yra kryptingesnis suaugusiųjų poreikių tenkinimas. Galima pastebėti ir dar vieną motyvacijos koreliaciją. Ji yra teigiama, statistiškai reikšminga ir koreliacinio ryšio tarp požymių iš esmės nėra ($r = 0,156^{**}$, $p < 0,01$). Taigi, kuo didesnis asmens poreikis siekti užsibrėžto tikslo, tuo įvairūs veiksniai sąlygoja asmens veiklą. Gauti rezultatai pateikti 4 lentelėje.

4 lentelė. Besimokančiųjų požiūris į motyvacijos sampratą

	Veiksniai, sąlygojantys asmens veiklą	Asmens poreikis siekti užsibrėžto tikslo	Kryptingas suaugusiųjų poreikių tenkinimas
Veiksniai, sąlygojantys asmens veiklą	1,000 , 286	,156 ** ,008 286	,347 ** ,000 286
Asmens poreikis siekti užsibrėžto tikslo	,156 ** ,008 286	1,000 , 286	,032 ,587 286
Kryptingas suaugusiųjų poreikių tenkinimas	,347 ** ,000 286	,032 ,587 286	1,000 , 286

** . Koreliacija yra reikiama 0.01 lygmeniu.

Galima įžvelgti, jog veiksnių, lemiančių suaugusiųjų mokymosi motyvacijos koreliacija yra teigiama, statistiškai reikšminga ir dominuoja esminis koreliacinis ryšys ($r = 0,492^{**}$, $p < 0,01$). Tai parodo, kuo didesnis atlyginimas, tuo suaugusieji labiau siekia karjeros ir prestižo. Verta paminėti ir dar vieną mokymosi motyvacijos veiksnių koreliaciją, kuri yra teigiama, statistiškai reikšminga ir koreliacinio ryšio tarp požymių iš esmės nėra ($r = 0,179^{**}$, $p < 0,01$). Tai reiškia, kuo labiau besimokantys suaugusieji siekia karjeros ir prestižo, tuo labiau tobulina savo asmenybę bei savigarbą. Aiškiai matoma, jog mokymosi motyvacijos veiksnių koreliacija yra teigiama, statistiškai reikšminga ir koreliacinio ryšio tarp požymių iš esmės nėra ($r = 0,167^{**}$, $p < 0,01$). Tai reiškia, jog kuo didesnis atlyginimas, tuo labiau skatina asmenybės tobulėjimą ir savigarbą. Pastebima, kad esti ir neigiama koreliacija, statistiškai reikšminga ir koreliacinio ryšio tarp požymių iš esmės nėra ($r = -0,124^{**}$, $p < 0,05$), kuo labiau mažėja atlyginimas, tuo labiau mažėja nepriklausomybės siekis. Rezultatai pateikti 5 lentelėje.

5 lentelė. Suaugusiųjų požiūris į mokymosi motyvaciją lemiančius veiksnius

	Karjeros ir prestižo siekimas	Didesnis atlyginimas	Asmenybės tobulėjimas ir savigarba	Nepriklausomybės siekis
Karjeros ir prestižo siekimas	1,000 , 286	,492 ** ,000 286	,179 ** ,002 286	-,103 ,083 286
Didesnis atlyginimas	,492 ** ,000 286	1,000 , 286	,167 ** ,005 286	-,124 * ,036 286
Asmenybės tobulėjimas ir savigarba	,179 ** ,002 286	,167 ** ,005 286	1,000 , 286	,205 ** ,000 286
Nepriklausomybės siekis	-,103 ,083 286	-,124 * ,036 286	,205 ** ,000 286	1,000 , 286

** .Koreliacija yra reiškiamą 0.01 lygmeniu.

* .Koreliacija yra reiškiamą 0.05 lygmeniu.

Iš 6 lentelės regima, jog veiksmų, lemiančių suaugusiųjų mokymosi motyvacijos koreliacija yra teigiama, statistiškai reikšminga ir dominuoja silpnas koreliacinis ryšys ($r = 0,382^{**}$, $p < 0,01$). Tai parodo, kuo labiau skatina socialinė aplinka, tuo labiau skatina darbdavys. Taip pat mokymosi motyvacijos koreliacija yra teigiama, statistiškai reikšminga ir dominuoja silpnas koreliacinis ryšys ($r = 0,258^{**}$, $p < 0,01$), kuo labiau stinga žinių ir gebėjimų, tuo labiau suaugusiuosius skatina jų socialinė aplinka.

6 lentelė. Besimokančiųjų požiūris į mokymosi motyvaciją lemiančius veiksnius

	Sugebėjimų atsiskleidimas	Stinga žinių ir gebėjimų	Skatina darbdavys	Socialinė aplinka (šeima, giminės)
Sugebėjimų atsiskleidimas	1,000 , 286	,277 ** ,000 286	,142 * ,017 286	,268 ** ,000 286
Stinga žinių ir gebėjimų	,277 ** ,000 286	1,000 , 286	,288 ** ,000 286	,258 ** ,000 286
Skatina darbdavys	,142 * ,017 286	,288 ** ,000 286	1,000 , 286	,382 ** ,000 286
Socialinė aplinka (šeima, giminės)	,268 ** ,000 286	,258 ** ,000 286	,382 ** ,000 286	1,000 , 286

** .Koreliacija yra reiškiamą 0.01 lygmeniu.

* .Koreliacija yra reiškiamą 0.05 lygmeniu.

Iš 7 lentelės matoma, jog įvairių motyvų vedami suaugusieji mokosi. Suaugusiųjų mokymosi motyvų koreliacija yra teigiama, statistiškai reikšminga ir dominuoja stiprus koreliacinis ryšys ($r = 0,750^{**}$, $p < 0,01$). Kuo individualusis pamokų tvarkaraštis, tuo patogesnis pamokų laikas. Taip pat dominuoja ir dar vienas teigiamas, statistiškai reikšmingas ir silpnas koreliacinis ryšys ($r = 0,311^{**}$, $p < 0,01$), kuo individualusis pamokų tvarkaraštis, tuo didesnis siekis suaugusiesiems įsitvirtinti darbo rinkoje. Galima išvelgti ir neigiamą, tačiau statistiškai reikšmingą bei koreliacinio ryšio tarp požymių iš esmės neturinčią koreliaciją ($r = -0,182^{**}$, $p < 0,01$). Kuo mokykla toliau nuo namų, tuo mažesnis noras įgyti vidurinį išsilavinimą. Duomenys pateikiami 7 lentelėje.

7 lentelė. Suaugusiųjų požiūris į mokymosi motyvus

	Mokykla arti namų	Patogus pamokų laikas	Individualus pamokų tvarkaraštis	Noras įgyti vidurinį išsilavinimą	Siekis įsitvirtinti darbo rinkoje
Mokykla arti namų	1,000	,461**	,379**	-,182**	-,067
	,	,000	,000	,002	,261
	286	286	286	286	286
Patogus pamokų laikas	,461**	1,000	,750**	,090	-,158**
	,000	,	,000	,128	,007
	286	286	286	286	286
Individualus pamokų tvarkaraštis	,379**	,750**	1,000	,182**	-,197**
	,000	,000	,	,002	,001
	286	286	286	286	286
Noras įgyti vidurinį išsilavinimą	-,182**	,090	,182**	1,000	,311**
	,002	,128	,002	,	,000
	286	286	286	286	286
Siekis įsitvirtinti darbo rinkoje	-,067	-,158**	-,197**	,311**	1,000
	,261	,007	,001	,000	,
	286	286	286	286	286

** Koreliacija yra reikiama 0.01 lygmeniu.

Galima išvelgti, jog suaugusiųjų mokymosi motyvų koreliacija yra teigiama, statistiškai reikšminga ir dominuoja esminis koreliacinis ryšys ($r = 0,568^{**}$, $p < 0,01$). Tai parodo, kuo geresnės darbo paieškos, tuo didesnės karjeros galimybės. Suaugusiųjų mokymosi motyvų koreliacija yra teigiama, statistiškai reikšminga ir esti esminis koreliacinis ryšys ($r = 0,467^{**}$, $p < 0,01$). Tai reiškia, kuo didesnės geresnio darbo paieškos, tuo didesnis atlyginimas. Taip pat besimokančiųjų mokymosi motyvų koreliacija yra teigiama, statistiškai reikšminga ir regimas silpnas koreliacinis ryšys ($r = 0,388^{**}$, $p < 0,01$), tad kuo didesnės saviraiškos galimybės, tuo didesnis garbės ir pripažinimo siekis. Apibendrinti rezultatai pateikiami 8 lentelėje.

8 lentelė. Besimokančių suaugusiųjų požiūris į mokymosi motyvus

	Geresnio darbo paieškos	Karjeros galimybės	Didesnės saviraiškos galimybės	Garbės ir pripažinimo siekis	Didesnis atlygis
Geresnio darbo paieškos	1,000	,568**	,403**	,234**	,467**
	,	,000	,000	,000	,000
	286	286	286	286	286
Karjeros galimybės	,568**	1,000	,436**	,299**	,348**
	,000	,	,000	,000	,000
	286	286	286	286	286
Didesnės saviraiškos galimybės	,403**	,436**	1,000	,388**	,275**
	,000	,000	,	,000	,000
	286	286	286	286	286
Garbės ir pripažinimo siekis	,234**	,299**	,388**	1,000	,188**
	,000	,000	,000	,	,001
	286	286	286	286	286
Didesnis atlygis	,467**	,348**	,275**	,188**	1,000
	,000	,000	,000	,001	,
	286	286	286	286	286

** Koreliacija yra reiškiama 0.01 lygmeniu.

Galima daryti išvadą, jog stiprėjant vienam veiksniai, stiprėja ir kitas, o mažėjant vienam veiksniai mažėja ir kitas. Išanalizavus nuolatinio mokymosi reikšmę, paaiškėjo, jog nuolatinio mokymosi koreliacija yra teigiama, statistiškai reikšminga ir dominuoja silpnas koreliacinis ryšys ($r = 0,358^{**}$, $p < 0,01$) tarp tęstinio mokymosi, leidžiančio neatsilikti konkurencingoje darbo rinkoje ir visą gyvenimą trunkančio mokymosi, taigi kuo besimokantis suaugusysis labiau suvokia visą gyvenimą trunkančio mokymosi esmę, tuo palankiau vertina tęstinio mokymosi, leidžiančio neatsilikti konkurencingoje darbo rinkoje teiginį. Patyrinėjus motyvacijos sampratą atsiskleidė, kad motyvacijos sampratos koreliacija yra teigiama, statistiškai reikšminga ir dominuoja silpnas koreliacinis ryšys ($r = 0,347^{**}$, $p < 0,01$), kuo motyvacija yra labiau suvokiama kaip veiksniai, sąlygojantys asmens veiklą, tuo yra kryptingesnis suaugusiųjų poreikių tenkinimas. Tiriant kokius veiksniai lemia besimokančių suaugusiųjų mokymosi motyvaciją, paaiškėjo, kad suaugusiųjų mokymosi motyvų koreliacija yra teigiama, statistiškai reikšminga ir dominuoja stiprus koreliacinis ryšys ($r = 0,750^{**}$, $p < 0,01$), nes kuo individualesnis pamokų tvarkaraštis, tuo patogesnis pamokų laikas.

IŠVADOS

1. Apibendrinant galima teigti, jog nuolatinis mokymasis – tai visą gyvenimą trunkantis mokymasis, skatinamas atitinkamos aplinkos bei vidinio individo poreikio mokytis. Šiam poreikiui išsiplėtojus atsiranda nuolatinio mokymosi motyvai ir susiformuoja nuolatinio mokymosi poreikis. Taigi, mokymasis visą gyvenimą yra socialiai priimtinas būdas prisitaikyti prie aplinkybių, kurias pateikia žinių visuomenė, organizacijų kaita bei technikos pažanga. Skatinant asmenybės sklaidą visuomenėje turi būti sudaromos atitinkamos sąlygos organizacijų, institucijų, visuomenėje teikiamų galimybių lygmenyje ir suaugusiųjų švietime pagrindinis dėmesys turėtų būtų skiriamas suaugusiųjų savišvietos poreikių tenkinimui, kūrybinių interesų plėtojimui bei kūrybinių galių ugdymui. Taigi, nuolatinis mokymasis tampa pagrindine atsinaujinančio švietimo paradigma ir asmens kaip brandžios asmenybės pagrindine sąlyga, įsitvirtinant visuomenėje nuolatinės kaitos sąlygomis.

2. Apibendrinant mokslininkų pateiktas motyvacijos sąvokos aiškinimo apibrėžtis galima teigti, kad motyvacija yra teigiamas reiškiny, vienas iš svarbiausių žmogaus elgesį lemiančių veiksnių. Ji suteikia energijos bei nukreipia pozityvią veiklą tikslo link. Motyvacijos esmę sudaro veržlumas ir kryptingumas. Motyvacija yra suvokiama kaip vidinių, psichinių ir išorinių veiksnių bei kryptingo elgesio žadinimo ir skatinimo procesas. Taigi, motyvacija yra skatinimo priemonė, kurią lemia suaugusiųjų motyvai bei veiklos tikslingumas. Galima daryti prielaidą, jog suaugusiųjų motyvacija priklauso nuo daugelio veiksnių, tad labai svarbu stiprinti teigiamas mokymo ir mokymosi motyvacijos puses. Suaugusieji turi būti tikri, kad ką jie sako bus išgirsta ir mokymosi procese jie bus lygiai taip pat svarbūs kaip ir jų ugdytojai. Pagrindinis veiksnys yra laipsniškai paveikti asmenybę, kad ji prisiimtų atsakomybę už savo mokymąsi bei sudėtingas suaugusiųjų mokymosi problemas gali padėti išspręsti tik jų motyvų žinojimas ir mokslinis tyrimas.

3. Empirinio tyrimo duomenys atskleidė, jog tiriant nuolatinio mokymosi reikšmę pasirinktos imties respondentų atsakymai pasiskirstė gana netolygiai, bet daugiau negu pusė tyrime dalyvavusių moterų bei vyrų sutinka, kad nuolatinis mokymasis padeda neatsilikti nuo spartėjančios visuomenės. Tyrinėjant motyvacijos sampratą paaiškėjo, jog beveik pusė tyrime dalyvavusių moterų ir vyrų visiškai sutinka, kad motyvacija yra procesas, determinuojantis asmenybės veiklą ir santykį su aplinka. Tiriamojoje dalyje buvo siekiama išanalizuoti besimokančiųjų suaugusiųjų mokymosi motyvaciją lemiančius veiksnius ir paaiškėjo, jog labiausiai respondentų mokymosi motyvaciją lemia karjeros ir prestižo siekimas, asmenybės tobulėjimas bei savigarba, žinių ir gebėjimų stygius, nes koreliacinis ryšių patikimumas, padėjo gauti kuo tikslesnius empirinio tyrimo rezultatus.

LITERATŪRA

1. Andriekienė R. M., Anužienė B. 2006. Andragoginių kompetencijų tobulinimo aspektai tęstiniame profesiniame mokyme. Klaipėda: KU leidykla.
2. Andriekienė R. M., Anužienė B. 2008. Andragogikos technologijos: nuo koncepcijos kūrimo iki jos įgyvendinimo. Klaipėda: KU leidykla.
3. Andriekienė R. M., Liniauskaitė A. 2005. Besimokančiųjų karjeros sampratos kaitos tendencijos. Tiltai. Priedas. Nr. 30. Klaipėda: KU leidykla.
4. Anužienė B. 2000. „50 suaugusiųjų švietimo klausimų“. Klaipėda: KU leidykla.
5. Baltoji knyga. Lietuvos aukštasis mokslas. 1999. Vilnius: ES PHARE programa. Lietuvos Aukštojo mokslo reforma.
6. Baltoji knyga. Lietuvos profesinis rengimas. 1999. Vilnius: ES PHARE programa. Lietuvos Aukštojo mokslo reforma.
7. Barkauskaitė M. 2006. Suaugusiųjų pedagogikos gairės. Vilnius: VPU leidykla.
8. Beresnevičienė D. 1995. Nuolatinis mokymasis Lietuvoje: psichologiniai pagrindai. Monografija. Vilnius: Pedagogikos institutas.
9. Beresnevičienė D. 1998. Suaugusiųjų švietimo raidos tendencijos Lietuvoje ir jo tolesnio vystymo modelis. Pedagogika. Nr. 36. Vilnius: VPU leidykla.
10. Beresnevičienė D. 2000. Suaugusiųjų švietimo psichologiniai aspektai. Suaugusiųjų švietimas dabarčiai ir ateičiai. Kaunas: VDU leidykla.
11. Beresnevičienė D. 2002. Lyginamoji andragogika. Andragogy. Vilnius. Lietuvos mokslas.
12. Berliner D. C., Gage N. L. 1994. Pedagoginė psichologija. Vilnius: Alma litera.
13. Bitinas B. 1998. Ugdymo tyrimų metodologija. Vilnius: Jošara.
14. Bitinas B. 2000. Ugdymo filosofija. Vilnius: Enciklopedija.
15. Bitinas B. 2006. Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Vilnius: Kronta.
16. Butkienė G., Kepalaitė A. 1996. Mokymasis ir asmenybės brendimas. Vilnius: Margi raštai.
17. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. 2000. IV leidimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedinių leidybos institutas.
18. Dewey J. 1998. Democracy and education. An introduction to the Philosophy to Education. New York.
19. Dienys V. 2000. Suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje// Savišvieta. Nr. 2. Vilnius.
20. Entwistle N. 1998. Motivation and Learning Strategies. Educational and Child Psychology.
21. Furth H. 1982. Thinking goes to school//Piaget's theory in practice. Oxford.

22. Gedvilienė G., Linkaitytė G. M. 2004. Suaugusiųjų mokymasis. Mokomoji knyga. Kaunas: VDU leidykla.
23. Gedvilienė G., Oldroyd D., Teresevičienė M. 2004. Suaugusiųjų mokymasis. Andragogikos didaktikos pagrindai. Kaunas: VDU leidykla.
24. Gedvilienė G., Teresevičienė M., Zuzevičiūtė V. 2006. Andragogika. Kaunas: VDU leidykla.
25. Gedvilienė G., Zuzevičienė V. 2007. Edukologija. Kaunas: VDU leidykla.
26. Yeaxlee B. A. 1929. Lifelong Education. London.
27. Jakavičius V. 1998. Žmogaus ugdymas. Klaipėda: KU leidykla.
28. Jarvis P. 1990. An International Dictionary of Adult and Continuing Education. London & New York: Routledge.
29. Jarvis P. 1999. The Practitioner – Researcher. Developing Theory from Practice. San Francisco: Jossey – Bass Publishers.
30. Jarvis P. 2001. Mokymosi paradoksai. Suaugusiųjų švietimas ateičiai ir dabarčiai. Kaunas: VDU leidykla.
31. Jarvis P. 2005. Mokymosi paradoksai. Kaunas: VDU leidykla.
32. Jarvis P. 2007. Adult education and lifelong learning. Theory and practice 3 edition. Madison Eve: New York.
33. Jovaiša L. 1993. Edukologijos įvadas. Kaunas: Technologija.
34. Jovaiša L. 1993. Pedagogikos terminai. Kaunas: Technologija.
35. Jovaiša L. 2000. Toks gyvenimas. Vilnius: Agora.
36. Jovaiša L. 2001. Ugdymo mokslas ir praktika. Vilnius: Agora.
37. Jovaiša L. 2002. Edukologijos įvadas. Vilnius: VU leidykla.
38. Jovaiša L. 2007. Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis.
39. Jovaiša L. 2010. Saviugda šiandien. Klaipėda: KU leidykla.
40. Jucevičienė P. 1996. Organizacijos elgsena. Kaunas: Technologija.
41. Jucevičienė P. 1997. Ugdymo mokslo raida: nuo pedagogikos iki šiuolaikinės edukologijos. Kaunas: Technologija.
42. Juozaitienė R., Juozaitis A. M. 2003. Andragogas – praktikas. Savarankiško mokymosi gidas. Vilnius: Interse.
43. Juozaitis A. M. 2003. Besimokantys suaugusieji. Vilnius: Danielius.
44. Juozaitis A. M., Totoraitis R. 2006. Suaugusiųjų švietimas Europoje: tendencijos ir problematika. Vilnius.
45. Juozaitis A. M. 2008. Andragogų praktikų neformaliojo mokymosi modelis. Monografija. Kaunas: VDU leidykla.

46. Kardelis K. 2005. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai: Lucilijus.
47. Klaipėdos universiteto studentų savarankiškų rašto ir meno darbų bendrųjų reikalavimų aprašas. Klaipėda 2010 m. balandžio 9 d. Nr. 11 – 56 [interaktyvus], [žiūrėta 2012 m. sausio 20 d.]. Prieiga per Internetą: <<http://www.ku.lt/smf/wp-content/uploads/2010/10/Nauji-reikalavimai-darbams.pdf>>.
48. Knowles M. S. 1980. Modern Practice of Adult Education. From Pedagogy to Andragogy. Cambridge Adult Education: Prentice Hall Regents, Englewood Cliff.
49. Kolb D. A. 1984. Towards an Applied Theory of Experiential Learning. In Theories of group processes. Englewood Cliffs, NY. Prentice – Hall.
50. Kuprys P., Trečiokienė E. 1998. Demokratinis suaugusiųjų švietimas Lietuvoje. Vilnius.
51. Laurinavičiūtė J. 2001. Suaugusiųjų mokymosi samprata. Pedagogika. Vilnius: VPU leidykla.
52. Laužackas R. 2005. Kompetencijų vertinimas neformaliame ir savaiminiame mokymesi. Kaunas: VDU leidykla.
53. Laužackas R., Šernas V., Teresevičienė M. 1997. Nuolatinis mokymasis besikeičiančioje visuomenėje: prielaidos ir prieštaravimai. Kaunas: VDU leidykla.
54. Laužackas R. 1999. Sistemotorinės profesinio rengimo kaitos dimensijos. Monografija. Kaunas: VDU leidykla.
55. Lemme B. H. 2003. Suaugusiojo raida. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
56. Lengrand P. 1970. An introduction to lifelong learning education. Paris: UNESCO.
57. Lietuvos mokslo ir technologijų baltoji knyga. 2001. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012 m. sausio 20 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.smm.lt/smt/doc/eksp_stud/bk.pdf>.
58. Lietuvos Respublikos Aukštojo mokslo įstatymas. 2000. Nr. VIII – 1586. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012 m. sausio 20 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/istatymai/VIII-1586-2.htm>.
59. Lietuvos Respublikos Profesinio mokymo įstatymas. 1997. Nr. VIII – 450. Vilnius. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012 m. sausio 20 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/istatymai/viii-450.htm>.
60. Lietuvos Respublikos Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas. 1998. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012 m. sausio 20 d.]. Prieiga per Internetą: <<http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/viii-822.htm>>.
61. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas. 1999. Nr. 1279. Dėl teisės užsiimti neformaliojo suaugusiųjų švietimu įgijimo tvarkos. Vilnius. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012 m. sausio 20 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/99_1279.htm>.

62. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas. 2001. Nr. 532. Dėl išsilavinimo pažymėjimų blankų registravimo tvarkos patvirtinimo. Vilnius. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012 m. sausio 20 d.]. Prieiga per Internetą: <<http://www.itc.smm.lt/wp-content/uploads/2009/11/registravimo-tvarka.pdf>>.
63. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas. 2002. Nr. 1869. Dėl studijų ir mokymo programų registravimo ir registro užpildymo duomenimis tvarkos patvirtinimo. Vilnius. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012 m. sausio 20 d.]. Prieiga per Internetą: <<http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=AA5AAA10-D7B2-4AAD-A8F2A4084BD7C6F7>>.
64. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas. 2004. Valstybės žinios. Nr. 63 – 2853 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012 m. sausio 20 d.]. Prieiga per Internetą: <<http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/viii-822.htm>>.
65. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998. Kovo 9 d. Nutarimas Nr. 194. Dėl Studijų ir mokymo programų registro įsteigimo ir jo nuostatų patvirtinimo. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012 m. sausio 20 d.]. Prieiga per Internetą: <<http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/viii-322.htm>>.
66. Lietuvos Respublikos Vyriausybės Nutarimas. 2004. Nr. 746. Dėl bendrojo lavinimo, specialiojo ugdymo, profesinio mokymo mokyklų, pagalba mokiniui, mokytojui ir mokyklai teikiančių įstaigų steigimo, reorganizavimo, likvidavimo ir pertvarkymo kriterijų sąrašo patvirtinimo. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012 m. sausio 20 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/nutarimai/746.htm>.
67. Lietuvos švietimo koncepcija. 1992. Vilnius: Leidybos centras.
68. Lietuvos švietimo klasifikatorius. 1999. Vilnius.
69. Lindemann E. 1989. The meaning of Adult Education. New York: Harvest House.
70. Linauskaitė A. 2004. Raidos psichologija. Klaipėda: KU leidykla.
71. Linkaitytė G., Širvaitytė V. 2000. Nuolatinio mokymosi gebėjimai ir juos veikiančios sąlygos. Suaugusiųjų švietimas dabarčiai ir ateičiai. Straipsnių rinkinys. Kaunas: VDU leidykla.
72. Linkaitytė G. 2004. Lietuvos suaugusiųjų švietimo naujovės: kontekstas ir patirtis [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012 m. sausio 20 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.vdu.lt/alearning2003/I%20Dalis/LT/Linkaityte_lt_kalb.doc>.
73. Linkaitytė G. M., Žilinskaitė L. 2008. Suaugusiųjų švietimas ir jo problemos. Acta Paedagogica Vilnensia. Nr. 21. Vilnius.
74. Maslow A. H. 2006. Motyvacija ir asmenybė. Vilnius: Apostrofa.
75. McCombs B. L. 1991. Learner centered psychological principles: guidelines for school redesign and reform. Washington, DC: American Psychological Association.

76. Minkutė – Henrickson R. 2000. Pasiiekimo testai ir testavimas kaip asmenybės motyvavimo veiksnys. Kaunas: Technologija.
77. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas. 2001. Vilnius.
78. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas. 2000. [Žiūrėta 2012 m. sausio 20 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.lssa.smm.lt/docs/Memorandumas_2001.doc>.
79. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. 2004. ŠMM. Vilnius. Prieiga per Internetą: <<http://www.euroguidance.lt/index.php?language=lt&viewcode=l34h5g326lk5hg3&page=70>>.
80. Morshead R. W. 1995. Patterns of Educational practice: Theories of Curriculum. The Pierian Press. Ann Arbor. Michigan.
81. Myers D. D. 2000. Psichologija. Vilnius: Poligrafija ir informatika.
82. Normantas E. 2000. Suaugusiųjų švietimas Lietuvos informacinėje visuomenėje. Suaugusiųjų švietimas dabarčiai ir ateičiai. Kaunas: VDU leidykla.
83. Penktosios tarptautinės UNESCO suaugusiųjų švietimo konferencijos medžiaga. 1997. Hamburgas.
84. Piaget J. 2002. Vaiko kalba ir mąstymas: vaiko logikos tyrinėjimai. Vilnius: Aidai.
85. Rajeckas V. 1999. Mokymo organizavimas. Vilnius: Šviesa.
86. Rajeckas V. 1999. Pedagogika – ugdymo mokslas ir menas. Vilnius: VPU leidykla.
87. Raudys V. 2002. Andragogikos ištakos, raida ir samprata. Tiltai. Nr. 11. Klaipėda: KU leidykla.
88. Rupšienė L. 2000. Nenoras mokytis – socialinės pedagogikos reiškinys. Klaipėda: KU leidykla.
89. Stančienė D. M., Žilionis J. 2006. B. Bitinas ir L. Jovaiša: filosofinės ugdymo paradigmos [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012 m. sausio 20 d.]. Prieiga per Internetą: <<http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2006/83/stancienezilionis.pdf>>.
90. Stanišauskienė V. 2004. Rengimosi karjerai proceso socioeducaciniai pagrindai. Monografija. Kaunas: Technologija.
91. Stoner J. 2001. Vadyba. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
92. Suaugusiųjų švietimas Europoje: tendencijos ir problematika. 2006. Vilnius: LR Švietimo ir mokslo ministerija.
93. Ščedrovickis G. P. 1993. Pedagogika ir logika. Maskva.
94. Tamošiūnas T. 2004. Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste. Tyrimo ataskaita [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012 m. sausio 20 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/suaugusiųjų_testinio_mokymo_ataskaita.doc+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>.

95. Teresevičienė M., Zuzevičiūtė V. 2003. Mokymosi visą gyvenimą strategija: paskirtis, valdymas, kokybė. Vilnius: Savišvieta.
96. Trečiokienė E. 1992. Suaugusiųjų švietimo kryptys ir problemos. Vilnius: VPU leidykla.
97. Trečiokienė E. 1993. Lietuvos suaugusiųjų švietimo plėtotė: ES Socrates/Grundtvig projektai. Vilnius.
98. Trečiokienė E. 1993. Suaugusiųjų mokymosi motyvai. Vilnius: Savišvieta.
99. Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatos [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012 m. sausio 20 d.]. Prieiga per Internetą: <<http://www.smm.lt/kiti/strategija2003-12.doc>>.
100. Zuzevičiūtė V. 2006. Suaugusiųjų mokymosi poreikiai ir jų tyrimai. Kaunas: VDU leidykla.
101. Zuzevičiūtė V., Teresevičienė M. 2007. Universitetinės studijos mokymosi visą gyvenimą perspektyvoje. Monografija. Kaunas: VDU leidykla.
102. Želvys R. 2001. Švietimo vadybos pagrindai. Vilnius: VU leidykla.
103. Žemaitytė I. 2001. Neformalusis suaugusiųjų švietimas kaip besimokančios visuomenės veiksnys. Vilnius: MRU leidykla.
104. Žemaitytė I. 2002. Neformaliajame suaugusiųjų švietime besimokančiųjų motyvacija ir dalyvavimo galimybės. Pedagogika. Nr. 59. Vilnius: MRU leidykla.
105. Žemaitytė I. 2003. Neformalusis suaugusiųjų švietimas kaip suaugusiųjų socializacijos veiksnys. Socialinis darbas. Nr. 1. Vilnius: MRU leidykla.
106. Žemaitytė I. 2007. Neformalusis suaugusiųjų švietimas: plėtros tendencijos dabartinėje visuomenėje. Vilnius: MRU leidykla.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1

Anketa

Besimokančių suaugusiųjų mokymosi motyvaciją stiprinantys veiksniai miesto
bendrojo lavinimo mokykloje

Gerbiami besimokantys suaugusieji,

Klaipėdos universiteto Pedagogikos fakulteto Edukologijos studijų studentė Sandra Grauslienė (vadovas doc. dr. Vidimantas Raudys) rašo magistro baigiamąjį darbą tema „Suaugusiųjų mokymosi motyvacijos stiprinimo veiksniai miesto bendrojo lavinimo mokykloje“. Jūsų atsakymai yra labai svarbūs ir bus naudojami tik apibendrintai, nes anketa – anoniminė. Tinkamą atsakymą pažymėkite X ar įrašykite (kita). Tikimės išsamių ir kritiškų atsakymų. Ačiū už nuoširdžius atsakymus.

ANKETA

1. Kas yra nuolatinis mokymasis? (X pažymėkite visus teiginius atitinkamose skiltyse)

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Abejoju	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Visą gyvenimą trunkantis mokymasis					
Tęstinis mokymasis, leidžiantis neatsilikti konkurencingoje darbo rinkoje					
Galimybė įgyti naują profesiją					
Turimų žinių atnaujinimas, siekiant asmenybės tobulėjimo					
Tęstinis mokymasis, padedantis neatsilikti nuo spartėjančios visuomenės					
Profesijos ir kvalifikacijos tobulinimas					
Suaugusiųjų mokymasis neatsitraukiant nuo profesinės veiklos					
Kita (įrašykite)					
.....					

2. Kuo yra svarbi inovacija suaugusiųjų švietime? (X pažymėkite visus teiginius atitinkamose skiltyse)

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Abejoju	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Nuo idėjos atsiradimo iki jos įgyvendinimo praeina laiko tarpas ir kuo greičiau ją įsisavina visuomenė, tuo mažiau ji atsilieka nuo ekonomiškai išsivysčiusių šalių					
Suaugusiųjų nuolatinis mokymasis padeda įtvirtinti naujoves					
Inovacija atsiranda tik dinamiškoje ir išsilavinusioje visuomenėje					
Idėjų atranka ir jų įgyvendinimas skatina suaugusiuosius nuolat tobulėti					
Naujovės atsiradimas suformuoja suaugusiųjų kritinį mąstymą					
Europos Sąjungos ir Lietuvos dokumentai reglamentuojantys suaugusiųjų švietimą padeda sukurti švietimo sistemą, kuri sukuria dirvą plisti įvairioms ir inovatyvioms idėjoms					
Kita (įrašykite)					
.....					

3. Sugrupuokite pagal svarbą eiliškumo tvarka suaugusiųjų mokymosi principus. (Irašykite skaičių 5- sutinku; 4 – daugiau sutinku; 3 – abejoju; 2 – daugiau sutinku arba 1 – nesutinku – atitinkamose skiltyse)

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Abejoju	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Mokymo procese svarbiausia yra orientuotis į besimokančiuosius					
Tai visą gyvenimą trunkantis procesas, padedantis pasirengti nežinomai ateičiai					
Suaugusiųjų mokymosi prasmę sudaro jų individualus patyrimas					
Tai savarankiškas prasmingo gyvenimo patyrimo bei galimybių atsiskleidimo ieškojimas					
Kita (įrašykite)					
.....					
.....					

4. Kuris suaugusiųjų švietimo mokymosi būdas Jums yra priimtinausias? (X pažymėkite visus teiginius atitinkamose skiltyse)

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Abejoju	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Formalusis (nuolatinis mokymasis suaugusiųjų ar profesinėje mokykloje, kolegijoje, universitete)					
Neformalusis (trumpalaikiai kursai, seminarai, konferencijos)					
Savišvieta (televizija, žiniasklaida, ekskursijos, parodos, radijas, internetas, spauda)					

5. Kas yra motyvacija? (X pažymėkite visus teiginius atitinkamose skiltyse)

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Abejoju	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Procesas, reguliuojantis asmenybės veiklą					
Kryptingas žmogaus elgesio žadinimas ir skatinimas					
Asmenybės elgesio aktyvumo palaikymas ir stimuliacija					
Veiksniai, sąlygojantys asmens veiklą					
Asmens poreikis siekti užsibrėžto tikslo					
Kryptingas suaugusiųjų poreikių tenkinimas					
Kita (įrašykite)					
.....					
.....					

6. Kas sieja suaugusiųjų mokymąsi ir motyvaciją? (X pažymėkite visus teiginius atitinkamose skiltyse)

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Abejoju	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Noras tobulėti					
Skatina šeima					
Turiu vidinių motyvų					
Įtakoja socialinė aplinka					
Skatina bendruomenė					
Nuolatinė kaita suaugusiųjų švietime					
Kita (įrašykite)					
.....					

7. Pažymėkite kurie mokymosi kriterijai yra svarbiausi suaugusiesiems. (X pažymėkite visus teiginius atitinkamose skiltyse)

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Abejoju	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Savarankiškumas					
Patirtis					
Poreikis žinoti					
Pasirengimas mokytis					
Orientacija					
Vertimas mokytis					
Skatina tėvai ir šeima					

8. Svarbiausi veiksniai, lemiantys suaugusiųjų mokymosi motyvaciją. (X pažymėkite visus teiginius atitinkamose skiltyse)

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Abejoju	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Karjeros ir prestižo siekimas					
Didesnis atlyginimas					
Asmenybės tobulėjimas ir savigarba					
Nepriklausomybės siekis					
Sugebėjimų atsiskleidimas					
Stinga žinių ir gebėjimų					
Skatina darbdavys					
Socialinė aplinka (šeima, giminės)					
Kita (įrašykite)					
.....					

9. Dėl kokių priežasčių Jūs išskirtote iš nuoseklaus mokymo kurso? (X pažymėkite visus teiginius atitinkamose skiltyse)

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Abejoju	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Draugų įtaka					
Nenoras mokytis					
Motyvacijos stoka					
Neturėjimas užsibrėžto tikslo					
Patirties trūkumas					
Nuomonės neturėjimas					
Nepalanki socialinė aplinka					
Profesinės karjeros projektavimo nebuvimas					
Kita (įrašykite)					
.....					

10. Kokių motyvų vedami Jūs mokotės? (X pažymėkite visus teiginius atitinkamose skiltyse)

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Abejoju	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Mokykla arti namų					
Patogus pamokų laikas					
Individualus pamokų tvarkaraštis					
Noras įgyti vidurinį išsilavinimą					
Siekis įsitvirtinti darbo rinkoje					
Geresnio darbo paieškos					
Karjeros galimybės					
Didesnės saviraiškos galimybės					
Garbės ir pripažinimo siekis					
Didesnis atlygis					
Kita (įrašykite)					
.....					

11. Dėl kokių priežasčių besimokantys suaugusieji nėra motyvuoti mokytis? (X pažymėkite visus teiginius atitinkamose skiltyse)

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Abejoju	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Laiko stoka					
Lėšų stoka					
Sunku suderinti laisvalaikį ir mokymąsi					
Sunku suderinti šeimą, darbą ir mokymąsi					
Nepasitikėjimas savo jėgomis					
Gebėjimų ir noro stygius					

Kita (įrašykite) .....
.....
.....

12. Kaip Jūs siūlote motyvuoti besimokančius suaugusiuosius?

.....
.....
.....
.....

13. Ar šie veiksniai paskatintų suaugusiuosius aktyviai dalyvauti mokymo ir mokymosi procese? (X pažymėkite visus teiginius atitinkamose skiltyse)

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Abejoju	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Mokymo metodų įvairovė					
Žmogiškųjų vertybių diegimas					
Kompetetingi ugdytojai					
Naudingos informacijos perteikimas					
Komunikacinių poreikių tenkinimas					
Asmenybės saviraiškos skatinimas					
Modernios technologijos spartus diegimas					
Kita (įrašykite)					
.....					
.....					

Demografiniai duomenys:

Jūsų lytis? (pažymėkite x)

- Moteris
- Vyras

Jūsų amžius? (įrašykite skaičių) .....

Ar šiuo metu dirbate?

- Dirbu
- Nedirbu

Kiek laiko nesimokėte iki sugrįžimo į suaugusiųjų mokyklą? (įrašykite skaičių) .....

Dėkojame už geranoriškus atsakymus!

Priedas Nr. 2

Respondentų anketos

Besimokančių suaugusiųjų mokymosi motyvaciją stiprinantys veiksniai miesto
bendrojo lavinimo mokykloje

Lapai 1 – 30

